

SA BUKA KEKENU TADINA BANARA

Sa Vinabakala

Sa tinozina sa binaṅara tadi na tinoni Izireli, si vari tetei mae gua koari na binaṅara kekenu pu podalae koari na buka te Samuela, meke boka ta paqaha ṅeta pukuna: (1) Sa vina habotuna e Solomone pude na baṅara tadi na tinoni Izireli meke Ziuda, meke sa minate tanisa tamana sapu se Devita. (2) Sa nana qinavuna meke sari nana tinavetavete e Solomone. Sapu gua noma hola pa binalabala tadi na tinoni si na kinurina sa Zelepade pa Zerusalem. (3) Sa pinaqahana sa popoa koari na butubutu Izireli pa keke binaṅara meke koasa binaṅara Ziuda, meke sa vivineidi ri na baṅara saripu kopudi rini osolae gore kamo sa vina sia gogoto vuaheni sipu lopu ele podo se Karisito.

Koari karua buka tadi na baṅara si ta tozi gua sapu leana babe kaleana gua sari na tinavete tadi na baṅara. Sa kinoa valeana koa gua tugo koari hopehopeke dia kinalavarae koe Tamasa. Ba sa vinahesi beku na vinakarikari si kamo tugo pa tinasuna. Sari na baṅara koasa butubutu Izireli si seke tinarae beto, meke lopu va qetua rini sa Tamasa. Meke kaiqa ri na baṅara pa Ziuda si hoqa pa sinea meke kaiqa si tavete valeana pa kenuna sa Tamasa.

Sari na poropita te Zihova si ta dogoro koasa Buka Kekenu Tadi na Baṅara. Sari na tie hire si hoke tozi va mataqara nia sa zinama te Tamasa meke va balau sari na tinoni koari na vinahesi beku meke pude lopu va karia sa Tamasa. Se Ilaiza si arilaena koari na poropita meke ta dogoro vivineina meke sa nana vinari podepodeki koari na hiama te Beolo pa hinia manege vesu.

Sari na Nati Pinaqapaqahana sa Buka

Sa Vinabetona sa binaṅara te Devita. Hinia 1:1 kamo hinia 2:12

Tava turu se Solomone pude na baṅara. Hinia 2:13-46

Sa binaṅara te Solomone. Hinia 3:1 kamo hinia 11:43

a. Sari na vuaheni kekenu. Hinia 3:1 kamo hinia 4:34

b. Sa kinurina sa Zelepade. Hinia 5:1 kamo hinia 8:66

c. Sari na vuaheni vina betobeto te Solomone. Hinia 9:1 kamo hinia 11:43

Ta paqaha rua sa binaṅara. Hinia 12:1 kamo hinia 22:53

a. Sa vinakarina sa binaṅara pa Ziuda tadi ka manege puta butubutu pa Izireli. Hinia 12:1 kamo hinia 14:20

b. Sari na baṅara pa Ziuda meke Izireli. Hinia 14:21 kamo hinia 16:34

c. Sa poropita Ilaiza. Hinia 17:1 kamo hinia 19:21

d. Sa baṅara Ehabi pa Izireli. Hinia 20:1 kamo hinia 22:40

e. Binaṅara tadi Zehosapati pa Ziuda meke Ahazaea pa Izireli. Hinia 22:41-53

Sa Baṅara Devita meke sa Nana Tinoa Binarogoso

¹ Se Devita sa baṅara si ele barogoso sisigiti, meke vea soku gua sa baleqete nobi nia ri nana nabulu si asa, ba lopu boka maṅini si asa. ² Ke zama sari nana nabulu koasa, “Baṅara, mami hata ia gami si keke vineki vaqura pude kaqu kopu nigo na koa turanigo. Kote eko kapae si asa koa goi pude va maṅinigo,” gua si arini. ³ Ke hata ia rini si keke vineki tolavaena pa doduruna sa popoa Izireli, meke pa vasileana Sunemu dogoria rini sa vineki sapu gua asa. Pozana sa si e Abisaqa, meke turana la nia rini koasa baṅara si asa. ⁴ Na tolavaena hola si asa, meke kopu totoko nia sa baṅara, ba lopu tavete nia keketona sa baṅara si asa.

Hiva nia Adonaeza sa Binaṅara

⁵⁻⁶ Ego, se Abusalamu^d si ele mate, meke se Adonaeza sapu sa tudia ari Devita e Haqiti sapu podo lulina la koe Abusalamu si hiva nia sa pude asa si kaqu baṅara. Na tie leleana hola tugo si asa. Meke namu lopu hite ele gegese nia keketona Devita si asa. Vagi sa sari na totopili varipera na hose, meke sari ka lima ṅavulu puta tie kopu pude haqala pa kenuna totošo ene pa totopili varipera si asa.*

⁷ Meke zama i sa sari Zoabi, sapu sa tinana si e Zeruia, meke e Abiata^d sa hiama meke va egoa ri karua pude toka nia koasa nana hiniva. ⁸ Ba e Zedoki sa hiama, se Benaesa sa tuna e Zehoiada, Netani sa poropita, e Simi, Rei, meke sari na ṅati varane te Devita si lopu toka nia rini se Adonaeza.

⁹ Ego, keke rane si tavetia Adonaeza si keke vinukivukihi sipi, na bulumakao, na tuna bulumakao nobonobokodi koasa patu Zoheleti tata koasa kolo pa Eni Roqeli. Meke ruvati sa sari doduru tuna sa baṅara Devita meke sari nana nabulu koimata saripu mae guadi pa Ziuda pude mae koasa nana inevaṅa vina vukivukihi. ¹⁰ Ba lopu ruvatia sa se Solomone sa tasina, meke se Netani sa poropita, meke se Benaesa, meke sari na tie turu kopu tanisa baṅara Devita.

Solomone si Tava Habetu Pude na Baṅara

¹¹ Meke la nanasia Netani se Batisiba sa tinana e Solomone, “Vegua lopu ele avoso nia goi sapu ele va habotu pule nia telena pude na baṅara se Adonaeza tuna e Haqiti? Meke se Devita sa baṅara ba lopu hite gilania sapu gua asa?*” ¹² Be hiva harupia goi sa mua tinoa meke tanisa tumu koreo se Solomone, si maqu tozi nigo pude ¹³ kaqu la koe Devita sa baṅara si goi kamahire, mamu la nanasa guahe: ‘Ke qua baṅara, vea lopu va tatara zonazona nia tu goi koa rau sapu sa tuqu koreo se Solomone si kaqu

* 1:5-6 2 Samuela 3:4

* 1:11 2 Samuela 12:24

hobego pude na baṅara? Ba na vegua ke ele tava baṅara tu se Adonaeza?’ mamu gua.” ¹⁴ Meke zama se Netani, “Ego, pana korapa zama si goi koe Devita sa baṅara, si kote nuquru atu si rau meke va sosodei sari na mua vivinei,” gua si asa.

¹⁵ Ke topue la dogoria e Batisiba sa baṅara pa korapa nana lose putaputana. Na ele barogoso sisigiti si asa, meke se Abisaqa, sa barikaleqe pa vasileana Sunemu, si korapa kopu nia si asa. ¹⁶ Meke kokotuṅu pa kenuna sa baṅara se Batisiba, meke nanasia sa baṅara si asa, “Nasa si hiva nia goi?” gua si asa.

¹⁷ Meke olaṅa se Batisiba, “Ke qua baṅara, ele va tatara zonazona nau tu goi pa korapa pozana e Zihova, sa mua Tamasa sapu sa tuqu koreo se Solomone si kaqu baṅara pa mudimu agoi, gua. ¹⁸ Ba se Adonaeza si ele tava baṅara, meke lopu gilania tu goi sapu gua asa. ¹⁹ Ele vukivukihi bulumakao, soku ṅavulu sipi, meke sari na bulumakao nobonobokodi, meke ruvata lani sa sari na tumu koreo, meke se Abiata sa hiama, meke se Zoabi sa ṅati palabatu tanisa mua qeto minate, meke la koasa inevaṅa, ba se Solomone sa tumu koreo si lopu ruvatia sa. ²⁰ Ke qua baṅara, sari doduru tie pa popoa Izireli si korapa doṅo atu mo koa goi, pude tozini sapu esei si kaqu hobego pude na baṅara, gua. ²¹ Be lopu tavetia goi sapu gua asa, pana mate goi, sa tuqu koreo se Solomone meke arau si kote guni gami mo rini na kana.”

²² Sipu korapa zama la se Batisiba koasa baṅara si kamo la mo se Netani. ²³ Meke tozi nia rini sa baṅara sapu sa poropita si ele kamo, ke nuquru la se Netani meke kokotuṅu gore pa kenuna sa baṅara. ²⁴ Meke zama si asa, “Qua baṅara, vegua ele tozi vura nia goi sapu se Adonaeza si kaqu hobego pude na baṅara? ²⁵ Pa rane ṅinoroi si la va vukivukihi ni sa sari na bulumakao sokudi, na

sipi meke sari na tuna bulumakao nobonobokodi. Meke ruvati sa sari doduru tumu koreo, meke se Zoabi sa ṅati palabatu tanisa mua qeto minate, meke se Abiata sa hiamā, meke kamahire si korapa henahena turaṅia rini si asa pa inevaṅa meke velavela guahe si arini, ‘Mani toa va gelenae sa Baṅara Adonaeza!’ gua. ²⁶ Ba lopu ruvata au sa si rau, babe sa hiamā se Zedoki, babe se Benaēa tuna e Zehoiada, meke se Solomone. ²⁷ Vegua baṅara, va egoi mo goi sari doduru hire ba lopu hite va avoso ni goi sari mua nabulu sapu esei kote hobego pude koa baṅara?”

²⁸ Meke zama se Devita sa baṅara, “Tioko nuquru pule mae nia se Batisiba,” meke mae turu si asa pa kenuna sa baṅara. ²⁹ Meke tiqe zama la koasa si asa, “Maqu zama tokotokoro atu si rau koa goi pa pozana e Zihova sa Tamasa Toana pu ele va sare au koari doduru qua tinasuna, ³⁰ sapu pa rane ṅinoroi si kaqu kopu nia arau sa qua vina tatara sapu tavete atunia rau koa goi pa korapa pozana e Zihova sa Tamasa pa Izireli sapu sa tumu se Solomone si kaqu hobe au pude na baṅara,” gua si asa.

³¹ Meke kokotuṅu gore se Batisiba meke zama, “Mani toa hola nināe rane sa qua baṅara!”

³² Meke tioko vagi i e Devita sa baṅara sari Zedoki, Netani meke se Benaēa tuna e Zehoiada, meke sipu nuquru la si arini, ³³ si zama la koa rini si asa, “Mi turaṅi sari na qua nabulu, mamu va habotua pa qua miulu* soti sa tuqu Solomone, mamu turaṅa la nia koasa kolo pa Qihoni.

³⁴ Meke vasina si kaqu zoropo nia oela ari Zedoki meke e Netani pa vina madina si asa pude na baṅara tadi na tinoni Izireli. Beto asa si mamu ivua sa buki na kukili irāna, ‘Mani toa va gelenae se Solomone sa baṅara!’ gua.

³⁵ Mamu luli mae tani meke kaqu mae habotu si asa koasa qua habohabotuana baṅara. Kaqu hobe au sa pude na

* 1:33 Miulu si na tuna hose meke doṅ'ki.

baṅara, ura asa tugo si ele vizatia rau pude kopu nia sa popoa Izireli, meke Ziuda.”

³⁶ Olaṅa se Benaëa, “Kaqu ta tavete si asa. Mani va nabua e Zihova sa mua Tamasa si asa! ³⁷ Gua sapu ele koa turaṅa igo se Zihova si goi, si kaqu gua tugo koe Solomone, meke kaqu va mamutia Sa sa nana kinopu hola nia sapu tamugoi.”

³⁸ Ke la ari Zedoki, Netani, e Benaëa, meke sari na tie kopu te Devita va habotia se Solomone koasa miulu te Devita sa baṅara, meke turaṅa gore la nia koasa kolo pa Qihoni. ³⁹ Meke vagia Zedoki sa vovoina oela olive sapu vagia sa koasa Ipi Hopena pa kenuna e Zihova meke zoropo la nia sa koe Solomone pa vina madina. Meke ivua rini sa buki. Meke kukili sari na tie, “Mani toa va gelenae se Solomone sa baṅara!” gua. ⁴⁰ Beto asa si luli pule ia rini si asa, qetuqetu meke kukili na iraṅa, ivui rini sari na dia ivivu, meke vevehe sisigiti si arini ke niu sa pepeso.

⁴¹ Sipu beto tugo henahena pa inevaṅa se Adonaeza meke sari doduru nana tie pu somana koasa, si avosia mo rini sa vevehe. Totoso avosia Zoabi sa kabona sa buki si nanasa si asa, “Sa sa ginuana sa vinevehe sapu korapa ta evaṅa pa korapa vasileana lavata?” gua si asa. ⁴² Sipu korapa zama sa, si kamo mo se Zonatani tuna e Abiata sa hiama. Meke zama se Adonaeza, “Nuquru mae. Na tie leamu si goi, gina inavoso leana si paleke mae nia goi?” gua si asa.

⁴³ Olaṅa se Zonatani, “Lokari! Se Devita sa baṅara si ele va habotia sa se Solomone pude na baṅara. ⁴⁴ Garuni Devita sari Zedoki, e Netani, meke Benaëa, meke sari na tie kopu tanisa baṅara, meke va hakea si asa koasa miulu tanisa baṅara, meke turaṅia rini si asa. ⁴⁵ Meke zoropo nia oela ri Zedoki e Netani si asa pa vina madina, meke va baṅaria pa kolo Qihoni. Meke tiqe la si arini koasa vasileana lavata, meke kukili qetuqetu si arini. Asa sa

vevehe sapu avosia gamu. ⁴⁶ Meke kamahire si na baṅara se Solomone. ⁴⁷ Qetuqetu sari na ṅati palabatu tavetavete tanisa baṅara meke la zama va leana ia se Devita sa baṅara meke zama guahe: ‘Sa mua Tamasa agoi si mani va enea inavosona sa pozana e Solomone hola nia sa pozamu, meke sa nana binaṅara si mani hola nia sa mua binaṅara.’ Meke kokotuṅu gore pa nana teqe se Devita sa baṅara meke vahesia sa sa Tamasa. ⁴⁸ Meke varavara guahe, ‘Mada vahesia se Zihova sa Tamasa tadi pa Izireli, sapu ele vata evaṅia pa rane ṅinoroi si keke koasa tutiqu meke sogo hobe au pude baṅara, meke ele va dogoro nau Goi toতোসো তোয় সী রাউ!’” gua si asa.

⁴⁹ Matagutu beto sari doduru tinoni pu ruvati e Adonaeza, meke gasa turu si arini meke hopeke la pa dia vasina. ⁵⁰ Matagutu hola nia e Adonaeza se Solomone. Ke topue la koasa Ipi Hopena si asa pa kenuna e Zihova meke la tuqe va nabu nana koari na kikiho pa iiona sa hope. ⁵¹ Tozi nia rini se Solomone sa baṅara sapu matagutu sisigiti nia e Adonaeza si asa, meke korapa tuqe va nabu nana koa rina kikiho pa iiona sa hope, meke sapu guahe si zama nia sa, “Kekenu si hiva nia rau se Solomone sa baṅara pude mae zama tokotokoro koa rau sapu lopu kaqu va mate au sa si arau,” gua. ⁵² Meke olaṅa se Solomone, “Be koa va pepekae si asa, si namu lopu keke lozi kalu pa batuna si kote ta tiqu; ba be lopu gua, si kaqu tava mate si asa,” gua si asa. ⁵³ Meke garunu la nia tie sa baṅara Solomone, meke vagi gore mae nia rini koasa hope se Adonaeza. Meke la koasa baṅara se Adonaeza meke kokotuṅu gore pa kenuna sa, meke zama la koasa sa baṅara, “Boka pule la mua pa mua vetu,” gunia sa.

2

Sari na Vina Tumatumae Vina Betobeto te Devita koe

Solomone

¹ Sipu tata kamo sa totošo te Devita pude mate, si tiokia sa se Solomone sa tuna, meke ponía sa koasa sari na vina tumatumae vina betobeto. ² “Sa qua totošo pude mate si ele kamo. Mu koa va ninira na varane; ³ mamu taveti saripu gua garunu nigo e Zihova sa mua Tamasa pude taveti. Mamu va tabei sari doduru Nana tinarae na ginarunu, gua saripu ta kubere koasa buka tinarae te Mosese, pude mu tamanae koari doduru mua tinavete be pavei la koa si goi. ⁴ Be va tabea goi si Asa, si kaqu kopu nía e Zihova sa Nana vina tataru sapu tavetia Sa, totošo zama nía Sa koa rau, sapu sari na tutiqu si kaqu koa baṅara pa Izireli be guana kopu valeana ni arini meke va tabe va gorevura i sari Nana tinarae pa doduru bulodia na maqomaqodia, gua.

⁵ Keke ginugua si hie. Va nonoga ia mua goi gua sapu tavete mae nía e Zoabi koa rau, sapu va matei sa sari karua palabatu tanisa qeto minate tadi pa Izireli, sapu ari Abana^d tuna Neri meke Amasa tuna Zeta. Va matei sa si arini pa totošo bule, pude lipui sari tie va matei rini pa vinaripera. Sa ehara dia rini si ta dogoro pa belete dikuru nía sa pa tiana meke koasa sadolo pa nenena.* ⁶ Tavetia gua sapu goto pa mua ginilagilana ba va matea sipu lopu ele kamo sa nana totošo mate.

⁷ Ba mamu tataru ni sari na tuna e Bazilai pa popoa Qileadi, mu va toga i pa mua vetu, sina tataru nau rini totošona govete nía rau sa tasimu se Abusalamu.*

* 2:5 Kaiqa tie si balabala ia sa ginuana sa vesi hie si, “Mamu balabala pulea sapu va matei sa si arini pa totošo bule, na hinobena sa vina mate tie sapu evaⁿia rini pa totošo varipera. Va mate hobori sa si arini pu loke dia ginugua, meke kamahire si kaqu hena va karovia rau sa ginugua sapu tavetia sa koa rini, sina ta sigiti nía rau sapu gua ta evaⁿa.” * 2:5 2 Samuela 3:27, 20:10

* 2:7 2 Samuela 17:27-29

⁸ Meke gua tugo se Simei tuna e Qera sapu mae guana koasa vasileana pa Bahurimi koa sa popoa te Benisimane. Na leveleve va kaleana au sa koasa rane sapu la si arau pa Mahanaimi, ba totošo tutuvu au sa pa Ovuku Zodani, si zama tokotokoro si rau koasa pa pozana e Zihova sapu lopu kaqu va matea arau si asa.* ⁹ Ba na lopu via limana si asa. Gilania mua sapu ta hivae pude tavetia goi. Ele barogoso si asa, ba kaqu tava mate si asa.”

Sa Minate te Devita

¹⁰ Meke mate se Devita meke ta pomunu turaṅae koari na tamana pa vasileana lavata pa Zerusalemā, sa Vasileana te Devita. ¹¹ Koa baṅara si asa pa Izireli ka made ṅavulu puta vuaheni, ka zuapa vuaheni pa Heboroni meke ka toloṅavulu ṅeta vuaheni pa Zerusalemā.* ¹² Ke habotu hobeā Solomone sa binaṅara tanisa tamana sapu se Devita, meke sa nana binaṅara si tava turu va nabu.*

Tava Mate se Adonaeza

¹³ Ego, la se Adonaeza sa tuna Haqiti koe Batisiba, sa tinana e Solomone. Meke nanasia e Batisiba si asa, “Vegua mae pa binule si goi?” “Uve, pa binule,” gua si asa. ¹⁴ Meke zama se Adonaeza, “Keketona mo si hiva tepa ia arau koa goi.” “Na sa sia?” nanasa gua se Batisiba.

¹⁵ Olaṅa si asa, “Gilania mua mo goi sapu taqarau tu sa binaṅara, meke ele rove va hinokaria ri doduru tie Izireli sapu gua asa. Ba ta hobe pule meke sa tasiqū si tava baṅara, sina e Zihova si vizatia si asa. ¹⁶ Ba kamahire si hiva tepa ia rau si keketona; tataru nau mamu lopu va kari au.” “Na sa sia?” gua se Batisiba.

¹⁷ Olaṅa si asa, “Tataru nau, mamu la tepa mae nia si hie koe Solomone sa baṅara; gilania rau sapu lopu kaqu

* 2:8 2 Samuela 16:5-13, 19:16-23

* 2:11 2 Samuela 5:4-5; 1 Koron 3:4

* 2:12 1 Koron 29:23

va karigo sa, pude va malumu mae nia sa se Abisaqa, sa barikaleqe pa Sunemu, pude na qua barikaleqe.”*

¹⁸ Olaṅa se Batisiba, “Leana. Kote tepa ponigo rau koasa baṅara,” gua si asa.

¹⁹ Ke la koasa baṅara se Batisiba pude la tepa ponía se Adonaeza. Turu sa baṅara, meke va kamoá sa sa tinana pa pinamaṅa, meke habotu pule pa nana habohabotwana baṅara, meke paleke mae nia rini si keke habohabotwana tanisa tinana meke habotu sa tinana pa kali mataona sa baṅara. ²⁰ Zama se Batisiba, “Keke tiṅitoṅa hite si hiva tepa ia rau koa goi; mu tataru nau mamu lopu va kari au.” Meke olaṅa sa baṅara “Na sa sia ta tinaqu? Lopu kaqu va kari igo rau,” gua si asa.

²¹ Olaṅa si asa, “Mu va malumia se Abisaqa pude vagia sa tasimu se Adonaeza pude nana barikaleqe.”

²² “Na vegua ke tepa au goi pude vala nia se Abisaqa koasa? Pude gua asa si vala nia mo sa binaṅara koasa. Ura na tasiqú kenuna bisa meke koadia pa kalina tanisa sari Abiata sa hiama meke se Zoabi sa tuna Zeruia.” ²³ Meke zama va tokotokoro se Solomone pa pozana e Zihova, “Mani va mate au e Zihova si rau, be lopu tava mate se Adonaeza koasa nana tinepa hie! ²⁴ E Zihova ele va habotu va niṅira au koasa binaṅara tanisa tamaqu Devita; ele kopu nia Sa sa Nana vina tatara meke ele va mae ia Sa koa rau meke sari na tutiqu sa binaṅara. Zama va hinokara si rau koe Zihova toana sapu se Adonaeza si kaqu mate pa rane hie!”

²⁵ Ke garunia sa baṅara Solomone se Benaéa, meke la va matea sa se Adonaeza.

Sa Hinituna E Abiata meke sa Vina Matena e Zoabi

²⁶ Zama se Solomone sa baṅara, koe Abiata sa hiama, “Pule mua pa mua popoa pa Anatoti, na padamu pude

* 2:17 1 Baṅ 1:3-4

tava mate si goi, ba lopu kaqu va mate igo arau kamahire, sina palekia agoi sa Bokese Vinariva Egoi te Zihova sipu koa turaṅia goi sa tamaqu Devita, meke somana ni agoi sari doduru nana tinasuna.”* ²⁷ Ke va betoa Solomone se Abiata koasa nana tinavete hiama koe Zihova, gua ke tava gorevura sapu zama veko nia e Zihova pa Saelo pa laena e Ilai meke sari na tutina.*

²⁸ Totoso avoso nia Zoabi sapu ta evaṅa koe Abiata si govete la si asa koasa Ipi Hopena te Zihova meke la tuqe va nabu nana koari na kikiho pa iiona sa hope, sina toka nia sa se Adonaeza, ba lopu se Abusalamu. ²⁹ Sipu avoso nia Solomone sa baṅara, sapu govete la pa Ipi Hopena te Zihova se Zoabi, meke korapa koa kapae nana koasa hope, gua, si garunu la nia Solomone se Benaea pude va matea se Zoabi. ³⁰ La pa Ipi Hopena te Zihova se Benaea meke zama la koe Zoabi, “Hiva nigo sa baṅara pude vura mae si goi.”

Olaṅa se Zoabi, “Lokari, tani mo kaqu mate si rau.” Pule la koasa baṅara se Benaea, la tozia koasa, sapu gua zama nia e Zoabi.

³¹ Olaṅa se Solomone, “Tavetia gua sapu zama nia sa. Va matea, mamu pomunu nia. Meke lopu arau babe kaiqa tutina e Devita, si kaqu ta zutu nia gua sapu ele tavetia e Zoabi, sapu va mate tie loke dia sinea. ³² Kaqu va kilasa ia e Zihova se Zoabi koari na vina mate tie sapu lopu pa hiniva te Devita sa tamaqu. Karua tie si va matei Zoabi, saripu leadi hola nia si asa, se Abana, sa palabatu nomana tadi na qeto minate varipera pa Izireli, meke se Amasa, sa palabatu nomana tadi na qeto minate varipera pa Ziuda. ³³ Sa vina kilasa pa vina matedi si kaqu ta gore nia e Zoabi meke sari na tutina ninae rane ka rane. Ba sa binule te

* ^{2:26} 1 Samuela 22:20-23; 2 Samuela 15:24 * ^{2:27} 1 Samuela 2:27-36

Zihova si kaqu koa koari na tutina e Devita pu habotu koasa nana binaṅara ninae rane ka rane.”

³⁴ Ke topue la koasa Ipi Hopena te Zihova se Benaeta meke va matea sa se Zoabi, meke ta pomunae si asa pa nana vasileana soti pa qega. ³⁵ Meke va palabatu varipera ia sa baṅara se Benaeta hinobena e Zoabi, meke se Zedoki si na hiama koasa tuturuana te Abiata.

Sa Vina Matena e Simei

³⁶ Garunu la tie sa baṅara pude tioko mae nia se Simei meke zama ia sa, “Kuria keke mua vetu pa Zeruselema mamu koa vasina, mamu lopu taluarae vasina meke la pule pa keke vasileana. ³⁷ Be guana rizu si agoi meke hola nia goi sa kolo Kidoroni, si kaqu tava mate si goi, meke sa sinea si mua mo agoi.”

³⁸ Olaṅa se Simei, “Leana hola qua baṅara. Kaqu lulia rau gua sapu zama nia goi.” Ke koa seunae hola tugo si asa pa Zeruselema.

³⁹ Ba hola ka ṅeta vuaheni, si govete sari karua pinausu te Simei, la koa sa baṅara pa Qati, se Akisi sa tuna e Ma'aka. Sipu avoso nia Simei sapu koa dia pa vasileana Qati ⁴⁰ gua, si va namanama ia sa sa nana doṅ'ki, meke la si asa koasa baṅara Akisi pa popoa Qati pude hatai sari nana pinausu. La se Simei meke turaṅa puleni sa pa nana vetu sari nana pinausu.

⁴¹ Sipu avoso nia Solomone sapu gua tavetia e Simei, ⁴² si tioko vagia sa meke zama ia, “Nake zama igo mo arau meke tokotokoro si agoi pa pozana e Zihova, pude lopu luara ia goi sa vasileana Zeruselema. Meke va balau igo rau, sapu be sekea goi sa tinarae asa si kaqu tava mate si goi. Vegua, lopu va egoa goi si asa, meke zama si goi, sapu ‘Kaqu va tabe igo rau,’ gua? ⁴³ Na vegua meke sekea goi sa mua vina tatara, meke lopu lulia goi sa qua zinama? ⁴⁴ Ele gilana valeana betoi goi sari doduru sinea saripu ele taveti

goi koasa tamaqu se Devita. Kaqu va kilasigo e Zihova si goi koari na mua sinea. ⁴⁵ Ba kaqu mana nau e Zihova si rau, meke kaqu va ṅinira ia Sa sa binaṅara te Devita ninæ rane ka rane.”

⁴⁶ Garunia sa baṅara se Benaea meke va matea sa se Simei. Beto sapu gua asa sa ṅiniraṅira tanisa binaṅara si koa mo koasa limana e Solomone.

3

Tepaia Solomone sa Ginilagilana Lohina pa Vinaravara (2 Koronikolo 1:3-12)

¹ Meke tavetia Solomone si keke vinariva egoi koasa baṅara pa Izipi meke haba ia Solomone sa tuna vineki sa baṅara Izipi, meke turaṅa la nia sa si asa pude koa koasa vasileana lavata te Devita, osolae tavete va hokotia sa sa nana vetu baṅara, meke sa Zelepade, meke sa vari likohaena sa goba pa Zerusalemā. ² Sa Zelepade te Zihova si lopu ele ta kuri, ke sari na tie si hoke va vukivukihi koari soku votivotiki hope koari na toqere. ³ Ura tataru nia Solomone se Zihova meke luli sa sari na vina turu na tinarae tanisa tamana sapu se Devita. Ba va mate kurukuru made nene tugo si asa pude va vukivukihi va uququ koari na votivotiki hope pa toqere.

⁴ Keke totošo si la si asa pa Qibione pude va vukivukihi va uququ, sina asa sa ṅati vasina vahesihesiana pa toqere. Meke vasina si ele keke tina hola vina vukivukihi va uququ si ele taveti sa koasa hope vasina. ⁵ Pa Qibione si vura koasa se Zihova pana boṅi pa pinutagita, meke nanasia Tamasa si asa, “Nasa si hiva nia goi pude Maqu ponigo?” gua si Asa.

⁶ Meke olaṅa se Solomone, “Doduru totošo si va dogoro nia Agoi sa Mua tataru lavata koe Devita sa tamaqu, sa Mua nabulu, sina luli va hinokara igo sa pa tinono meke pa ṅinono pa bulona. Meke lopu hite makudo sa Mua

tataru lavata koasa, meke ele poni nia Goi koasa si keke tuna pude habotu koasa nana habohabotuana baṅara. ⁷ Ke Zihova qua Tamasa, ele va malumau Goi pude hobe sa tamaqu pude na baṅara. Na tie vaqura sisigiti tugo si rau, meke lopu tumae nia rau sa tinavete tana baṅara. ⁸ Meke hiera si rau sapu koa pa korapadi rina tinoni, saripu ele vizati Goi pude na Mua tie soti; soku hola meke lopu boka ta nae si arini. ⁹ Gua asa, ke mamu poni au sa ginilagilana lohina^d sapu ta hivae pude boka kopu valeana ni arau sari na Mua tinoni pa tinonoto, meke tumae gilania rau sa vinotikaena koasa sapu leana meke kaleana. Ura na esei kaqu boka baṅara valeana ni sari na Mua tinoni hire?” gua si asa.

¹⁰ Meke qetu nia e Zihova sapu gua tepa ia e Solomone koa Sa. ¹¹ Ke zama la sa Tamasa koasa, “Sina tepa ia goi sa ginilagilana lohina pude boka totoli va tonoto, ba lopu sa tinoa va gelenae na tinagotago babe na vina matedi ri mua kana, ¹² ke kaqu tavetia Arau gua sapu tepa ia goi. Kaqu poni nigo ginilagilana lohina Arau, sapu namu loke tie pukerane ele tagoa, meke loke tie pule si kote gugua asa. ¹³ Ba kaqu ponigo tugo Arau sapu gua lopu tepa ia goi. Kaqu na tie tagotago na ta pamaṅaemu si goi pa doduruna sa mua tinoa, hola ni sari doduru baṅara pule. ¹⁴ Meke pana va tabe Au na kopuni goi sari na Qua tinolitolie na tinarae, kekenono puta gua sapu tavetia sa tamamu se Devita, si kaqu ponigo tinoa va gelenae tugo Arau si goi,” gua si Asa.

¹⁵ Meke vanunu se Solomone meke gilania sa sapu e Tamasa si zama koasa pa pinutagita.

Beto asa si topue pule la pa Zerusalem si asa, meke la turu pa kenuna sa Bokese Vinariva Egoi te Zihova, meke taveti sa sari na vina vukivukihi va uququ meke sari na vina vukivukihi hinenahena binaere koe Zihova. Beto asa

si tavetia sa si keke inevaṅa tadi doduru nana palabatu nomadi koasa nana qinavuna.

Pitua e Solomone si Keke Ginugua Tasunana

¹⁶ Keke rane si mae vura gedi si karua maqota koe Solomone sa baṅara. ¹⁷ Keke ri karua si zama, “Kei qua baṅara, sa barikaleqe hie meke arau si koa mo pa keke vetu, meke podoa rau si keke koburu koreo pa vetu sipu korapa koa nana si asa vasina. ¹⁸ Meke sipu karua ranena sa qua koburu, si podoa tugo sa si keke koburu koreo. Meke gami karua mo si koa pa vetu asa meke loke tie pule. ¹⁹ Ego, keke boṅi si topili sa barikaleqe meke naqoto va mate hola ia sa sa nana koburu. ²⁰ Korapa boṅi si tekulu si asa, meke ovulu vagia sa sa qua koburu koreo pa kaliqu sipu korapa puta si rau, meke paleke la nia sa pa nana teqe; beto asa si mae vekoa sa pa qua teqe sa koburu matena. ²¹ Meke pana munumunu sipu vaṅunu si rau pude ponía sa qua koburu gua, si dogoria rau sapu na mate tu si asa. Ba sipu doṅo viliti valeania rau si dogoro valeania arau sapu lopu asa sa koburu sapu podoa arau.”

²² Ba zama sapu keke ri karua, “Lokari! Sa koburu toana si taqarau meke sapu matena si tamugoi!” gua si asa. Ba olaṅa pule la sa barikaleqe kekenu, “Lokari! Sapu matena si tamugoi, ba sapu toana si taqarau!” gua si asa. Gua meke varitokei gedi sari karua pa kenuna sa baṅara.

²³ Meke tiqe zama se Solomone sa baṅara, “Hopeke zama si gamu kara sapu sa koburu toana si nana, meke sapu matena si nana tu sapu keke, gua.” ²⁴ Meke garunu sa baṅara pude vagi la nia si keke magu varipera meke sipu kamo la sa magu varipera, ²⁵ si zama si asa, “Ego, magu viqala rua ia sa koburu toana sana meke vala nia keke kukuruna koasa keke barikaleqe meke sa keke kukuruna koasa keke.” ²⁶ Meke sa tinana soti sa koburu si tataru hola nia sa sa koburu, ke zama la koasa baṅara si asa, “Kei qua

baṅara, vala nia mo koasa sa koburu toana sana, mu lopu va matea!” gua si asa. Ba sapu keke ri kara si zama, “Ego tu, viqala rua ia sa koburu, pude lopu keke gami karua kote tagoa,” gua si asa.

²⁷ Meke olaṅa se Solomone, “Mu lopu va matea sa koburu! Mamu vala nia koasa barikaleqe kekenu; na asa sa tinana soti,” gua si asa. ²⁸ Totoso avoso nia ri na tinoni Izireli sa vinilasa sapu tavetia e Solomone, si pamaṅa hola nia rini si asa, sina gilania rini sapu ele ponía Tamasa koasa sa ginilagilana lohina pude va toṅoto valeani sari na ninominomi pa butubutu.

4

Sari na Nṅati Palabatu Nomadi te Solomone

¹ Solomone si na baṅara pa doduruna sa popoa Izireli,
² meke hire sari na ṅati palabatu nomadi tanisa:

Se Azaraea sa tuna koreo Zedoki si na hiamā si asa.

³ Se Elihorepi meke se Ahiza, sari karua tuna koreo e Sisa, arini sari na tie kubekubere tanisa baṅara.
Se Zehosapati, tuna koreo e Ahiludi, si kopudi sari na kinubekubere.

⁴ Se Benaēa, tuna koreo e Zehoiada, si na palabatu nomana tadi na tie varipera.

Sari Zedoki meke Abiata, si na hiamā.

⁵ Se Azaraea, tuna koreo e Netani, si kopudi sari na palabatu qavuna pa hopeke pinaqaha popoa.

Se Zabudi, tuna koreo e Netani, si na hiamā pu hoke totoli toka nia sa baṅara.

⁶ Se Ahisa, si lalae nia sa vetu lavata tanisa baṅara.

Se Adoniramū, tuna koreo e Abuda, si kopudi sari na kobi tie pu ta zukuru la pa tinavete ṅiṅiradi.

⁷ Vizati e Solomone si ka manege rua tie pude na qavuna koari na pinaqaha popoa pa Izireli. Arini dia tinavete si pude garunu la ginani koasa baṅara meke koari

doduru nana tatamana. Na hopeke dia sidara pa vuaheni si arini. ⁸ Hire sari na pozadi ri ka manege rua qavuna, meke sari hopeke dia popoa pu kopu ni rini:

E Benihura si koari na toqetoqere pa Iparemi.

⁹ Benideka si koari na vasileana lavata pa Makazi, Sa'alibimi, Beti Semesi, Eloni, meke Beti Hanani.

¹⁰ Benihesedi si koari na vasileana lavata pa Aruboti, Soko, meke koasa kali popoa pa Hepa.

¹¹ Benabinadabi sa tie sapu habana se Tapati, tuna vineki e Solomone, asa kopu nia sa doduruna sa popoa pa Doro.

¹² Bana, tuna koreo e Ahiludi si kopu koari na vasileana lavata pa Tanaka, Meqido, meke doduruna sa popoa tata pa Beti Sani, kapae pa Zaretani, kali gore pa Zezireli, meke kamo la gua koasa vasileana lavata pa Abeli Mehola, meke sa vasileana lavata pa Zokomeami.

¹³ Beniḡeba kopu nia sa vasileana lavata pa Ramoti pa popoa Qileadi, meke sari na vasileana tadi na butubutu Zaira pa Qileadi, pu tuti gore mae koe Manase, meke sa popoa pa Aqobi pa popoa Basani sapu koa i ka onomo ṅavulu vasileana nomadi, sapu ta goba meke rorotoana roza boronizi koa i sari na sasadadi.

¹⁴ Ahinadabi, sa tuna koreo e Ido kopu nia sa popoa pa Mahanaimi.

¹⁵ Ahimaza kopu nia sa kali popoa pa Napitalai, asa haba ia se Basemati, keke tuna vineki e Solomone.

¹⁶ Bana, tuna koreo e Husai si kopu nia sa popoa pa butubutu Asa, meke sa vasileana nomana pa Bealoti.

¹⁷ Zehosapati, tuna koreo e Parua si kopu pa kali popoa pa butubutu Isaka.

¹⁸ Simeï, tuna koreo Ela si kopu koasa kali popoa pa butubutu Benisimane.

¹⁹ Qeba, tuna koreo e Uri si kopu koasa popoa pa Qileadi, sapu ta kopue pukerane koari baṅara Sihoni, sa tie Amoraiti, meke baṅara Oqo, pa popoa Basani.

Ba koa nana si keke qavuna sapu kopu nia sa doduruna sa popoa.

Sa Binaṅara Taguena te Solomone

²⁰ Sari na tinoni pa Ziuda meke Izireli si soku gua ri na onone pa masamasa; hena na napo si arini meke na koa qetuqetu dia. ²¹ Baṅara ni Solomone sari doduru butubutu podalae koasa Ovuku Iuparetisi, kamo la pa Pilisitia meke kamo koasa voloso pa Izipi. Tabari rini sari na dia takisi koe Solomone, meke na nabulu la koasa si arini pa doduruna sa tinoa tanisa.* ²² Sa pada ginani sapu ta vala koe Solomone pa keke rane si ka karua gogoto hiokona baika palava nomadi* sapu memehedi valeana, meke made gogoto made ṅavulu baika nomadi sa palava sapu lopu memehedi. ²³ Ka manege puta bulumakao saripu ta poni pa vetu kurukuru, ka hiokona puta bulumakao sapu koadi pa pezara duduli, meke keke gogoto sipi na qoti, meke kaiqa votivotiki puku kurukuru made nenedi ta pozae dia* na gua meke na kokorako lelead. ²⁴ Doduruna sa popoa pa kali lodu rimata koasa Ovuku Iuparetisi, si kopu beto ni e Solomone pa nana qinavuna. Asa sa popoa sapu podalae pa Tipisa, meke duta kamo la gua koasa vasileana lavata pa Qaza. Koa bule si asa koari doduru votivotiki binaṅara pa doduru popoa. ²⁵ Pa doduruna sa totošo te Solomone, sari na tinoni pa popoa Ziuda meke Izireli, podalae pa Dani meke duta kamo la gua

* 4:21 Zen 15:18; 2 Koron 9:26 * 4:22 Baikā nomana si hiokona lima

kilo mamatana. * 4:23 Kaiqa kurukuru ṅame pule ta pozae gazelle meke roebuck si tata kekeṅṅo sa kurukuru ṅame ta pozae dia.

pa Biasiba, si koa pa binule. Hopeke tatamana si tago dia inuma vaeni na huda piqi.

²⁶ Tagoi tugo e Solomone si ka made tina vasina kokoadi tadi na hopeke hose tana totopili varipera, meke ka manege rua tina hose.* ²⁷ Sari ka manege rua qavuna pa hopeke dia sidara, si vala ginani koasa baṅara Solomone meke sari doduru pu somana henahena koasa nana vetu baṅara. Hoke vala i rini sari doduru gua pu ta hivae. ²⁸ Sari qavuna si hopeke vala bale, meke duduli popadi tugo, koari na vasidi pu ta hivae si arini, pude tadi na hose tana totopili varipera meke hose tavetavete.

²⁹ Meke ponia Tamasa koe Solomone sa ginilagilana lohina, na binokaboka meke tinumatumae sapu hola pa pada. ³⁰ Sa ginilagilana lohina te Solomone si hola ni sari na tie gilagilana pa kali gasa rimata, babe sarini pa popoa Izipi. ³¹ Gilagilana holani sa sari doduru tie. Gilagilana hola nia sa se Etani, sa tie Ezara, meke se Hemani, e Kalakoli, meke se Dada, sari na tuna koreo e Maholo, meke sa inavosona si kamo beto la pa doduru popoa pa vari kalina.* ³² Ka ṅeta tina zinama gilagilana si zama ni sa, meke keke tina hola kinera si taveti sa.* ³³ Vivinei ni sa sari na huda na linetelete, sari na huda sida pa Lebanoni meke sari na hisope pu toqolo koari na goba. Zamani sa sari na kurukuru made nene, na kurukuru tapuru, na noki, meke na igana pa kolo. ³⁴ Sari doduru baṅara pa ninae popoa si avoso nia sa nana ginilagilana lohina, meke garunu lani rini sari na dia tie pude avosia si asa.

5

Sa Vina Namanama pude Kuria sa Zelepade (2 Koronikolo 2:1-18)

* 4:26 1 Baṅ 10:26; 2 Koron 1:14, 9:25 * 4:31 Sam 89 * 4:32
ZT 1:1, 10:1, 25:1; KKK 1:1

¹ Se Hiramū sa baṅara pa Taea si na baere te Devita doduru totošo. Ke sipu avoso nia sa sapu ele hobeā e Solomone se Devita pa binaṅara, si garunu la tie paleke inavoso si asa koe Solomone. ² Meke garunu pule la inavoso se Solomone koe Hiramū:

³ “Gilania mua sapu sa tamaqu se Devita si ta raza ni sari na vinaripera koari na popoa pa vari likohaena pu kana la koasa. Gua ke lopu boka kuria sa sa Zelepade pude vahesia se Zihova sa nana Tamasa, osolae va kilasi tu e Zihova sari doduru nana kana. ⁴ Ba kamahire si ele poni nau e Zihova qua Tamasa sa binule koari doduru popoa pa vari kaliqu. ⁵ Kamahire si balabala ia rau pude kuria sa Zelepade asa, pude vahesia se Zihova sa qua Tamasa, gua sapu ele va tatara veko nia e Zihova koasa tamaqu Devita sapu guahe: ‘Sa tumu koreo sapu kaqu va hobe nigo Rau pude baṅara pa mudimu goi, si kaqu kuria sa Zelepade Taqarau!’ gua. *

⁶ Ke mamu garunu lani pa Lebanoni sari na mua tie pude maho poni au sari na huda sida. Sari na qua tie si kote tavetavete somanae koa rini, meke arau kote tabari sari na mua tie gua mo sapu tozia goi. Na gilania mua goi sapu sari qua tie si lopu tumae maho huda gua rina tie tamugamu pa Taea.”

⁷ Qetu hola se Hiramū totošo vagia sa sa inavoso hie koe Solomone meke zama si asa, “Mani tavahesi se Zihova pa rane ṅinoroi sapu boka ta poni koe Devita si keke tuna koreo gilagilana sapu hobeā si asa pude koa baṅara koasa butubutu nomana asa!” gua si asa. ⁸ Beto asa si garunu la nia e Hiramū koe Solomone sa inavoso sapu guahe: “Ele vagia rau sa mua inavoso meke namanama si rau pude tavetia sapu gua tepa ia goi. Kaqu ponigo rau sari na huda sida meke sari na huda paeni. ⁹ Sari na qua tie kote va

* 5:5 2 Samuela 7:12-13; 1 Koron 17:11-12

gore i sari na dekuru podalae pa Lebanoni meke kamo la pa masa kolo, meke kote pusi vari kapae ni, tavete ni bana, meke ale rarata la koasa vasina sapu vizatia goi. Meke vasina si kote rupahi ri na qua tie sari dekuru, meke sari mua tie kote lalae ni. Ego, koasa mua kalina, si hiva nigo rau pude va mae ginani mo si agoi koasa qua vetu baṅara,” gua si asa.

¹⁰ Ke doduru dekuru sida na paeni si poni la nia e Hiram koe Solomone, gua sapu hiva nia sa, ¹¹ meke pa hopeke vuaheni si ponia Solomone koe Hiram keke gogoto onomo ṅavulu tina baika hiokona lima kilo* padana sa huiti, meke ka made gogoto tina lita padana sa oela olive sapu via valeanana.

¹² Meke ponia e Zihova koe Solomone sa ginilagilana lohina gua sapu va tatara veko nia Sa. Meke sa binule si koa pa vari korapadi ri Hiram meke Solomone meke tavetia ri karua si keke vinariva egoi.

¹³ Meke vizata vagi e Solomone sa baṅara si ka tolonṅavulu puta tina tie pa doduruna sa popoa Izireli pude nana tie sapu kote zukuru ni tinavete ṅiṅiradi sa. ¹⁴ Meke garunia sa se Adoniram pude kopu ni. Paqaha lani sa koari ka ṅeta pukuna sari na tie, manege puta tina tie pa keke pukuna meke garunu lani sa pa Lebanoni pude la tavetavete vasina, keke sidara pa Lebanoni meke pule koa karua sidara pa dia popoa.* ¹⁵ Tagoi tugo e Solomone si ka vesu ṅavulu puta tina tie pu koa koari na toqere pude peqo patu, meke ka zuapa ṅavulu puta tina tie pude paleki sari na patu, ¹⁶ meke vekoi sa si ka ṅeta tina ṅeta gogoto koimata pude totoli ni sari na dia tinavete. ¹⁷ Meke pa ginarunu te Solomone sa baṅara si peqo va memehi rini sari na patu nomadi lavata pude va habotu ia sa Zelepade.

* 5:11 Keke baika nomana padana hiokona lima kilo mamata. * 5:14 1 Baṅ 12:18

¹⁸ Ke, sari na tie tavetavete te Solomone meke te Hiramū, meke sari na tie koasa vasileana lavata pa Bibilosī* si va nama i sari na patu meke sari na labete pude kuria sa Zelepade.

6

Kuria Solomone sa Zelepade

¹ Pa vina made gogoto vesu ṅavulu puta vuaheni seunae gua sapu taluarae sari na tinoni Izireli pa popoa Izipi, pa vina made vuaheni koasa binaṅara te Solomone pa popoa Izireli, meke pa vina rua sidara sapu sa sidara Zivi, si podalae tavetia Solomone sa Zelepade te Zihova. ² Sa korapana si ka sia mita labena, meke hiokona zuapa mita gelena, meke manege ṅeta meke kukuru mita ululuna.* ³ Sa lose koasa sasada nuquru si padana sia mita labena meke made meke kukuru mita lohina*, sa labena si kekeṅono gua mo sa labena sa Zelepade. ⁴ Sari na gobana sa Zelepade si koa i na vuida sapu ṅizupu pa sadana meke noma la gua pa korapana. ⁵ Beto asa si hoda ia e Solomone sa Zelepade pa vari kalina meke pa mudina, pa gobana hoda gua, meke lolose ia sa. Sa hoda si ka ṅeta hatarana, hatara panapeka, kokorapa, meke hatara panaulu. ⁶ Pa hatara panapeka si karua mita hiokona sentimita labedi* sari na hopeke lose, koasa hatara kokorapa si karua mita zuapa ṅavulu sentimita labedi* meke sari na lose panaulu

* 5:18 Bibilosī si ta pozae Qebala meke koa pa popoa raratana Lebanoni.

* 6:2 Ka toloṅavulu puta piti labena, meke ka sia ṅavulu puta piti gelena, meke ka made ṅavulu lima piti ululuna.

* 6:3 Ka toloṅavulu puta piti labena meke manege lima piti lohina. * 6:6 Onomo mita onomo ṅavulu sentimita si ka zuapa kukuru piti labedi. * 6:6 Ka sia piti labedi.

si ṅeta mita manege puta sentimita labedi*. Sa gobana sa Zelepade si moata hola pa hubina meke hiteke sage la panaulu, gua asa ke sari na koqadi rina lose si hake lamo koasa goba ke loke dedegere vetu si ta veko la pa korapana sa gobagoba.

⁷ Sari na patu sapu kuri nia rini sa Zelepade si tava namanamadi koasa vasina tugo sapu vagi ni rini sari na patu, gua asa ke lopu ta avoso sari na sineke hama na maho, babe kaiqa aeana tavetaveteana sipu ta kuri sa Zelepade.

⁸ Sa nuqunuquruana la gua koari na lose pa hatara panapeka si koa pa kali mataona sa Zelepade,* meke na halehaleana si koa nana sapu haele sage la pa hatara kokorapa meke topue vasina si sage la pa hatara vina ṅeta. ⁹ Ke tavetia Solomone sa Zelepade meke va hokotia sa, va hatara nia labete sida sa sa siliṅina. ¹⁰ Sari na lose pu taveti sa pa vari kalina sa Zelepade si karua mita hiokona sentimita ululudi* meke na soto kapae lamo koasa gobana sa Zelepade, na labete sida va soto lana pa goba.

¹¹ Meke zama la koe Solomone se Zihova, ¹² “Be va tabei goi sari na Qua tinarae na ginarunu, si kaqu tavete poni nigo Rau gua sapu ele va tatara nia Rau koe Devita sa tamamu. ¹³ Meke kaqu koa somanae si Rau koari na Qua tinoni Izireli koasa Zelepade hie, meke lopu kaqu luara pani Rau si arini,” gua si Asa.

Pa Korapana sa Zelepade

(2 Koronikolo 3:8-14)

¹⁴ Meke tavete va hokotia Solomone sa Zelepade. ¹⁵ Sari doduru goba pa korapana sa Zelepade si va gobadi labete sida labelabedi sa, meke sa hatara si opo la nia na labete

* 6:6 Ka manege puta kukuru piti labedi. * 6:8 Kali mataona be tia la pa kali gasa rimata. * 6:10 Ka zuapa kukuru piti ululudi.

paeni sa. ¹⁶ Meke goba vata kale ia sa si keke lose pa mudina sa Zelepade sapu ta pozae Lose Hopena pa Hopena, ka sia mita gelena* sa lose asa, meke sa gobagoba si na labete sida tavete nia sa, sapu soto podalae koasa hatara meke kamo la koasa siliṅina.* ¹⁷ Sa lose pa kenuna sa Lose Hopena pa Hopena si ka manege vesu mita gelena*. ¹⁸ Sa doduru korapana sa Zelepade si tavete ni labete sida rini, meke ta peqo koari na labete sida sari na kinehadi rina havoro na linetelete pamukeni, ke lopu boka ta dogoro sa gobagoba patu.

¹⁹ Pa mudina sa Zelepade si ta kuri pa korapana la si na lose Hopena pa Hopena, vasina si ta veko sa Bokese Vinariva Egoi te Zihova. ²⁰ Sa lose pa korapana la asa si ka sia mita gelena, meke ka sia mita labena, meke ka sia mita ululuna* ta pokoe qolo viana sa doduruna. Meke sa hope sapu tavete nia rini pa hudu sida, ba ta pokoe qolo tugo. ²¹ Sa doduruna sa lose nomana pa korapana sa Zelepade si ta pokoe qolo viana, meke na seni qolo si tava sigoto pa kenuna sa goba poko pa Lose Hopena pa Hopena sapu ta pokoe qolo tugo. ²² Ke sa doduruna sa korapana sa Zelepade si ta pokoe qolo beto meke gua tugo sa hope pa korapana sa Lose Hopena.*

²³ Meke karua kineha mateana, na Serubimi pozadi, si tavete ni hudu olive rini* meke ta veko koasa Lose Hopena pa Hopena. Sa ululudi* si hopeke ka made mita meke kukuru mita.* ²⁴⁻²⁶ Kekenono puta kinehadi meke

* 6:16 Ka toloṅavulu puta piti gelena. * 6:16 Ekd 26:33-34

* 6:17 Ka onomoṅavulu puta piti gelena. * 6:20 Ka toloṅavulu puta piti gelena, meke ka toloṅavulu puta piti labena, meke ka toloṅavulu puta piti ululuna. * 6:22 Ekd 30:1-3

* 6:23 Serubimi si keke mateana hopena te Tamasa pa Maṅauru koai tatapurudi. * 6:23 Ka manege lima piti ululudi. * 6:23 Ekd 25:18-20

nomadi sari karua. Meke hopeke karua tatapurudi. Keke kali tatapuru si ka karua mita hiokona sentimita gelena, ke sa vinari seuna pa keke hukihukiri tatapuru meke kamo la gua koa sa keke pule si padana ka made mita made ṅavulu sentimita. ²⁷ Ta veko varikali sari karua pa korapana sa Lose Hopena pa Hopena. Sari na tatapurudi si repaha. Keke kali tatapurudi si varitiqui pa vari korapana sa lose, meke karua tatapurudi pule si tiqu la pa goba. ²⁸ Sari karua Serubimi si ta pokoe qolo beto.

²⁹ Koari doduru gobana sa korapa Zelepade, koasa lose nomana pa sada meke sa Lose Hopena pa Hopena, si ta va sari na pineqo serubimi, huda pamu meke havoro pelaradi. ³⁰ Meke sa hatara ba ta pokoe qolo beto tugo.

³¹ Meke sa sasada sapu nuquru la gua koasa Lose Hopena pa Hopena si karua tukutukuna meke na huda olive tavete ni sa. Sa sasada si ta tavete pude ka lima kalina*. ³² Sari karua tukutuku si va sari ni na pineqo serubimi, huda pamu, meke na havoro pelaradi sa, meke ta pokoe qolo beto si arini. ³³ Sa sasada sapu nuquru la gua koasa lose nomana pa korapana sa Zelepade si ka made kalina, meke na huda olive na tavete nia rini. ³⁴ Meke karua tukutuku sasada sapu boka polopolo si tavete nia sa pa huda paeni sa. ³⁵ Meke peqoni kineha serubimi, na huda pamu, meke na havoro pelaradi sa meke doduru arini si ta pokoe valeana qolo beto.

³⁶ Meke koa nana si keke varivarigarana pa kenuna sa Zelepade sapu ta gobana koari na patu ta peqodi. Sa goba si na vinari hakei patu na huda tavete nia arini; hake la keke hatara huda sida pa hopeke ka ṅeta vinari tomoi patu.

³⁷ Sa kinurina sa Zelepade si podalae pa vina rua sidara, ta pozae Zivi, koasa vina made vuaheni pa binaṅara te

* ^{6:31} Sa zinama Hiburu koasa vesi hie si lopu bakala.

Solomone. ³⁸ Meke koasa sidara vina vesu, pa sidara Bulu, pa vina manege eke vuahenina sa binaṅara te Solomone, si tava hokoto beto sa Zelepade, ta kuri gua puta tugo sapu koa koasa palani. Meke zuapa vuaheni si tavetia e Solomone sa Zelepade meke hokoto.

7

Sa Vetu Baṅara te Solomone

¹ Kuria tugo Solomone, sa baṅara, si keke vetu baṅara tanisa meke manege ṅeta vuaheni si tavetia sa meke va hokotia. ²⁻³ Keke vetu tanisa sapu kuria sa si ta pozae, sa Vetu Hudahuda pa Lebanoni, na tale huda pa Lebanoni mo tavete nia rini. Ka made ṅavulu made mita gelena, hiokona rua mita labena, meke manege ṅeta meke kukuru mita ululuna.* Ka made sari na tokele dedegere huda sida. Ka manege lima dedegere huda sida pa hopeke tokele, meke na huda sida tugo si hake pilivarata panaulu koari na dedegere. Siliṅina si tale huda sida tugo tavete nia arini. ⁴ Sari karua kali goba si koa i na vuida, ka ṅeta tokele vuida pa keke kali goba, sari vuida pa hopeke kali goba si vari tia i. ⁵ Sari na sasada meke sari na vuida si made iiodi, meke sari hopehopeke ṅeta tokele vuida koari hopehopeke goba si vari tia i beto.

⁶ Kuria sa si keke vetu pule sapu ka hiokona rua meke kukuru mita gelena meke ka manege ṅeta meke kukuru mita labena.* Pozana sa si, sa Vetu Tokele Dedegere. Pa kenuna sa si na gogoe sapu koa ia rina dedegere pu tuḡena.

⁷ Meke kuria sa sa vetu tana habohabotuana baṅara, sapu ta pozae na Vetu Varipitui, vasina vilasi e Solomone

* ^{7:2-3} Ka 150 piti sa gelena, 75 piti sa labena, meke 45 piti sa ululuna.

* ^{7:6} Vetu lavata si ka 75 piti gelena, meke ka 45 piti labedi.

sari na vinarigue tadi na tinoni. Podalae koasa hatara meke kamo la gua koasa siliṅina si tavete nia huda sida sa. ⁸ Sa nana vetu baṅara vasina koa ia e Solomone, sapu pa mudina sa Vetu Varipitui si keha gua tugo asa. Kuria tugo sa si keke vetu arilaena tanisa nana barikaleqe, sa tuna vineki sa baṅara pa popoa Izipi, sapu gugua puta tugo asa sa kinehana.*

⁹ Sari doduru vetu arini meke sa pavasa nomana si na patu arilaedi tavete ni arini, podalae pa hubidi rina vetu kamo la panaulu. Sari patu si ta peqo namadi mae tu koasa vasina ta vagidi; toṅoto, memehe varikalidi, meke na ṅoṅoto ni so arini. ¹⁰ Sari na patu pa hubidi rina vetu si ta tavete koari na patu lavata, na patu arilaedi; kaiqa arini si ka made meke kukuru mita vari kalidi, meke kaiqa pule si ka ṅeta meke kukuru mita vari kalidi*. ¹¹ Panaulu la koa rini si ta hake la sari na patu arilaedi, sapu ta ṅoṅoto pa dia pada, meke na huda sida. ¹² Keke goba si koa vari likohae nia sa pavasa koa sa vetu baṅara. Goba gua tugo asa si pa sadana sa Zelepade te Zihova, meke gua tugo koasa lose pa sasada nuquru tanisa Zelepade. Sa goba asa si vari solasola i patu meke huda sida; keke hatara huda sida hake koari ka ṅeta vinari tomoi patu gua.

Sa Tinavete te Hurami

¹³ Garunu la tie sa baṅara Solomone pa vasileana Taea meke vagi mae nia sa se Hurami. Na matazoṅa si asa pa tinavete boronizi. ¹⁴ Sa tamana si ele mate, na tie pa Taea si asa, meke na matazoṅa tugo si asa pa tinavete boronizi. Sa tinana Hurami si mae guana pa butubutu te Napitalai. Hurami si na tie giligilana meke bokana meke ele seunaena koasa tinavete si asa. Va tabe ia sa

* 7:8 1 Baṅ 3:1 * 7:10 Kaiqa si manege lima piti vari kalidi, kaiqa pule si ka manege rua piti vari kalidi.

sa tinepa te Solomone sa baṅara, pude palabatu ni sari doduru tinavete pa boronizi.

Sari Karua Dedegere Boronizi tanisa Zelepade

(2 Koronikolo 3:15-17)

¹⁵ Karua dedegere boronizi si taveti e Hurami, hopeke vesu mita* ululudi meke ka lima meke kukuru mita vari likohaena. ¹⁶ Karua toropae vina sari boronizi tugo si taveti sa sapu hake la pa batudi rina dedegere boronizi, hopeke karua mita toloṅavulu sentimita* ululudi. ¹⁷ Sari toropae vina sari pa batudi ri hopeke dedegere, si tava sari tinigisi seni, ¹⁸ meke karua tokele vua pomeqaraneti.

¹⁹ Sari na toropae vina sari pa batu dedegere boronizi si keha guana havoro lili, ka keke mita vesu ṅavulu sentimita* ululudi, ²⁰ meke koadia tugo koasa toropae vina sari panaulu koari na tinigisi vina sari seni, si karua gogoto pomeqaraneti koari karua tokele pa vari likohaedi ri hopeke dedegere.

²¹ Va turu i Hurami sari karua dedegere boronizi hire, koasa nuqunuquruana koasa sasadana sa Zelepade: Keke si pa kali mataona, pozana Zakini, meke sapu pa kali gede si ta pozae Boazi. ²² Pa batudi ri na dedegere si koadia sari na vinasari doṅo guari na havoro lili kinehadi. Pa kinehana gua asa si tava hokoto sari na tinavetedi rina dedegere ululudi.

Besini Boronizi Nomana

(2 Koronikolo 4:2-5)

²³ Tavetia Hurami si keke besini boronizi bobolokuhae lavata, sapu pada manege ṅeta mita lima ṅavulu sentimita* padana sa bobolokuhaena, ka made mita

* 7:15 27 piti ululudi meke ka 18 piti bobolokuhaedi. * 7:16 7 1/2 piti

ululudi. * 7:19 6 piti. * 7:23 45 piti bobolokuhaena, 15 piti padana sa karovona, meke 7:5 piti sa lohina.

meke lima ṅavulu sentimita padana sa labena sa bobolokuhaena, meke karua mita hiokona sentimita sa lohina. ²⁴ Pa kauruna sa beruna sa besini lavata, si koadia karua tokele vinasari vua huda pamukeni hitehitekedi. Ka manege eke pamukeni pa doduru lolomo sapu lima ṅavulu sentimita labena. Ta tavetae keke tini mo koasa besini sari na vina sari arini. ²⁵ Habotu nana sa besini lavata hie pa mudidi ri ka manege rua bulumakao kokoreo sapu tia vura beto, ka ṅeta si tia la pa kali gasa rimata, ka ṅeta si tia la pa lodu rimata, ka ṅeta si tia la pa kali gede, meke ka ṅeta si tia la pa kali matao. ²⁶ Sa tinina sa besini si keke pidoko* moatana. Sa beruna sa besini kolo hie si kekeṅono guana beruna sa kapa sapu polo vura pule, kekeṅono guana sa pelarana sa havoro lili. Sa besini si boka siṅia ka made ṅavulu tina lita kolo.*

Sari ka Manege Puta Tuturuana Boronizi

²⁷ Ka manege puta tuturuana boronizi koa i na totopili si taveti tugo e Hurami. Hopeke keke mita meke vesu ṅavulu sentimita* geledi na labedi, meke keke mita meke toloṅavulu sentimita* ululudi. ²⁸ Na koa i na goba bokese sapu vari ṅono beto labedi meke geledi. Sa goba bokese si tava garo la koasa susurina sa bokese. ²⁹ Kinehadi rina laione, bulumakao kokoreo, meke serubimi pu ari tatapurudi si koadia koari kalidi rina goba bokese. Koa rina susurina sa bokese panauludi meke pa kali goredi ri sina laione meke na bulumakao kokoreo si koa sari na vina sari kineha havoro ta vizonodi. ³⁰ Sari tuturuana si hopeke koa i ka made totopili boronizi meke roza boronizi. Hopeke koai tugo na besini sari na tuturuana. Koari ka made iiodi si koai na zuka boronizi vasina hake la sari na besini. Meke sari zuka si koa i na vinasari havoro

* 7:26 Ka ṅeta inisi. * 7:26 11,500 qaloni kolo. * 7:27 6 piti.

* 7:27 4:5 piti ululudi.

ta vizoṇodi. ³¹ Vasina sapu kote habotu la ia sa besini si koa nana si keke lolomo bobolokuhaena. Sa lolomo si made ṇavulu lima sentimita ululuna vasina hake si asa koasa tuturuana, ba sapu lohi hola la pa korapana si manege vesu sentimita. Pa vari likohaena sa tinina si na minagumagu vinasari. ³² Sari ka made totopili si koa pa kauruna sa goba bokese meke sari na roza sapu tana totopili si soto la koasa tinina sa tuturuana. Sari totopili si ka zuapa ṇavulu puta sentimita ululudi.* ³³ Sari na totopili si ta tavete gua tadi na totopili variperā; sari na roza, na totopili, voea pa korapa totopili, sari na hukata tadi na totopili la koasa roza si ta tavete pa boronizi beto. ³⁴ Hopeke tuturuana si koa i ka made hadolo, keke pa hopeke iio, soto la pa tinina sa tuturuana. ³⁵ Keke zuka bobolokuhae sapu hiokona rua sentimita* labena si ilupae vari likohae nia sa batuna sa tuturuana. Sari na hadolo meke na gobana sa bokese si ta tavete turaṇaedi koasa tuturuana. ³⁶ Tavete ni kineha mateana, laione, na huda pamu e Hurami sari doduru kali gobadi na barabara, koari na vasi lololomo meke na havoro ta vizoṇodi si pa vari likohaedi. ³⁷ Koa sa siraṇa gugua asa, si tavete ni sa sari ka manege puta tuturuana. Pa keke kineha mo tavete ni sa, kekeṇono mo nomadi meke na kinehadi.

³⁸ Meke taveti tugo e Hurami si ka manege puta besini, keke pa keke tuturuana. Hopeke besini si keke mita meke vesu gogoto sentimita labena meke vesu gogoto lita pada siṇia.** ³⁹ Pa kali mataona sa Zelepade, si vekoi sa sari ka lima tuturuana. Ka lima pule si vekoi sa pa kali gede. Tata la pa kali mataona sa Zelepade koasa iiona pa kali gasa rimata si vekoa sa sa Besini Lavata*.

* 7:32 25 inisi ululudi. * 7:35 Sia inisi. * 7:38 Ka onomo piti labena meke pada karua gogoto hiokona qaloni voia. * 7:38 Ekd 30:17-21 * 7:39 Sa Zelepade si tia la pa kali gasa rimata.

*Sari Doduru Tinavetavete koasa Zelepade**(2 Koronikolo 4:11 kamo hinia 5:1)*

⁴⁰⁻⁴⁵ Taveti tugo Hurami sari na raro boronizi, sevolo, sari na besini boronizi pude tana sisiruana ehara, meke sari na baolo zozoropoana. Tavete va hokoto betoi sa sari doduru tinavete te Solomone sa baṅara, koasa Zelepade te Zihova. Hire saripu taveti sa:

Karua dedegere boronizi nomadi.

Karua toropae vina sari pa batudi ri na dedegere boronizi.

Na tinigisi seni sapu koa koari karua toropae vina sari pa batudi ri na dedegere boronizi.

Karua tokele vua pomeqaraneti boronizi, sapu karua gogoto pa hopeke tokele pomeqaraneti va sari vari likohae koari karua toropae vina sari pa batudi ri na dedegere.

Ka manege puta tuturuana meke sari hopeke dia besini hitekedi.

Sa Besini boronizi nomana lavata sapu habotu koari ka manege rua bulumakao.

Sari na raro, sevolo, na baolo.

Doduru likakalae tanisa Zelepade hire, saripu tavete poni nia Hurami se Solomone sa baṅara, si na boronizi nedala va leanadi tavete ni sa. ⁴⁶ Pa hiniva tanisa baṅara si ta tavete sari na likakalae hire koari na tavetaveteana kineha pa korapa pepeso bupara tata pa Ovuku Zodani, pa vari korapana Sukoti meke Zaretani. ⁴⁷ Sa mamatadi ri na likakalae hire si lopu hata vura ni e Solomone sina soku hola, ke sa mamatadi rina boronizi si namu lopu ta tumae.

⁴⁸ Tavete ni qolo tugo Solomone sari na likakalae tana Zelepade: sa hope, sa tevolo tana bereti ta vala koe Tamasa, * ⁴⁹ sari ka manege puta tuturuana zuke saripu

* 7:48 Ekd 25:23-30, 30:1-3

turu pa kenuna sa Lose Hopena pa Hopena, ka lima pa kali matao, ka lima pule pa kali gede; sari na havoro vina sari, na zuke, meke sari na nepihi,*⁵⁰ sari na besini qolo viadi, sari na nepihi tana zuke, sari na besini boronizi pude tana sisiruana ehara, sari na baolo, sari na vovoina saripu veko ni oto huda humaṅa lea, tiṅitona palepalekeana motete toana; na hinisi tana sasada tanisa Lose Hopena pa Hopena, meke sari na tukutuku koasa sasada nomana pa nuqunuquruana koasa Zelepade. Sari doduru likakalae hire si na qolo beto tavete ni e Solomone.

⁵¹ Sipu beto va hokoti Solomone sa baṅara sari doduru tinavete koasa Zelepade, si paleke mae ni sa sari doduru tiṅitona tanisa tamana, se Devita, sapu sari siliva, na qolo, meke sari na likakalae pule pu tava madidi koe Tamasa, meke vekoi sa pa Zelepade te Zihova, koari na lose vasina hoke ta kopue sari ginugua arilaedi.*

8

Sa Bokese Vinariva Egoi si Ta Paleke La koasa Zelepade (2 Koronikolo 5:2 kamo hinia 6:2)

¹ Meke tioko varigara ni e Solomone sari doduru koimata na palabatu pa hopeke butubutu na puku butubutu pa Izireli pude mae koa sa pa Zerusalema. Mae si arini pude vagia sa Bokese Vinariva Egoi te Zihova pa Zaione, koasa Vasileana Lavata te Devita, meke paleke la nia koasa Zelepade.*² Ke mae varigara koe Solomone sari doduru koasa Inevaṅa Vina Balabaladi rina Dia Ipi pa Qega koasa vina zuapa sidara*, pa sidara Etanimi.*³ Sipu kamo beto sari doduru koimata pa Izireli, si ovulia rina hiama

* 7:49 Ekd 25:31-40 * 7:51 2 Samuela 8:11; 1 Koron 18:11 * 8:1 2 Samuela 6:12-16; 1 Koron 15:25-29 * 8:2 Sa totoso pa vari korapana sa sidara Sepiteba pa rane ṅinoroi. * 8:2 Liv 23:24

sa Bokese Vinariva Egoi te Zihova, ⁴ meke paleke la nia koasa Zelepade. Meke paleke la nia tugo ri na hiama sapu sari na tie Livaeti sa Ipi Varivarigarana te Zihova meke sari doduru likakalae hopedi pu koadi pa korapana. ⁵ Sa baṅara Solomone meke sari doduru tie Izireli si varigara pa kenuna sa Bokese Vinariva Egoi, meke va vukivukihi ni rini sari na sipi na bulumakao saripu soku hola ke lopu boka ta nae. ⁶ Beto asa si paleke nuquru nia rina hiama sa Bokese Vinariva Egoi te Zihova pa Zelepade meke la vekoa rini pa Lose Hopena pa Hopena, meke la vekoa rini pa kauru tatapurudi ri na mateana serubimi. ⁷ Sari na tatapurudi si repaha la panauluna sa Bokese meke va aqoria sa Bokese meke sari karua huda palepalekeana. ⁸ Sari na huda palepalekeana si gele hola, ke sari hubidi si boka ta dogoro mo koa rini pu turu pa karua kalina sa kenuna sa Lose Hopena pa Hopena, ba lopu koarini pa sadana sa Lose Hopena. Sari na palepalekeana si korapa koa dia vasina pa rane ṅinoroi. ⁹ Loketona si koa pa korapana sa Bokese Vinariva Egoi ba sari karua patu labelabe mo sapu veko nuquru ni e Mosese vasina pa toqere Saenai, totosoa tavetia Tamasa sa Vinariva Egoi koa rina tie Izireli pa mudina sapu vura si arini pa Izipi.* ¹⁰ Sipu taluarae tugo sari na hiama koasa Lose Hopena, si hinoqa siṅia mo na lei sa Zelepade te Zihova.* ¹¹ Ke lopu boka va tana sari na hiama koa gua koasa lei, na keana vura mae sa kalalasangana e Zihova pu siṅia sa korapana sa Zelepade. ¹² Meke zama se Solomone, “Zihova, ele tozia Agoi sapu kote koa si Agoi pa keke lei huporona.* ¹³ Ba, kamahire si ele kuri poni Igo rau si keke Zelepade tolavaena Tamugoi, na vasina pude kaqu koa nināe rane ka rane si Agoi.”

* 8:9 Diut 10:5 * 8:10 Ekd 40:34-35 * 8:12 Sam 18:11, 97:2

Sa Zinama te Solomone koari na Tinoni Izireli
(2 Koronikolo 6:3-11)

¹⁴ Sipu korapa turu beto dia vasina sari doduru pa Izireli pu varigara si taliri la koa rini sa baṅara Solomone meke tepa ia sa sa Tamasa pude mana ni. ¹⁵ Meke zama guahe si asa, “Mani tavahesi se Zihova sa Tamasa tadi pa Izireli! Na pa limana soti si va gorevura ia Sa gua sapu va tatara nia Sa koe Devita sa tamaqu, sipu zama guahe si Asa: ¹⁶ ‘Podalae toতোসো তুৰাṅa vura ni Rau pa Izipi sari na Qua tinoni meke kamo pa rane ṅinoroi si lopu hite vizatia Rau si keke vasileana lavata pa Izireli pude ta kuri si keke Zelepade, vasina kote vahesia gamu sa Pozaqu Rau. Ba ele vizatia Arau se Devita, pude baṅara ni sari na Qua tinoni Izireli,’ gua si Asa.*

¹⁷ Koa pa bulona sa tamaqu, se Devita, pude kuria si keke Zelepade Tanisa Pozana Zihova sa Tamasa tadi na tinoni Izireli.* ¹⁸ Ba zama se Zihova koasa, “Toṅoto mua si goi koasa mua hiniva, sapu korapa hiva kuria goi sa Zelepade pude tavahesi sa Pozaqu, ¹⁹ ba lopu kaqu agoi kote kuria sa Zelepade, ba sa tumu tu; asa sa eharamu soti. Asa sa tie sapu kote kuria sa Zelepade tanisa Pozaqu Rau.*

²⁰ Meke ele va gorevura ia e Zihova sa Nana vina tatara. Arau ele sogo hobea se Devita sa tamaqu, meke kamahire si habotu ia arau sa habohabotwana binaṅara pa Izireli, gua puta tugo sapu ele va tatara nia e Zihova, meke kuria rau sa Zelepade pude va lavatia sa Pozana e Zihova sa Tamasa tadi na tinoni Izireli. ²¹ Meke va lolomo vekoa tugo rau si keke vasina tanisa Bokese Vinariva Egoi sapu koa i rina patu labelabe tana Vinariva Egoi sapu tavetia e Zihova koari na tiatamada toতোসো তুৰাṅa vura ni Sa si arini pa popoa Izipi.”

* 8:16 2 Samuela 7:4-11; 1 Koron 17:3-10 * 8:17 2 Samuela 7:1-3; 1 Koron

17:1-2 * 8:19 2 Samuela 7:12-13; 1 Koron 17:11-12

*Sa Vinaravara te Solomone
(2 Koronikolo 6:12-42)*

²² Meke turu la se Solomone pa kenuna sa hope te Zihova, pa kenuna sa vinarigara butubutu tie Izireli, meke repaha va sagei sa sari limana pa maṅauru, ²³ meke varavara guahe: “Zihova, Tamasa tadi pa Izireli, namu Agoi mo si na Tamasa pa Maṅauru panaulu meke pa popoa pepeso panapeka. Loke tamasa pule si gugua Agoi. Kopu nia Agoi sa Mua Vinariva Egoi pa tataru koari na mua nabulu totošo va tabe Igo rini pa doduru bulodia. ²⁴ Kopu nia tugo Agoi sa Mua vina tatara koe Devita sa tamaqu, meke ṅinoroi si gorevura beto sari doduru Mua zinama pa Mua ṅiniraṅira. ²⁵ Ego, kamahire Zihova, sa Tamasa tadi pa Izireli, Mamu kopu ni sari Mua vina tatara koa sa tamaqu Devita, totošo zama guahe si Goi koasa, ‘Agoi si lopu kaqu makudo va habotu tie pa Kenuqu koasa binaṅara pa Izireli, be guana kopu mo sari tumu koari doduru ginugua sapu taveti arini pude ene pa Kenuqu gua sapu ele taveti agoi.’* ²⁶ Ke kamahire, Tamasa pa Izireli, mamu va gorevura ia sa Mua zinama sapu va tatara nia Agoi koasa Mua nabulu Devita sa tamaqu.

²⁷ Ba vegua, hinokara boka tugo sa Tamasa pude mae koa pa popoa pepeso? Ura sa doduruna sa maṅauru lavata ba lopu noma pada pude va koa Igo mo. Ke vegua meke kote garomu Agoi sa Zelepade sapu ele kuri ia arau hie? * ²⁸ Zihova na qua Tamasa, arau sa Mua nabulu. Mamu avosi sari qua vinaravara na tinepa tinaleosae, mamu va tabei sari na qua tinepa atu koa Agoi. ²⁹ Mamu kopu totoko nia sa Zelepade hie boṅi na rane. Ele va tatara nia Agoi sapu hierana sa vasina sapu kote ta vahesi sa Pozamu; ke mamu va avoso mae au pana tia mae si arau koasa Zelepade hie

* 8:25 1 Baṅ 2:4 * 8:27 2 Koron 2:6

meke varavara. * ³⁰ Mu avosi sari qua vinaravara, meke sari na vinaravara tadi na Mua tinoni Izireli pana tia mae si arini koasa vasina hie meke varavara. Mamu avoso gami pa maṅauru vasina sapu koa ia Goi, meke totošo avoso gami Agoi si Mamu taleosoni gami.

³¹ Pana ta zutu sapu tavete va sea la si keke tie koasa turaṅana meke ta hivae si asa pude mae zama tokotokoro sapu lopu sea si asa pa kenuna sa Mua hope pa korapa Zelepade, ³² si Mu avosia pa maṅauru meke vilasi. Mamu vilasi sari na Mua nabulu. Va kilasia si asa pu sea meke va gore la nia pa batuna telena gua sapu va evaṅia sa. Mamu tozi vura nia sapu sa tie loke nana ginugua si lopu sea meke kaqu ta rupaha si asa.

³³ Be guana tava kilasa sari na Mua tie koari na dia kana, sina ele tavete va sea atu si arini koa Goi, meke be kekere pule atu si arini koa Goi, meke varavara atu koa Goi pa korapana sa Zelepade hie, ³⁴ si Mamu avoso mae pa maṅauru, Mamu taleoso ni sari na sinea tadi na tie pa Izireli, Mamu turaṅa pule lani koasa popoa sapu ele poni ni Goi koari na tiatamadia.

³⁵ Be guana tuku sa maṅauru meke loke ruku si hoqa sina ele va sea atu sari na tie koa Goi, meke be guana varavara atu si arini koasa vasina hie meke vahesia arini sa Pozamu meke kekere koari na dia sinea sina ele va kilasi Agoi si arini, ³⁶ si Mamu va avoso pa maṅauru. Mamu taleoso ni sari na sinea tadi na Mua nabulu sapu sari Mua tie Izireli. Va tumatumae ni Goi si arini sa siraṅa pude koa toṅoto, Mamu garunu la nia sa ruku koasa pepeso sapu ele poni ni Goi koari na Mua tie pude na dia tinago.

³⁷ Be na soṅe babe na oza si kamo mae koasa pepeso, babe sa dada na givusu maṅini meke sari na mami linetelete si ta ṅovala beto, babe kamo na oza kupokupo,

* 8:29 Diut 12:11

babe pana keke mami kana si raza ia si keke koari na mami vasileana lavata, be na tinasuna nomana babe na minoho sa si kamo koa gami, ³⁸ si Mu avosi sari na dia vinaravara. Be kaiqa ri Mua tinoni pa Izireli, si va sage i na limadia mae koa sa Zelepade hie pa tinalotaṅa na tinasigiti pa bulodia, ³⁹ si Mamu avosi sari na dia vinaravara. Va avosi pa maṅauru, sa Mua kokoana, Mamu taleoso ni na tokani. Agoi mo telemu gilani sari na hiniva pa bulo tie. Mu pitui sari hopeke tie gua sapu garodi. ⁴⁰ Pude gua asa si kaqu pamaṅa nigo rini si Agoi, meke va tabego doduru totošo pa dia kinoa pa pepeso pu ponini goi koari na tiatamamami.

⁴¹⁻⁴³ Pana keke votiki tie sapu lopu somanana koasa Mua butubutu tie Izireli ba na mae guana pa popoa seu koa sa inavosona sa Pozamu pana mae si asa meke varavara atu koa Goi koasa Zelepade hie, si Mamu avoso mae pa maṅauru sa Mua vasina kokoana. Ura sari na tie si kote avoso nia sa vina lavatana sa Pozamu meke sa lima ṅinirana Tamugoi, sapu gua nadoro vura nia Agoi sa limamu. Mamu tavetia gua sapu tepa ia sa votiki tie asa koa Goi, pude madi gilania ri doduru tiena sa kasia popoa sa Pozamu pude pamaṅa nigo, gugua ari na Mua tie Izireli, meke pude madi tumae nia sapu Agoi si koa koasa vetu sapu kuria arau hie. ⁴⁴ Pana la pa vinaripera sari mua tie meke la razai sari dia kana, be pavei garunu lani Agoi, meke pana varavara la koa Agoi Zihova si arini, atu koasa vasileana lavata sapu ele vizatia Goi, meke sa Zelepade sapu kuri ia rau pude tana Pozamu, ⁴⁵ si Mamu avosi pa maṅauru sari na dia vinaravara meke na dia tinepatapa, Mamu va tabe i Goi sari na dia hiniva.

⁴⁶ Be tavete va sea atu koa Goi si arini, ura loke tie sapu lopu tavete va sea, meke be bugoro ni Agoi meke vala ni Goi koari na dia kana, pude raovo vagi lani pa dia popoa be seuna babe tata, ⁴⁷ meke pana guana koa

ta pusi si arini koasa popoa tadi na dia kana meke hobe sari bulodia meke kekere meke zama, 'Gami si ele sea, ele taveti gami sapu lopu tonoto, meke kaleadi hola si ele evaṅi gami,' gua; ⁴⁸ meke be kekere pule atu si arini koa Agoi pa doduruna sa bulodia meke sa maqomaqodia koasa popoa tadi na dia kana pu raovo vagidi, meke varavara atu si arini mae gua koasa popoa sapu ele poni nia Goi koari na tiatamadia, meke koasa vasileana lavata hie sapu ele vizatia Goi, meke sa Zelepade sapu ele kuri vatua rau pude tana Pozamu, ⁴⁹ si Mamu avoso mae pa maṅauru koasa Mua vasina kokoana; Mamu avosi sari na dia vinaravara meke na dia tinepatepa. Mamu va tabe i Goi sari na dia hiniva. ⁵⁰ Mamu taleosoni sari Mua tie pu ele va sea atu koa Goi; poni ni koari na dia kana sa hiniva pude tataru ni. ⁵¹ Ura arini mo sari Mua tie soti meke Mua tinago, saripu turaṅa vura ni Goi pa popoa Izipi, vura taloa koasa tina sigitina sa nika lerana sana. ⁵² Mamu dono la si Agoi, Mamu avosi sari na tinepatepa tadi na Mua nabulu na Mua tie Izireli, meke Mamu avoso la koarini pana varavara atu si arini koa Goi. ⁵³ Ura Agoi na vizata vura ni si arini koari doduru butubutu pa kasia popoa pude na Mua tinago soti, gua puta tugo sapu ele zama vura nia Agoi koasa Mua nabulu se Mosese, totosu turaṅa vura ni Agoi Zihova Baṅara sari na tiatamamami pa popoa Izipi," gua.

Sa Tukutuku Vinaravara

⁵⁴ Meke sipu beto zama ni Solomone sari na vinaravara na hiniva la koe Zihova, si turu si asa pa kenuna sa hope te Zihova, vasina sapu ele koa kokotunu meke va repaha sage i sa sari limana. ⁵⁵ Turu si asa meke mana nia sa sa doduruna sa vinarigara tie pa Izireli, meke velavela si asa meke zama guahe: ⁵⁶ "Mani tavahesi se Zihova sapu ele poni nia Sa koari Nana tie sa minagogoso gua tugo sapu ele va tatara veko nia Sa. Ura lopu keke zinama sapu lopu

gorevura koari doduru Nana vina tatara leleadu sapu poni lani sa koasa nana nabulu sapu se Mosese.* ⁵⁷ Mani koa koa gita se Zihova sa nada Tamasa, gugua tugo sapu ele koa turaṅi Sa sari na tiatamada pukerane; mani lopu kaqu luara pani gita Sa babe hitu pani gita Sa si gita. ⁵⁸ Mani va kekere i Sa sari buloda pude soto la koa Sa, pude kaqu ene pa korapadi ri doduru Nana hiniva meke pude kopu ni sari Nana ginarunu, vina tumatumae, meke na tinarae. ⁵⁹ Meke sari na zinama taqarau hire, sapu ele varavara lani arau koe Zihova, si mani lopu muliṅi ni sa nada Tamasa boni na rane. Pude mani va tukana si Asa koari na hiniva tanisa Nana nabulu meke gua tugo sari na hiniva tadi Nana tinoni Izireli, luli gua koari doduru gua pu hiva ni rini pa hopehopeke rane, ⁶⁰ pude madi gilania ri doduru tieni sa kasia popoa sapu e Zihova mo si na Tamasa meke sapu lopu koa pule si keke gugua Asa. ⁶¹ Ba sari bulomia gamu si kaqu soto va nabu koe Zihova sa nada Tamasa, pude koa luli i sari Nana vina tumatumae meke va tabei sari Nana tinarae gua tugo sapu korapa evaṅia gamu pa rane ṅinoroi.”

*Sa Vina Madina sa Zelepade
(2 Koronikolo 7:4-10)*

⁶² Beto asa si va vukivukihi la koe Zihova se Solomone sa baṅara meke sari doduru tinoni pa Izireli. ⁶³ Meke ka hiokona rua tina bulumakao meke keke gogoto hiokona puta tina sipi na qoti si va vukivukihi ni sa pa hinenahena binaere. Meke va madia sa baṅara meke sari doduru tinoni Izireli sa Zelepade te Zihova. ⁶⁴ Koasa rane tugo asa si va madia sa baṅara sa kokorapana sa varivarigarana pa kenuna sa Zelepade te Zihova. Meke vasina asa si va uqu i sa sari na vina vukivukihi va uququ, sari deanadi rina vina vukivukihi binaere, meke sari na vinariponi huiti.

* 8:56 Diut 12:10; Zos 21:44-45; Hib 4:1-11

Tavetia sa sapu gua asa sina sa hope boronizi si lopu pada koari doduru vinukivukihi na vinariponi arini. ⁶⁵ Ke pa totošo tugo asa si kopu ni e Solomone sari na rane Inevana Vina Balabaladi rina Dia Ipi pa Qega. E Solomone meke sari doduru tinoni Izireli, na vinarigara lavata, si kopu ni sari na rane arini. Sari na tie si topue mae guadi pa seu podalae koasa karovoana pa Hamati pa Lebanoni meke kamo la gua tu koasa volosona Izipi. Ka zuapa rane si koa henahena na qetu nia rini sa inevana asa pa kenuna e Zihova sa dia Tamasa, meke ka zuapa rane pule si vagia rini, guana manege made rane sa doduruna. ⁶⁶ Meke pa rane vina vesu si garunu pule ni e Solomone sari doduru tie pa dia popoa. Mana nia rina tie sa dia baṅara meke tiqe pule pa dia popoa. Qetu hola ni rini pa bulodia sari doduru ginugua leadi sapu ele tavete poni nia e Zihova se Devita sa Nana nabulu meke sari doduru Nana tinoni Izireli.

9

Vura Pule koe Solomone se Zihova

¹ Mudina sapu va hokotia Solomone sa kinurina sa Zelepade, meke sa vetu baṅara meke sari doduru vetu saripu hiva ni sa pude taveti, ² si vura la koasa se Zihova pa totošo vina rua, gua sapu pa Qibione tatasana.* ³ Meke zama la koasa se Zihova, “Ele avosia Rau sa mua vinar-avara meke tinepatepa sapu tavetia goi pa Kenuqu; ke ele va madia Rau sa Zelepade hie sapu kuria goi; sa vina madina si veko ia Arau sa Pozaqu pude koa vasina ninæ rane ka rane. Kaqu kopu totoko nia Arau si asa doduru totošo. ⁴ Ba sapu la gua koa goi, be guana nabulu valeana Nau goi pa ninono pa bulomu meke pa tinonoto, gua tugo sapu tavetia e Devita sa tamamu, meke be taveti goi sari doduru sapu garunu nigo meke luli sari Qua tinozi

* ^{9:2} 1 Baṅ 3:5; ² Koron 1:7

na tinarae, ⁵ si kaqu va tana ia Rau sa Qua vina tatarana sa mua binaṅara pa Izireli pude koa hola ninae rane, gua sapu ele va tatara nia Rau koasa tamamu se Devita, toতোসা zama guahe si Rau, ‘Agoi si kote lopu makudo va habotu tie pa tutimu koasa binaṅara pa Izireli,’ gua.* ⁶ Ba pude agoi babe sari na tumu si kekere taluarae koa Rau meke lopu luli i sari na Qua ginarunu na tinarae sapu ele vatu ni Rau, meke taloa mia tu pude la nabulu mia meke vahesi gamu sari kaiqa votiki tamasa, ⁷ si kaqu va ilolae pania Rau sa butubutu Izireli koasa popoa sapu ele poni nia Rau koa rini, meke kaqu kilu pania tugo Rau sa Zelepade sapu ele va madia Rau pude vasina sapu kaqu ta vahesi sa Pozaqu. Meke Izireli si kaqu ta evaṅae na vina sisireina tadi na votiki butubutu meke na dia ṅoṅovalana. ⁸ Kamahire si hinokara tolavaena hola sa Zelepade hie, ba pa toতোসা asa si kote magasa nia ri doduru tie pu ene hola meke kote va sisire meke kote zama, ‘Na vegua ke tavete guni nia tu e Zihova sa popoa hie meke sa Zelepade hie?’* ⁹ Meke kote olaṅa sari na tinoni, ‘Ura na luara pania rini se Zihova sa dia Tamasa sapu turaṅa vura ni sari tiatamadia pa popoa Izipi, meke ele raṅei rini sari votiki tamasa meke vahesi na nabulu ni, gua asa ke va kamo ni tinahuara e Zihova si arini,’ kote gua.”

Sa Vinariva Egoi te Solomone koe Hiramū

(2 Koronikolo 8:1-2)

¹⁰ Kamo koasa vina hiokona puta vuaheni si ele beto sa tinavete te Solomone pude kuria sa Zelepade meke sa vetu baṅara, ¹¹ si variponi ni e Solomone si ka hiokona puta vasileana pa korapana sa popoa Qaleli koe Hiramū sa baṅara pa popoa Taea. Na e Hiramū vala ni koasa sari doduru huda sida na huda paeni, meke na qolo pu hiva ni

* 9:5 1 Baṅ 2:4 * 9:8 2 Baṅ 25:9; 2 Koron 36:19

sa. ¹² Ba toroso la dogori Hiramū sari na vasileana arini, si lopu qetu ni sa. ¹³ Ke nanasa la koe Solomone se Hiramū, “Tasiqū, na vasileana veguguadi si poni nau goi hire?” Meke poza ni Na Popoa Kabulu* sa sari vasidi arini, asa si ta poza ni rini kamo pa rane n̄inoroi. ¹⁴ Ura sa qolo sapu vala ni e Hiramū koe Solomone si hola nia ka made tina kilo mamatana.

Kaiqa Tinavete Pule te Solomone
(2 Koronikolo 8:3-18)

¹⁵ Hierana vivineina sa puku tie pu zukuru ni tinavete n̄iniradi sa baṅara Solomone pude kuria sa Zelepade te Zihova, sa nana vetu baṅara, sa vasina tava siṅi la pepeso sage pa kali toqere sapu pa kali gasa rimata Zerusalemā, meke sa goba vari likohaena sa vasileana Zerusalemā. Arini tugo kuri sari na vasileana pa Hazo, Meqido, meke Qeza. ¹⁶ La sa baṅara pa popoa Izipi meke la raza ia sa vasileana pa Qeza meke vagia nana. Meke na sulua tu sa sa vasileana lavata asa. Va mate betoi sa sari tie Kenani saripu koadi vasina, meke variponi nia sa, guana nana vinariponi vinarihaba, la koasa tuna vineki sipu haba ia sa se Solomone. ¹⁷ Meke la kuri pulea e Solomone sa vasileana pa Qeza. Sari na tie pu zukuru ni tinavete n̄iniradi e Solomone, na kuri i si pa Beti Horoni Panapeka, ¹⁸ Balati, Tamara pa soloso qega pa popoa Ziuda, ¹⁹ meke gua tugo sari na vasileana lavata vasina ta kopue sari na ginani na likakalae, meke sari na vasileana pu ta kopue sari na hose na totopili varipera. Tavete va gorevura betoi sa sari doduru kinurikuri pu hiva taveti sa pa Zerusalemā, Lebanoni, meke pa doduruna sa voloso popoa pu koa baṅara ni sa. ²⁰⁻²¹ Sari na tie pu koa hola koari na butubutu Amoraiti, Hitaiti, Perizaiti, Hivaiti, meke Zebusaiti, sari

* 9:13 Sa mamalai n̄ina sa zinama kabulu si guana “loke laedi” gua, pa zinama Hiburu.

na tie arini si lopu na tie Izireli. Arini si va pinausu i e Solomone meke zukuru ni tinavete ṅiniradi sa kamo pa rane ṅinoroi. Tutidia rini sari na tie pu lopu boka va mate i ri na butubutu Izireli tatasana, meke koa hola dia pa pepeso. ²² Ba sari na tie Izireli si lopu va pinausu i e Solomone; ba arini sari nana tie varipera sa. Na palabatu koari na tuturuana pa nana qeto minate, na koimata tadi na totopili varipera meke ari na tie pu koi koari na hose si arini. ²³ Arini tugo sari na ṅati palabatu pu koimata ni sari na kinurikuri te Solomone; lima gogoto lima ṅavulu puta palabatu si kopudi sari na tie pu va tanadi sari na tinavete. ²⁴ Mudina sapu sage sa tuna vineki sa baṅara pa Izipi, koana pa vasileana lavata te Devita meke la koa pa nana vetu sapu kuri ponia e Solomone, si va siṅi nia pepeso e Solomone si pa kali gasa rimatana sa vasileana lavata. ²⁵ Ka ṅeta totošo pa vuaheni si taveti e Solomone sari na vina vukivukihi va uququ meke sari na vina vukivukihi binaere koasa hope sapu tavete ponia sa se Zihova. Tavete lani tugo sa sari na vina uququ humaṅa lea koe Zihova. Pa hahanana gua asa si va tabea sa sa tinarae pa vinahesi koasa Zelepade.*

²⁶ Taveti tugo sa baṅara Solomone sari na vaka pa Ezioqeba, tata pa vasileana Elati koasa raratana pa koqu lavata pa Aqaba, pa popoa Edomu. ²⁷ Meke garunu lani sa baṅara Hiram sari nana tie, tie pa vaka pu tumae nia sa hebala pa lamana, pude koa koari na vaka meke tavetavete turaṅi sari na tie te Solomone. ²⁸ Tepe si arini la pa popoa pa Opira meke suraṅa pule mae qolo koe Solomone sapu ka manege made tina kilo mamatana.

* 9:25 Ekd 23:17, 34:23; Diut 16:16

10

*Sa Vinarihopi Tanisa Baṅara Maqota pa Siba
(2 Koronikolo 9:1-12)*

¹ Sipu kamo la koasa baṅara maqota^d pa Siba sa inavosona e Solomone koasa nana ginilagilana lohina sapu ele poni nia e Zihova, si topue mae si asa pude podekia koari soku nana ninanasa tasunadi.* ² Meke turana kamo nia sa pa Zeruselema si keke tokele nomana, na puku kameli pu paleki sari na oto huda humana lea, na qolo sapu sokudi va leana, meke na patu nedala sapu noma hola laedi. Kamo la si asa koe Solomone meke zama lani sa sari doduru ginugua sapu koa pa nana binalabala. ³ Meke olana betoi e Solomone sari doduru nana ninanasa. Loke ninanasa si tasuna koasa baṅara pude va bakala lania koasa. ⁴ Meke sipu dogoria sa baṅara maqota pa popoa Siba doduruna sa ginilagilana lohina te Solomone, meke sa vetu baṅara lavata sapu kuria sa, ⁵ meke sari na ginani pa nana tevolo, sa hinabotu tadi nana palabatu nomadi pa binaṅara, sari na nabulu pa dia poko leadi, sari nana nabulu pu tuqedi sari nana kapa napo, meke sari vina vukivukihi va uququ saripu taveti sa pa Zelepade te Zihova, si magasa sisigiti si asa. ⁶ Meke zama la si asa koasa baṅara, “Sa inavoso sapu kamo mae koa rau pa qua popoa soti koasa guguamu goi meke sa mua ginilagilana lohina si hinokara tugo. ⁷ Tatasana si lopu va hinokari tugo rau sari inavoso hire, osolae mae telequ meke dogoro soti pa mataqu. Ura, na vasinahite tugo mo si ta tozi nia rau. Pa ginilagilana lohina, meke pa tinagotago si namu hola nia agoi sa inavoso sapu kamo mae koa rau. ⁸ Na gulea hola dia sari na mua tinoni!”* Na gulea hola dia sari

* 10:1 Mt 12:42; Lk 11:31

* 10:8 Kaiqa iniliri koadi si zama, “mua barikaleqe”. Sa Hiburu si tozia “mua tinoni”.

na mua koimata saripu koa turaṅigo doduru totošo pude avosi sari na mua zinama ginilagilana! ⁹ Mani tavaheši se Zihova sa mua Tamasa, sapu ele qetu nigo meke veko igo koasa habohabotuana baṅara pa popoa Izireli. Ura koasa tataru loke vina betona te Zihova koari na tinoni Izireli si va baṅara igo Sa si agoi, pude tavete vura nia sa vinaripitui toṅotona.”

¹⁰ Meke poni nia qolo sa baṅara maqota se Solomone sapu hola nia ka made tina kilo mamatadi, meke na kobi oto huda humaṅa lea, na patu ṅedala tolavaedi na gua. Mudina asa loke tie si ele hite variponi nia sa kobi oto huda humaṅa lea sapu soku hola gua sapu vari poni nia sa baṅara maqota pa Siba koe Solomone, sa baṅara.

¹¹ Sari na vaka te Hiram si suraṅa mae ni sari na qolo pa Opira, suraṅa mae kobi huda zunipa tugo, meke sari na patu ṅedaladi na tolavaedi na gua. ¹² Sari na huda zunipa marilaedi si tavete ni na barabara e Solomone pa Zelepade te Zihova meke gua tugo pa vetu baṅara meke gua tugo sari na mike hapu na mikemike laera tadi na tie kerakera. Sa sinokuna gua sa huda zunipa sapu ta vagi mae pa popoa Izireli pa totošo asa si hola sisigiti meke lopu keke sinoku gugua asa si ele ta dogoro pule kamahire.

¹³ Meke poni nia sa baṅara Solomone koasa baṅara maqota pa Siba sari doduru gua pu okoro ni sa na tepai, meke gua tugo saripu va vura lani sa koari na nana tinagotago binaṅara. Beto asa si taluarae si asa, meke sari nana nabulu meke pule la pa dia popoa.

Tinagotago Tanisa Baṅara Solomone

(2 Koronikolo 9:13-28)

¹⁴ Doduru vuaheni si hoke vagi qolo se Solomone, sa baṅara, padana hiokona ṅeta tina kilo, ¹⁵ meke vagi poata tugo si asa koari na takisi saripu tabari ri na tie holuholu, na tina qolo pu mae guadi koari na tie holuholu pu mae

guadi pa seu, meke pa vinariponi saripu mae guadi koari na baṅara pa popoa Arebia^d, meke sari na qavuna koari na pinaqaha popoa Izireli.

¹⁶ Taveti sa baṅara Solomone si karua gogoto lave nomadi saripu ta pokoe qolo; hopeke zuapa kilo qolo mamatana si keke lave. ¹⁷ Taveti tugo sa si ka ṅeta gogoto lave hitekedi, meke karua kilo qolo si ta pokoe pa keke lave hitekena. Meke vekoi sa baṅara sari doduru lave hire pa keke vetu, pozana sa si na Vetu Hudahuda pa Lebanoni.

¹⁸ Meke tavetia sa baṅara si keke habohabotuana baṅara lavata sapu kadakada nia livo elopaniti sa meke poko nia qolo viana sa sari na vasidi lopu ta kadakadadi. ¹⁹⁻²⁰ Sa habohabotuana baṅara si ka onomo nenetiana meke kote haele sage kamō la ia. Sa batuna sa mudina sa habotuana si keha guana bigobigo. Pa karua kalina sa habohabotuana si na hakehakeana lima sapu hopeke turu kapae i na beku laione. Ka manege rua beku laione si turu dia koari ka onomo nenetiana, keke pa hopeke hukihukiridi rina nenetiana. Loketoṅa sapu gugua asa si ele koa koari na votiki binaṅara.

²¹ Sari doduru kapa naponapoana te Solomone si na qolo beto tavete ni rini, meke sari doduru likakalae tanisa vetu tanisa Vetu Hudahuda pa Lebanoni, si na qolo beto mo tavete ni rini. Loketoṅa si tavete nia arini pa siliva, sina siliva si lopu noma sigiti laena guni nia arini pa toতো te Solomone. ²² Soku vaka tepetepe tana ene meke holu varivari hobei likakalae arilaedi si tago i sa baṅara. Hoke hebala si arini, somanae koari na vaka te Hiramū. Doduru vina ṅeta vuaheni si hoke pule mae sari nana vaka tepetepe, paleke qolo, siliva, na livo elopaniti, na qorila, meke na maqe.

²³ Ke sa baṅara Solomone si na tie tagotagona hola meke tago ginilagilana lohina, hola ni sa sari doduru

baṅara pule pa kasia popoa. ²⁴ Gua asa ke sa doduruna sa kasia popoa si okoro hiva mae koe Solomone pude avosia sa ginilagilana lohina sapu vekoa Tamasa pa bulona. ²⁵ Hopeke vuaheni, doduru tie pu mae si paleke mae vinariponi: sari na siliva, na qolo, na poko doduru, na tinitona varipera, na oto huda humana lea, meke na hose meke na miulu.*

²⁶ Vagi varigara ni Solomone sari na totopili varipera na hose. Ka keke tina made gogoto totopili varipera, meke manege rua tina hose si tanisa. Kaiqa si kopu ni sa pa Zerusalem, meke kaiqa si hopeke va hia lani sa koari na vasileana tana kopu totopili varipera tugo.* ²⁷ Koasa toতোসা কোয়া বাṅara si asa si va soku hoboro guni mo na patu sa sa siliva pa Zerusalem, meke sa huda sida si soku hola guana huda sikamoa sapu toqolo pa hubidi rina toqere pa Ziuda. ²⁸ Sari na tie holuholu te Solomone hoke holu vagi sari na hose pa popoa Izipi meke pa Kue.* * ²⁹ Arini tugo si hoke la holu vagi totopili varipera pa Izipi. Ka onomo gogoto poata siliva hinoluna si keke, meke keke hose si keke gogoto lima navulu puta poata siliva. Meke hoke holuholu taloa ni rini koari doduru baṅara pa butubutu Hitaiti meke pa popoa Siria.

11

Solomone si Somana pa Vinahesi koari na Votiki Tamasa

¹ Ba tataru hola ni Solomone sari na barikaleqe mae guadi pa votivotiki popoa, gugua sa tuna vineki sa baṅara pa Izipi, sari na barikaleqe Hitaiti, Moabi, Amoni, Edomu meke Saedoni.* ² Arini si mae guadi koa rina butubutu sapu ele zama ni e Zihova koari na tinoni Izireli sapu

* 10:25 Na miulu si keke kurukuru guana hose. * 10:26 1 Baṅ 4:26

* 10:28 Silisia. * 10:28 Diut 17:16 * 11:1 Diut 17:17

guae, “Lopu kaqu varihaba la si gamu koa rini, sina kote la arini meke va taliri i sari bulomia pude vahesi i sari dia votiki tamasa.” Gua ba nabu hokara sa tataru te Solomone koarini.* ³ Ka zuapa gogoto sari na barikaleqe pu habai e Solomone, meke ka ṅeta gogoto sari nana barikaleqe pinausu. La ari kasa barikaleqe mo hire meke turaṅa va ilolae ia si asa koasa vinahesina sa Tamasa hinokara. ⁴ Sipu kamo pa binarogoso se Solomone si la ari nana barikaleqe meke va kekeria sa bulona meke luli i sari na votiki tamasa. Ke sa bulona si lopu soto va nabu koasa vinahesina Zihova sa nana Tamasa, gugua sa bulona e Devita sa tamana. ⁵ Ba vahesia sa sa beku Asitoreti, sapu sa tamasa barikaleqe tadi pa Saedoni, meke Moleki sa tamasa kaleana hola tadi na tinoni pa Amoni. ⁶ Ke tavete va sea pa kenuna e Zihova se Solomone; lopu luli zōṅazōṅa ia sa se Zihova, gua sapu tavetia e Devita sa tamana.

⁷ Pa kali gasa rimata pa Zerusalem koasa keke batu toqere, si kuria e Solomone si keke vasina vahesihesiana te Kemosi, sa tamasa kaleana hola tadi pa Moabi, meke te Moleki, sa tamasa kaleana hola tadi pa Amoni. ⁸ Kuri poni vasina vahesihesiana sa sari doduru nana barikaleqe karovodi mae, pude la va uququ na va vukivukihi dia koari na dia tamasa huporodi.

⁹⁻¹⁰ E Zihova si ele vura karua totošo koe Solomone pude hukatia pude lopu luli i sari kaiqa tamasa pule, ba lopu va tabea e Solomone sa Nana zinama. Ke bugoro nia e Zihova se Solomone sina sa bulona si ele kekere taloa koe Zihova, sa Tamasa tadi na tinoni Izireli. ¹¹ Ke zama ia e Zihova se Solomone, “Sina guae sa mua hahanana agoi meke lopu kopu nia agoi sa Qua vinariva egoi meke Qua tinarae sapu zama ni Arau koa goi, ke tozi va hinokarigo Rau sapu kote kaqu vagi pania Arau koa goi sa binaṅara meke vala nia koa keke palabatu pa mua qinavuna. ¹² Gua ba, koa

* 11:2 Ekd 34:16; Diut 7:3-4

gua koasa qua tataru koe Devita sa tamamu, si lopu kaqu evaṅia Rau si hie sipu toa mua goi, ba kote vagi pania Arau pa totošo tanisa tumu koreo. ¹³ Ba lopu kaqu vagi pania Rau koasa tumu koreo sa doduruna sa butubutu lavata, kote keke butubutu si veko hola ia Arau koasa, koa gua koasa Qua tataru koe Devita sa Qua nabulu, meke gua tugo koasa popoa Zerusalemā, sapu ele vizata vagia Arau.”

Sari na Kana te Solomone

¹⁴ Mudina asa si va turu sage ia e Zihova si keke tie pude kana la ia se Solomone, e Hadadi pa tuti binaṅara pa popoa Edomu. ¹⁵⁻¹⁶ Visoroihe, totošo varipera se Devita koari pa Edomu, si la se Zoabi sa palabatu tadi na tie varipera pude pomunu ni sari na tie Izireli matedi gua. Zoabi meke sari pa Izireli si koa onomo sidara, osolae va matei ri sari doduru koreo na palabatu pa popoa Edomu. ¹⁷ Ba se Hadadi si govete turaṅi sa si kaiqa palabatu pa Edomu pu ele koa nabulu koa sa tamana, meke la pa Izipi. Na korapa koreo hitekena si asa pa totošona asa. ¹⁸ Taluarāe si arini pa Midiani meke la pa Parani. Meke turaṅa vagi rini si kaiqa tie pa Parani meke la pa Izipi si arini koe Pero pa Izipi. Ponia vetu na pepeso meke na ginani e Pero se Hadadi. ¹⁹ Qetu hola nia e Pero se Hadadi, ke vala nia sa si keke tasina vineki e Tapanesi sa kalaho, pude haba ia e Hadadi. ²⁰ Meke podo ia sa tasina vineki e Tapanesi koe Hadadi si keke tuna koreo, pozana si e Qenubati sapu va noma sagea e Tapanesi pa vetu baṅara pa Izipi. Vasina si somana koa turaṅi e Qenubati sari na koburu te Pero.

²¹ Pa Izipi tu koa si asa meke avoso nia Hadadi sapu ele mate se Devita gua, meke se Zoabi, sa palabatu tadi na tie varipera ba ele mate tugo. Meke zama se Hadadi koe Pero, “Va malumau, maqu taloa, pude maqu pule la koasa qua popoa soti,” gua si asa.

²² Ke nanasa se Pero, “Na sa si qaga nia goi tani, ke hiva pule la pa mua popoa soti?” Olaṅa se Hadadi, “Loketoṅa, ba va malumau mo pude maqu pule,” gua si asa.

²³ Va bokaboka ia pule sa Tamasa se Rezoni, sa tuna koreo e Eliada, pude va kanakana la ia se Solomone. Na govetena se Rezoni koasa nana palabatu, sapu se Hadadeza sa baṅara pa Zoba. ²⁴ Varigara ni sa sari na tie pa vari likohaena meke turaṅia sa si keke puku tie kaleadi totona sipu va kilasia e Devita sa qeto minate te Zoba. Sari tie hire si la pa Damasikasi meke la veko kinoa, meke ṅati hiniva nia arini sa popoa asa. ²⁵ Pa doduruna sa kinoa te Solomone si na kana te Izireli se Rezoni, meke hoda la mo koa ri na tinasuna pu evaṅa lani e Hadadi koa sa. Ke e Rezoni si baṅara nia si pa Siria meke kanakana la pa Izireli.

Sa Vina Tatara te Tamasa koe Zeroboami

²⁶ Se Zeroboami sa tuna koreo e Nebati ba kanakana la tugo koasa baṅara. Asa si keke koari na palabatu te Solomone, na tie Iparemi pa Zereda. Sa tinana sa si na naboko, e Zerua pozana. ²⁷ Hie sa vivinei gua meke kana la si asa koasa baṅara.

Korapa siṅisiṅi la pepeso se Solomone pa kali gasa rimata pa Zerusalema, na kuri pulea sa sa lolomo pa gobana sa vasileana lavata te Devita sa tamana. ²⁸ Ego se Zeroboami si keke tie bokabokana, meke totono dogoria Solomone sapu tavetavete va leana sa tie vaqura hie si veko ia sa pude kopu ni sari doduru tie tavetavete koari na butubutu te Manase meke Iparemi. ²⁹ Pa totono asa si topue vura pa Zerusalema se Zeroboami, meke tutuvia sa pa siraṅa se Ahiza sa poropita pa Saelo; sagea nana sa si keke poko hadehade vaqura. Teledia mo sari karua si vari tutuvi pa siraṅa, ³⁰ meke tuqe vagia e Ahiza sa poko hadehade vaqura sapu sage ia sa meke sira ia sa ka manege rua umumudi. ³¹ Meke zama si asa koe Zeroboami, “Vagi

ka manege puta umumudi tamugoi, ura guahe si zama nia e Zihova, sa Tamasa pa Izireli, 'Isa, kote sira pania Arau sa butubutu baṅara pa limana e Solomone, meke kote ponigo Arau ka manege puta butubutu. ³² Ba pa laena sa qua nabulu se Devita meke sa popoa Zerusalem sapu ele vizata vura nia Arau koari doduruna sa butubutu pa Izireli, si kote keke butubutu si koa hola koa sa. ³³ Kaqu tavetia Arau si hie sina ele luara pani au arini si Arau, meke vahesia arini sa beku Asitoreti sa tamasa barikaleqe tadi pa Saedoni, se Kemosi sa tamasa tadi pa Moabi, meke se Moleki, sa tamasa tadi pa Amoni. Meke lopu ene lulia arini sa Qua siraṅa, meke taveti gua sapu toṅoto pa Qua dinonono babe kopu ni sari Qua tinolitolie meke tinarae gua sapu ele taveti e Devita, sa tamana e Solomone. ³⁴ Ba lopu kote vagi vura nia Arau sa doduruna sa binaṅara pa limana Solomone; ele va baṅaria Rau si asa pa doduruna sa nana tinoa pa laena e Devita sa Qua nabulu, asa pu ele vizatia Arau meke kopu ni sari Qua ginarunu na tinolitolie. ³⁵ Kote vagi vura nia Arau sa binaṅara pa limana sa tuna koreo meke vatu ni koa goi si ka manege puta butubutu. ³⁶ Kote ponia Arau si keke butubutu koasa tuna koreo, pude se Devita sa qua nabulu si kaqu tagoa doduru toso si keke zuke pa kenuqu Arau pa Zerusalem, sa vasileana lavata sapu ele vizatia Rau pude veko sa Pozaqu. ³⁷ Ba sapu koa agoi, kote vagigo Arau, meke kote baṅara ni agoi sari doduru gua sapu okoro nia sa bulomu; agoi kote baṅara nia sa popoa Izireli. ³⁸ Pana taveti goi gua sapu garunu nigo, meke ene pa Qua siraṅa meke taveti gua sapu toṅoto pa Qua dinonono, koari kinopudi ri na Qua tinolitolie na tinarae gua sapu ele taveti e Devita sa Qua nabulu, si kaqu koa koa goi si Arau. Kaqu kuria Arau sa mua binaṅara sapu nabuna, gua sapu ele kuri ponia Arau se Devita meke kote vatu nia Arau sa

butubutu Izireli koa goi. ³⁹ Kaqu va kilasi Rau sari na tie pu tuti gore koe Devita koa gua koa sa ginugua hie, ba kote kokoi mo,” gua si Asa.

⁴⁰ Ke podekia Solomone pude va matea se Zeroboami, ba govete la nana pa Izipi se Zeroboami, koe Sisaka sa baṅara, meke la koa nana vasina osolae kamo sa minate te Solomone.

*Sa Minate te Solomone
(2 Koronikolo 9:29-31)*

⁴¹ Sari doduru ginugua pule pu ta evaṅa pa totošo te Solomone, doduru pu taveti sa meke sa ginilagilana lohina pu va vura ia sa, si ta kubere beto koasa *Buka Tinozi te Solomone*. ⁴² Pa Zerusema si koa se Solomone meke baṅara nia sa sa doduruna sa popoa Izireli koari ka made ṅavulu puta vuaheni. ⁴³ Meke magogoso si asa somanae koari na tamana meke ta pomunae koasa vasileana lavata te Devita sa tamana. Meke se Rehoboami sa tuna koreo si baṅara hobeā si asa pa binaṅara.

12

*Rehoboami meke se Zeroboami
(2 Koronikolo 10:1-9)*

¹ Meke topue la pa Sekemi se Rehoboami, vasina si varigara sari doduru tinoni Izireli pude va baṅaria si asa. ² Totoso avoso nia e Zeroboami sa tuna e Nebati sapu gua asa, si taluarae pa Izipi si asa meke pule. Pa Izipi tu si korapa koa si asa, totošo govete nia sa sa baṅara Solomone meke la vasina. ³ Ke tioko mae nia arini se Zeroboami, ke asa meke sari doduru tinoni pa butubutu Izireli si la koe Rehoboami meke la zama guahe koasa: ⁴ “Sa tamamu Solomone si va palekeni gami si keke minamata nomana hola, ba be kamahire si va mamahelo i goi sari na tinavete variva sigitidi meke sa ioki^d mamatana sapu vekoā sa

tamamu koa gami, pana gua asa si kote va nabulu atu koa goi si gami.”

⁵ Meke olaṅa se Rehoboami, “Poni nau ka neta rane pude vilitia sa ginugua hie, beto asa mamu pule mae.” Ke taluarae sari na tinoni.

⁶ Ke kamo la i e Rehoboami sari na koimata pa Izireli pu nabulu nia sa tamana, se Solomone, pa korapana sa nana tinoa. Meke nanasi sa, “Kote vegugua toka guni nau gamu pude olaṅi sari tie hire?” gua si asa.

⁷ Olaṅa la ia rini si asa, “Be kamahire si na nabulu si agoi koa rina tie hire meke va tana i goi meke poni ni goi keke inolaṅa sapu leana la, si kote na mua nabulu si arini doduru totošo,” gua si arini.

⁸ Ba kilua e Rehoboami sa zinama vinari tokae ponía rina koimata komihadi, meke la hata vinari tokae tu koari na tie vaqura pu noma sage turaṅi sa meke pu korapa koa nabulu koasa. ⁹ Nanasi sa si arini, “Nasa sa mia vinari tokae gamu? Kote vea olaṅa guni gita saripu zama guahe koa rau, ‘Va mamahelo ia sa ioki sapu vekoa sa tamamu koa gami?’” gua si asa.

¹⁰ Sari tie vaqura pu toqolo sage turaṅia si olaṅa, “Tozi ni sari na tie hire pu ele zama koa goi, ‘Sa tamamu si vekoa keke ioki mamatana koa gami, ba mamu va mamahelo ia sa mami ioki,’ gua; tozini, ‘Sa kakarutu guguqu hitekena si moata hola nia sa kopetena sa tamaqu. ¹¹ Sa tamaqu si va palekeni gamu keke ioki mamatana; ba arau si kote va mamata hola la ia tu. Sa tamaqu si hiliburuni gamu sekesekeana; ba sapu arau si kote hiliburuni gamu kukuasa rau.’”

¹² Hola neta rane si pule la koe Rehoboami se Zeroboami meke sari doduru tinoni, gua sapu ele zama nia sa baṅara, “Pule mae koa rau pa rane vina neta.” ¹³ Lopu va avoso la i sa baṅara sari na zinama vinari tokae tadi na koimata komihadi, meke olaṅa va hidahidakae ni sa sari

na tinoni. ¹⁴ Meke sari na zinama tu tadi na tie vaquradi si luli sa meke zama, “Sa tamaqu si va mamata ia sa mia ioki; arau na kote va mamata hola la ia tu. Sa tamaqu si hiliburuni gamu sekesekeana; ba arau kote hiliburuni gamu kukuasa.” ¹⁵ Ke sa baṅara si lopu avosi sa sari na tie, ura sapu ta evaṅa hie si maena gua koe Zihova, pude va gorevura ia sa zinama sapu zama nia Sa koe Zeroboami sa tuna koreo e Nebati koasa poropita Ahiza sa tie pa Saelo.

¹⁶ Totoso dogoria ari doduru pa Izireli sapu korona avosi sa baṅara si arini, si olaṅia arini sa baṅara, “Nasa sa mami hinia koe Devita sa tuna Zese? Mada veko pania se Devita; mani kopu pule nia! Tie pa Izireli, mada pule pa nada vetu.”*

Ke sari na tie Izireli si pule pa dia popoa soti. ¹⁷ Ba sarini pu koadi koari na vasileana pa Ziuda si korapa baṅara ni e Rehoboami.

¹⁸ Beto asa si garunu vura nia baṅara Rehoboami se Adoniram, sa tie pu palabatu ni sari na tie ta zukuru tinavete, ba gona va mate nia patu ari na tie pa Izireli si asa. Meke sa baṅara Rehoboami si boka suraṅa la pa nana totopili varipera meke govete la pa Zerusalem.

¹⁹ Podalae koasa totosoa asa si lopu koa kaurae pa binaṅara te Devita sari pa Izireli kamo pa rane ṅinoroi.

²⁰ Sipu avoso nia ri doduru pa Izireli sapu ele pule mae se Zeroboami, si garunu tie paleke inavoso meke tioko la nia arini koasa vinarigara meke va baṅaria arini koasa doduruna sa Izireli. Telena mo sa butubutu te Ziuda si koa va nabu koasa binaṅara te Devita.

Sa Kinorokorotae te Semaeta sa Poropita

(2 Koronikolo 11:1-4)

²¹ Sipu hogoto kamo pa Zerusalem se Rehoboami, si tioko varigara ni sa sari doduru pa butubutu te Ziuda

*

12:16 2 Samuela 20:1

meke gua tugo sa butubutu te Benisimane, keke gogoto vesu ṅavulu puta tina tie variperā. Hiva la variperā si asa koa ri pa binaṅara Izireli pude vagi pule lani koasa binaṅara te Rehoboami sa tuna koreo e Solomone. ²² Ba sa zinama te Tamasa si mae koe Semaea sa poropita te Tamasa: ²³ “Zama guahe koe Rehoboami sa tuna koreo e Solomone sa baṅara pa Ziuda, meke koasa doduruna sa butubutu te Ziuda meke Benisimane, meke koari doduru tie, ²⁴ ‘Guahe si zama nia e Zihova: Mi lopu la raza i sari na turaṅamia sari na tinoni Izireli. Mi pule la pa mia popoa, gamu doduru, sina gua sapu ta evaṅa si na Qua hiniva.’” Ke va tabea rini sa zinama te Zihova meke topue pule la pa dia popoa soti, gua pu garunu ni e Zihova.

Lopu Lulia Zeroboami se Zihova

²⁵ Meke tavete va ṅiṅira ia Zeroboami sa gobana sa popoa pa Sekemi pa korapana sa popoa toqetoqere pa Iparemi meke koa vasina si asa. Beto asa si taluarāe vasina si asa meke la kuria sa si keke goba pa Penuela. ²⁶⁻²⁷ Meke roverove guahe telena se Zeroboami, “Be guana la sari tie hire meke la vukivukihi pa Zelepade te Zihova pa Zeruselema si kote hiva karovo pule la mo sa dia vinatabe koasa dia palabatu, se Rehoboami sa baṅara pa Ziuda sa tuna Devita. Meke kote va mate au rini meke pule la dia koasa baṅara Rehoboami,” gua si asa. ²⁸ Pa mudina sapu hata tinokae pa binalabala si asa, si taveti sa baṅara si karua beku qolo bulumakao. Meke zama la koari na tinoni si asa, “Na seu hola koa gamu sa inene la pa Zeruselema. Kei Izireli, hire mo sari mia tamasa, sapu turaṅa vurani gamu pa popoa Izipi!”* ²⁹ Keke si la vekoa sa pa Betolo, meke keke pule si pa Dani. ³⁰ Meke sa ginugua hie si evaṅae na sinea nomana, na seu tu si pa Dani ba hoke la sari na tie pude vahesia sa beku sapu koa vasina. ³¹ Kuri e

* 12:28 Ekd 32:4

Zeroboami sari na vasidi tana vahesi beku koari na toqere meke vizata hoboro tie mo si asa pude na hiamā, ba lopu na tie pa butubutu Livae.

Tava Turu sa Vinahesi pa Betolo

³² Meke va turua e Zeroboami si keke totošo vinarigara pa vina manege lima rane koasa vina vesu sidara, gua tugo sa inevaṅa vinarigara sapu hoke ta tavete pa Ziuda. Meke va vukivukihi pa hope si asa pa Betolo, vasina vukivukihi la koari na beku bulumakao pu taveti sa. Meke pa Betolo tugo si va turu i sa sari na hiamā koari na vasidi ululudi pu kuri sa.* ³³ Ke pa rane vina manege lima koasa sidara vina vesu, sa sidara sapu vizatia mo telena, si la va vukivukihi si asa koasa hope sapu tavetia sa pa Betolo. Ke va turu ia sa sa totošo vinarigara asa tadi na tie Izireli meke sage la si asa koasa hope pude va vukivukihi.

13

Keke Poropita sapu Mae Gua pa Ziuda

¹ Koasa ginarunu te Zihova si taluarāe mae gua pa Ziuda si keke poropita meke la pa Betolo, meke kamo vasina sipu korapa turu kapae nana pa hope se Zeroboami pude va vukivukihi, gua. ² Meke velavela si asa meke leve la ia sa sa hope pa zinama te Zihova sapu guahe, “Kei agoi na hope! Agoi na hope! Guahe si zama nia e Zihova: ‘Keke koburu koreo sapu kaqu ta pozae e Zosaea, si kaqu podo koasa tutina Devita. Kaqu va vukivukihi ni sa sari na hiamā pu tavetavete na va vukivukihi atu koa rina vasina vahesihesiana pa toqere, meke kaqu sulu atu ni sa sari na susuridi rina tie koa goi.’” * ³ Meke zama la nia sa poropita si keke vina gilagila, “Sa hope hie si kaqu ta viqala rua,

* ^{12:32} Liv 23:33-34 * ^{13:2} 2 Baṅ 23:15-16

meke sari na eba si kaqu titisae gore la pa pepeso. Meke kaqu gilania gamu sapu e Zihova si ele zama mae koa rau.”
⁴ Sipu avosia Zeroboami gua sapu velavela vura nia sa tie te Tamasa, si huhuku la si asa koasa meke zama, “Tuqe vagia sa tie sana!” Koasa totošo tugo asa si hinoqa mate sa limana sa baṅara meke lopu boka polo pule nia sa si asa. ⁵ Meke hinoqa viqala vari luari sa hope, meke titisae gore pa pepeso sari na eba, gua tugo sapu ele zama va kenuē nia sa poropita koasa zinama te Zihova. ⁶ Zama la koasa poropita se Zeroboami sa baṅara, “Kei! Varavara la koe Zihova, sa mua Tamasa pude toka nau; mamu tepa ia pude salaṅa sa limaqu!” Ke varavara la koe Zihova sa poropita meke ta salaṅa sa limana. ⁷ Meke zama la koasa poropita sa baṅara, “Mae mada la pa qua vetu; mada la hena vasi ginani. Maqu poni igo keke vinariponi.” ⁸ Ba olaṅa sa poropita, “Be poni nau goi sa kukuruna sa mua tinagotago, ba lopu kaqu luli atu igo rau, babe hena bereti, babe napoa keke vasi kolo koasa vasina hie. ⁹ Ura e Zihova si ele zamau, sapu lopu kaqu hena bereti babe napoa rau si keke vasi kolo, meke lopu kaqu kekere pule la ia rau sa siraṅa sapu luli mae gunia rau pa qua vetu.” ¹⁰ Ke lopu kekere pule la ia sa sa siraṅa, sapu ele luli mae gua nia sa, ba keke votiki siraṅa tu si lulia sa.

¹¹ Ba koasa totošo tugo asa, si koa nana si keke poropita barogosona pa Betolo. Mae sari na tuna koreo koasa meke tozi nia, gua sapu ele tavetia sa poropita mae guana pa Ziuda pa Betolo koasa rane sana, meke gua tugo sapu zama nia sa koe Zeroboami sa baṅara. ¹² Meke nanasa la koa rini sa poropita barogosona, “Siraṅa savana si lulia sa sipu taluarae si asa?” Va dogoro nia rini koasa sa siraṅa, ¹³ meke tozi ni sa si arini, pude va nama ponía sa nana don'ki. Ke tavete ponía rini si asa, meke topue ¹⁴ luli mudi la ia sa sa poropita pa siraṅa meke la dogoria sa si asa

korapa habotu nana pa kauruna keke huda oaku. Meke nanasa la ia sa poropita si asa, “Agoi tugo sa poropita sapu mae guana pa Ziuda?” gua si asa. Meke olaṅa sa tie, “Uve, arau tugo,” gua sa tie. ¹⁵ Meke zama sa poropita barogosona, “Mae pa qua vetu, mamu henahena koa rau,” gua si asa. ¹⁶ Ba olaṅa sa poropita sapu mae guana pa Ziuda, “Lopu kaqu boka atu si rau pa mua vetu. Meke lopu kaqu atu henahena babe napo vasi kolo koa goi tani si rau. ¹⁷ Ura ele zama au e Zihova sapu lopu kaqu henahena si rau, babe napoa rau si keke vasi kolo pa korapana sa qua inene, meke lopu kaqu kekere pule la ia rau sa sirana sapu luli mae gunia rau pa qua vetu.” ¹⁸ Meke zama la sa poropita barogosona pa Betolo koasa, “Arau ba na poropita gua tugo agoi. Meke koasa ginarunu te Zihova, si mae tozi nau keke mateana pude turaṅa lanigo pa qua vetu pude mamu henahena meke napo.” Ba na kokoha mo si asa.

¹⁹ Ke lulia sa poropita pa Ziuda sa poropita barogosona meke la hena na napo turaṅia sa pa nana vetu. ²⁰ Sipu korapa habotu dia koasa tevolo, si zama mae se Zihova koasa poropita barogosona, ²¹ meke zama va ululae la koasa poropita pa Ziuda si asa, “Gua hie si zama nia e Zihova, ‘Agoi si va karia sa zinama te Zihova, meke lopu tavetia goi gua sapu garunu nia Sa. ²² Ba kekere pule si goi, meke henahena na napo koasa vasina sapu ele tozi nigo Sa pude lopu henahena na napo. Gua asa ke kaqu tava mate si goi, meke sa tinimu si lopu kaqu ta pomunae koari na lovu tadi na tamamu.”

²³ Beto henahena rini si va nama ia sa poropita barogosona sa don'ki tanisa poropita mae guana pa Ziuda, ²⁴ meke taluarae si asa. Koasa nana inene la pa sirana si tutuvia si keke laione pa sirana si asa meke va matea. ²⁵ Meke sipu ene hola sari na tie, si dogoria rini sa tinina

sa tie matena pa siraṅa. Sa laione meke sa doṅ'ki si korapa turu tata dia vasina. La pa Betolo si arini meke la tozia gua sapu dogoria rini.

²⁶ Sipu avoso nia sa poropita barogosona, sapu gua asa, si zama si asa, “Asa sa poropita sapu lopu va tabea sa zinama te Zihova!” Gua asa, ke garunia e Zihova sa laione pude garatia meke va matea si asa, gua sapu ele zama nia e Zihova sapu kaqu evaṅia Sa. ²⁷ Meke zama la koa ri na tuna koreo si asa, “Va nama ia sa qua doṅ'ki.” Beto tavetia rini, ²⁸ si topue si asa, meke la dogoria sa sa tinina sa poropita sapu korapa eko nana pa siraṅa, meke korapa turu kapae dia pa kalina sa, sa doṅ'ki meke sa laione. Ba lopu hite gania sa laione sa tinina babe garatia sa sa doṅ'ki. ²⁹ La pudiki vagia sa poropita barogosona sa tinina, va hakea sa pa nana doṅ'ki, meke paleke pule la nia pa Betolo, pude kabokaboa, meke pomunu nia, gua. ³⁰ Meke va ekoa sa sa tinina, pa korapana sa nana lovu soti. Kabokaboa sa meke ri na tuna koreo si asa, meke zama, “Kei, tasiq, tasiq!” gua si arini.

³¹ Sipu beto pomunu nia rini si asa, si zama la koari na tuna koreo si asa, “Pana mate rau, si mamu pomunu nau koasa lovu hie, mamu va eko kapae ia sa tiniq koasa susurina. ³² Ura sari na zinama te Zihova, sapu sa tina leveina sa hope pa Betolo meke doduru vasina tana vinahesi beku koari na batu toqere pa hopeke vasileana nomadi pa korapa popoa Sameria, si kaqu tava gorevura va hinokara.”

Sa Sinea te Zeroboami

³³ Gua ba pa mudina sapu gua asa se Zeroboami sa baṅara pa Izireli si lopu pulepaho ni sa sari nana hanana kaleadi, ba vizata hiama tu koari na tatamana pu lopu pa butubutu Livae pude tavetavete koari na hope pu taveti sa. Va madi hoboria mo sa sa tie sapu hiva

nia sa pude tavetavete pa tinavete hiama koari na vasidi vahesihesiana beku koari na batu toqere. ³⁴ Asa sa nana sinea sapu va kamo nia mate sa meke sa vina betona sa nana binaṅara.

14

Sa Minate Tanisa Tuna Koreo e Zeroboami

¹ Koasa toতোসা asa si moho se Abaeza^d sa tuna koreo e Zeroboami, ² meke zama se Zeroboami koasa nana barikaleqe, “Mu poko va paere pule nigo pude loke tie doṅo gilanigo sapu na barikaleqe te Zeroboami si agoi. Mamu la pa Saelo, e Ahiza sa poropita si vasina; asa na tozi nau sapu kote baṅara tadi na tie Izireli si arau. ³ Paleki ka manege puta bereti, kaiqa keki, meke keke zagi siṅia zipale; mamu la koasa. Asa kote tozi nigo sapu na sa si kote ta evaṅa koasa koreo,” gua si asa. ⁴ Ke tavetia sa barikaleqe te Zeroboami gua sapu zama nia sa meke topue la pa vetu te Ahiza si asa pa Saelo.

Ego, se Ahiza si lopu dodogorae; ele behu koa gua sapu na barogoso si asa. ⁵ Ba ele tozi nia tu e Zihova se Ahiza, “Sa barikaleqe te Zeroboami si korapa mae pude nanasa nia sa tuna koreo, na moho si asa, meke kote olaṅa guni nia agoi gua sapu kote tozi nigo Rau. Pana kamo atu sa si kote doṅo guana votiki tie tu si asa.” ⁶ Ke sipu avosia Ahiza sa inene tanisa pa sasada, si zama la si asa, “Nuquru mae, agoi na barikaleqe te Zeroboami. Na vegua ke guana votiki tie mua tu si agoi? Na inavoso kaleana si ta garunu atu koa agoi. ⁷ La, mamu tozi nia se Zeroboami, sapu guahe si zama nia e Zihova sa Tamasa tadi pa Izireli, ‘Arau si vizata igo pa korapadi rina tie meke va koimata igo koari na qua tinoni Izireli. ⁸ Arau vagi pania sa butubutu baṅara koasa binaṅara tanisa tuna Devita meke poni nia koa goi, ba agoi si lopu hite gugua e Devita sa qua nabulu,

pu kopu ni sari Qua ginarunu meke luli Au pa doduruna sa bulona meke taveti mo sa gua sapu toṅoto pa Qua dinoṅo. ⁹ Sa kinaleana tavetia agoi si noma hola ni tadi doduru pu koa va kenue koa goi. Agoi si ele tavete poni pule nigo votiki tamasa, na beku qolo pude vahesi i; va bugoro sisigiti Au meke va mudi Au goi. ¹⁰ Na gua asa, ke kote va kamo nia tinasuna nomana Arau sa puku butubutu te Zeroboami. Kote va mate pani Arau pa tutina e Zeroboami sari doduru koreo koa holadi pa tutina sa, be na haha babe na barogoso. Kote sulu pania Arau sa tuti te Zeroboami, guana sulu palae remoremo osolae beto hokara si asa.

¹¹ Na siki kote gani sari na tutina e Zeroboami sapu mate pa korapana sa vasileana lavata, meke sari na kurukuru tapuru kote deṅa ni sarini pu mate pa sadana sa vasileana. Arau Zihova si ele zama.' ¹² Sapu agoi, si mamu pule pa mua vetu. Pana neti nuquru agoi pa korapana sa vasileana lavata, si kote mate sa koreo. ¹³ Doduru tinoni pa Izireli si kote kaboa si asa meke kote pomunu nia si asa. Asa eke mo telena koasa tatamana te Zeroboami si kote ta pomunae, sina asa eke mo telena pa tuti te Zeroboami si dogoro nia kaiqa lineana e Zihova sa Tamasa tadi pa Izireli. ¹⁴ Se Zihova si kote va turua si keke Nana baṅara pa Izireli, asa si kote va mate pania sa tatamana te Zeroboami. Hierana mo sa rane! Ele podalae mo. ¹⁵ Meke kote hiru ia e Zihova se Izireli, pude mani kote guana kuli sapu ninu pa korapa ovuku si asa. Kote rabutu vura pania Sa se Izireli koasa pepeso leanana hie sapu poni nia Sa koari na tiatamadia, meke kote va hurakatae lani Sa pa kalina la sa Ovuku Iuparetisi, sina va bugoro ia rini si Asa totošo taveti rini sari na beku huda kinehana sa tamasa barikaleqe se Asera^d. ¹⁶ Meke kote luara pania Sa se Izireli koa gua koari na sinea sapu evaṅi e Zeroboami meke saripu garunu ni sa koe Izireli pude taveti pa vinahesi

beku.” ¹⁷ Turu meke taluarae sa barikaleqe te Zeroboami meke pule la pa Tiriza. Sipu neti la tugo sa pa korapa vetu, si mate mo sa koburu. ¹⁸ Pomunu nia rini meke kabo ia ri doduru Izireli, gua tugo sapu zama nia e Zihova koasa nana nabulu Ahiza, sa poropita.

Sa Minate te Zeroboami

¹⁹ Sari kaiqa ginugua pule pu evaṅi sa baṅara Zeroboami, sari nana vinaripera, sari nana vinatana koasa nana binaṅara, si ta kubere pa korapa *Buka Tinozi tadi na Baṅara* pa Ziuda. ²⁰ Ka hiokona rua vuaheni si koa baṅara se Zeroboami meke tiqe tava magogoso si asa turanae koari na tamana. Meke e Nadabi sa tuna koreo si baṅara hobena.

Sa Baṅara Rehoboami pa Ziuda

²¹ Rehoboami, sa tuna koreo e Solomone si baṅara pa Ziuda. Ka made ṅavulu eke vuahenina si asa tofoso tava baṅara si asa, meke ka manege zuapa vuaheni si koa baṅara si asa pa Zerusalem, sa vasileana lavata sapu ele vizata vura nia e Zihova koari doduru butubutu pa Izireli pude koa ia sa Pozana. Sa pozana sa tinana e Rehoboami si e Neama, na barikaleqe pu mae gua pa popoa Amoni^d. ²² Sari na tinoni pa butubutu Ziuda si tavete va kaleana pa dinono te Zihova. Koari na sinea saripu evaṅi rini si va bugoria meke va kono ia rini si Asa koari na dia tamasa beku, hola ni sari na sinea pu taveti ri na tiatamadia. ²³ Kuri rini sari na dia vasidi vahesihesiana, va turu i sari na dedegere patu hopedi, meke na beku huda kinehana sa tamasa barikaleqe se Asera pa doduru toqere ululudi meke pa kaurudi ri na doduru huda aqaqoroana. ²⁴ Na koadia tugo koari na vasidi tana vahesi beku sari na palabatu pu taveti sari hahanana tadi na maqota pa korapa vinahesi; sari tie si tupiti pa doduru hahanana variva malederedi tadi na butubutu pu ele hitu pani e

Zihova pa kenudia ri pa Izireli. ²⁵ Pa korapana sa vina lima vuahenina sa binaṅara te Rehoboami si mae raza ia e Sisaka sa baṅara pa Izipi si pa Zerusalemā. ²⁶ Paleke taloa ni sa sari tinagotago arilaedi pa korapa Zelepade te Zihova, meke sari tinagotago arilaedi koasa vetu baṅara. Vagi betoi sa sari doduru likakalae arilaedi meke gua tugo sari na lave qolo saripu taveti e Solomone.* ²⁷ Ke tavete lave boronizi sa baṅara Rehoboami pude hobe ni sapu arini, meke va kopu ni sa koari na ṅati palabatu tadi na tie kopu, saripu kopu ni sari na sasada barana sa vetu lavata tanisa baṅara. ²⁸ Pana la sa baṅara koasa Zelepade te Zihova si hoke paleki ri na tie kopu sari na lave meke mumudi si kote la veko pule lani rini koasa lose tadi na tie kopu. ²⁹ Doduru tinavete pule pu evaṅi Rehoboami si ta kubere koasa *Buka Tinozi tadi na Baṅara* pa Ziuda. ³⁰ Koari na rane arini si varivariperai lamo sari Rehoboami meke Zeroboami. ³¹ Mate se Rehoboami meke magogoso si asa somanae koari na tamana meke ta pomunae si asa pa vasileana lavata te Devita. Sa pozana sa tinana si e Neama; na barikaleqe pa Amoni. Meke e Abaeza, sa tuna koreo si baṅara hobena si asa.

15

Abaeza sa Baṅara pa Ziuda

(2 Koronikolo 13:1 kamo hinia 14:1)

¹ Pa vina manege vesu vuahenina sapu koa baṅara se Zeroboami pa Izireli, si tava baṅara se Abaeza pa Ziuda, ² meke ka ṅeta vuaheni si koa baṅara pa Zerusalemā si asa. Sa tinana si e Ma'aka, sapu sa tuna vineki e Abusalamu. ³ Taveti sa sari doduru sinea saripu taveti sa tamana, meke lopu soto va leana sa bulona pa linulina e Zihova sa nana

* 14:26 1 Baṅ 10:16-17; 2 Koron 9:15-16

Tamasa, gugua sa bulona e Devita sa tamana sa tamana. ⁴ Ba sina koa gua sa laena e Devita, si lopu huara inetia e Zihova sa popoa Zerusalemame keke lopu va matea Sa se Abaeza meke sari na tuna, ba va niṅira ia Zihova sa Tamasa te Devita sa popoa Zerusalemame keke ponía Sa koe Abaeza si keke tuna koreo, pude baṅara nía si pa Zerusalemame.* ⁵ Ura tavetia e Devita gua sapu tonoto pa dinono te Zihova meke lopu hite sekea sa si keke vasi Nana tinarae pa doduruna sa nana tinoá, ba sa sineá si koasa gugua mo e Uraea, sa tie pa butubutu Hitaiti.* ⁶ Sa vinariperai pa vari korapadia ri pa binaṅara te Rehoboami meke e Zeroboami si lopu hite makudo koasa doduruna sa tinoá te Abaeza. ⁷ Meke doduru ginugua pule saripu taveti e Abaeza, si ta kubere pa korapana sa *Buka Tinozi Tadi na Baṅara* pa Ziuda. ⁸ Mate se Abaeza, magogoso si asa somanae koari na tamana, meke ta pomunae koasa vasileana lavata te Devita, meke se Asa sa tuna koreo, si baṅara hobena si asa.

Asa sa Baṅara pa Ziuda

(2 Koronikolo 15:16 kamo hinia 16:6)

⁹ Koasa vina hiokona puta vuahenina sa binaṅara te Zeroboami sa baṅara pa Izireli, si tava baṅara se Asa pa Ziuda, ¹⁰ meke ka made ṅavulu eke vuaheni si koa baṅara si asa pa Zerusalemame. Sa pozana sa tinana sa tinana si e Ma'aka, sapu sa tuna vineki e Abusalamu. ¹¹ Tavetia e Asa gua sapu tonoto pa dinono te Zihova kekenono gua tugo sapu tavetia e Devita, sa tutina. ¹² Va rizu taloa betoi sa sari doduru tie pa popoa, saripu hoke taveti sari hahanana guana maqomaqota koari na vasidi vahesihsiana tadi na tamasa huporodi, meke va rizu taloa i sa sari doduru beku pu taveti rina tamana kenudi pukerane. ¹³ Va

* 15:4 1 Baṅ 11:36 * 15:5 2 Samuela 11:1-27

beto pania tugo sa sa tinana sa tinana sapu se Ma'aka, koasa nana tuturuana kalaho, sina tavetia sa si keke beku barikaleqe variva malederena, sapu se Asera, sapu boka va gavogavoro soku ginugua kaleadi. Maho gore nia e Asa sa beku meke sulu pania sa pa lolomo Kidoroni. ¹⁴ Lopu huara beto i e Asa sari doduru vasidi vahesihesiana beku koari na toqere, ba soto va nabu sa bulona koe Zihova pa doduruna sa nana tinoa. ¹⁵ Va nuquri sa pa korapa Zelepade, sari doduru tiṅitona arilaedi saripu va madi sa tamana koe Tamasa, sari na qolo na siliva, meke sari na tiṅitona pu va madi sa telena.

¹⁶ Se Asa sa baṅara pa Ziuda, meke se Basa, sa baṅara pa Izireli, si hoke vari varipera la mo pa varikorapadia, doduru totošo koasa dia binaṅara. ¹⁷ Sage la se Basa meke raza ia si pa Ziuda, meke podalae kuri va ṅinira ia sa sa vasileana pa Rama pude hukati sari doduru tie pu rizu nuquru meke vura la gua pa Ziuda, gua. ¹⁸ Ke vagi varigara ni e Asa sa baṅara sari doduru siliva na qolo saripu koa hola koasa lose poata pa Zelepade meke koasa vetu lavata tanisa baṅara, meke va paleke ni koari nana ṅati palabatu pa qavuna, meke garunu lani pa Damasikasi koe Beni Hadadi, sa baṅara pa Siria, sapu sa tuna koreo e Tabarimoni, meke sa tuna sa tuna koreo e Hezioni. Meke zama guahe: ¹⁹“Mada tavetia si keke vinariva egoi tadigita kara, gua sapu tavetia rina tiatamada. Sari na siliva na qolo hire si na qua vinariponi atu koa goi. Ego, mamu kumatia sa mua vinariva egoi koe Basa sa baṅara pa Izireli, pude kaqu va rizu taloa i sa sari nana tie varipera koasa qua kali popoa,” gua si asa.

²⁰ Va egoa e Beni Hadadi sa hiniva te Asa, meke garunu lani sa sari nana ṅati palabatu varipera meke sari na nana tie varipera, pude la razai sari na vasileana lavata pa Izireli. La vagi rini sari na popoa pa Izeni, Dani, Ebolo

Beti Ma'aka, sari na popoa tata koa sa kopi Qaleli, meke sa doduruna sa kali popoa tanisa butubutu Napitalai. ²¹ Totoso avoso nia Basa sa baṅara gua sapu ta evaṅa, si noso si asa pa kinurina sa goba pa Rama meke la nana pa Tiriza.

²² Meke garunu lani e Asa sa baṅara sari doduru tie pa popoa Ziuda, pude la paleke taloa ni pa Rama sari na patu na labete. Sari na tinitonā arini si tavetavete ni Asa pude kuri va ṅinira i sari na vasileana pa Mizipa meke pa Qeba, keke vasileana lavata pa kali popoa te Benisimane.

²³ Doduru ginugua pule saripu taveti e Asa sa baṅara, sari nana tinavete varane, meke sari na vasileana nomadi pu ta kuri va ṅinira, si ta kubere beto pa korapana sa *Buka Tinozi tadi na Baṅara* pa Ziuda. Koasa nana tinoa binarogoso, si raza ia keke minoho pa nenena, ke lopu boka ene va leana si asa. ²⁴ Mate se Asa, meke ta pomunae si asa, koari na lovu tadi na baṅara, pa korapana sa vasileana lavata te Devita, meke sa tuna koreo, sapu se Zehosapati si baṅara hobeā si asa.

Nadabi sa Baṅara pa Izireli

²⁵ Koasa vuaheni vina rua sipu koa baṅara se Asa pa Ziuda, se Nadabi sa tuna koreo e Zeroboami sa baṅara, si tava baṅara pa Izireli. Meke karua vuaheni si koa baṅara si asa. ²⁶ Tavete va kaleana pa kenuna Zihova gua puta tugo sa tamana tatasana, meke turaṅa va sea i tugo sa sari na tinoni Izireli.

²⁷ Sa tuna koreo e Ahiza, sapu se Basa, koasa butubutu Isaka, si kuhana nia sa se Nadabi meke seke va matea sa si asa, sipu korapa raza ia Nadabi meke sari nana tie varipera sa vasileana lavata pa Qibetoni pa popoa Pilisitia. ²⁸ Ta evaṅa sapu gua asa, koasa vuaheni vina neta sipu koa baṅara se Asa pa Ziuda. Ke hobeā Basa se Nadabi meke koa baṅara pa Izireli si asa. ²⁹ Sipu tava baṅara tugo si asa,

si va mate betoi sa sari doduru tienā sa puku tatamana te Zeroboami. Gua puta tugo asa sapu ele zama nia e Zihova koe Ahiza, sa poropita pa Saelo, sapu sa Nana nabulu. Sari doduru tatamana te Zeroboami si tava mate beto, loke tie si toa hola.* ³⁰ Ta evaṅa sapu gua asa, sina va bugoro sisigitia e Zeroboami se Zihova, sa Tamasa pa Izireli, koari na sinea saripu taveti sa, meke turaṅa va sea i tugo sa sari na tinoni Izireli.

³¹ Doduru ginugua saripu taveti e Nadabi, si ta kubere beto pa korapana sa *Buka Tinozi tadi na Baṅara* Izireli. ³² Se Asa sa baṅara Ziuda, meke se Basa, sa baṅara pa Izireli, si lo pu makudo variperai pa varikorapadia, pa doduruna sa dia tinoa binaṅara.

Basa sa Baṅara pa Izireli

³³ Koasa vina ṅeta vuaheni sipu koa baṅara se Asa pa Ziuda, se Basa sapu sa tuna e Ahiza si tava baṅara pa doduruna sa popoa Izireli. Ka hiokona made vuaheni si koa baṅara si asa pa vasileana Tiriza. ³⁴ Tavete va kaleana pa kenuna Zihova kekeṅoṅo gua puta tugo e Zeroboami tatasana, totoṣo turaṅa va sea i sa sari na tinoni Izireli.

16

¹ Meke kamo mae sa zinama te Zihova koe Zehu, sa tuna koreo e Hanani, meke garunia Sa pude la tozi nia se Basa sapu guahe: ² “Arau ovulu sage nigo pa eba meke va koimata igo koari na qua tinoni Izireli, ba ene tu si agoi pa hahanana te Zeroboami pu turaṅa lani sari na Qua tinoni Izireli pa sinea meke va bugoro sisigiti Au. ³ Ke lo pu sana kote va mate pania Arau se Basa meke sa nana tatamana, meke kote tavete guni ni Arau gua sapu tavetia Rau koe Zeroboami sa tuna koreo e Nebati. ⁴ Na siki kote gani sarini pu te Basa pu mate pa korapana sa vasileana

* 15:29 1 Baṅ 14:10

lavata, meke arini pu mate pa sadana sa vasileana, si ari na kurukuru pa galegearane kote gani.”

⁵ Doduru ginugua pule pu taveti e Basa, meke sari nana tinavete varane sa, si ta kubere pa korapana *Sa Buka Tinozi tadi na Baṅara* pa Izireli. ⁶ Mate se Basa meke magogoso turaṅae koari na tamana meke ta pomunae pa Tiriza. Meke se Ela sa tuna koreo si baṅara hobe sa asa.

⁷ Ke gua asa sa zinama te Zihova, sapu mae gua koasa poropita Zehu sa tuna koreo e Hanani, si la koe Basa meke sa nana tatamana, koa gua koari doduru kinaleana pu taveti sa pa dinono te Zihova sapu va bugoro sisigitina Sa. Lopu koari nana tinavete kaleadi mo si bugoro sisigiti nia e Zihova meke sapu keha lulia sa sa hahanana te Zeroboami, ba koa gua tu sapu va mate betoi sa sari doduru puku tatamana te Zeroboami.

Ela sa Baṅara pa Izireli

⁸ Koasa vina hiokona onomo vuahenina sa binaṅara te Asa pa Ziuda, si tava baṅara pa Izireli se Ela, sa tuna koreo e Basa, meke karua vuaheni si koa baṅara pa Tiriza si asa. ⁹ E Zimiri sapu keke ri nana ṅati tie varipera meke na koimata koa sa kukuruna sa nana qeto totopili varipera, si kuhana nia sa se Ela. Pa totoaso asa si koa nana pa Tiriza se Ela. Korapa napo va viviri pa vetu te Ariza, sa tie sapu kopu nia sa vetu baṅara pa Tiriza. ¹⁰ Nuquru mae mo se Zimiri pa vetu baṅara te Ela, meke seke va matea pa korapana sa vina hiokona zuapa vuahenina sa binaṅara te Asa pa Ziuda. Meke baṅara hobe sa si asa pa binaṅara.

¹¹ Sipu podalae tugo sa nana binaṅara, si va mate pani hokari sa sari doduru tiena sa tatamana te Basa. Namu lopu va toa ia sa si keke koreo, be na turaṅana babe na baere. ¹² Ke va mate pania e Zimiri sa doduru tiena sa tatamana te Basa, gua puta tugo sapu zama nia e Zihova meke tozia sa poropita Zehu la koe Basa. ¹³ Koa gua koari

doduru sinea saripu evaṅi e Basa meke Ela sa tuna koreo meke sapu ta garunu ni e Izireli pude taveti, si va bugoro ia rini se Zihova, sa Tamasa tadi pa Izireli koari na dia beku. ¹⁴ Doduru ginugua pule saripu evaṅi e Ela, si ta kubere beto pa korapana sa *Buka Tinozi tadi na Baṅara* pa Izireli.

Zimiri sa Baṅara pa Izireli

¹⁵ Koasa vina hiokona zuapa vuahenina sa binaṅara te Asa pa Ziuda, si koa baṅara pa Tiriza meke pa popoa Izireli ka zuapa rane se Zimiri. Meke guahe si ta evaṅa. Sa qeto minate varipera tadi pa Izireli si la koa vari likohae nia sa vasileana lavata pa Qibetoni pa popoa Pilisitia, ¹⁶ meke sipu avoso nia rini sapu kuhana nia Zimiri sa baṅara meke va matea sa si asa, si velavela vura nia rini vasina se Omiri sa dia koimata pa vinaripera pude na baṅara pa Izireli. ¹⁷ Ke taluarae pa Qibetoni se Omiri meke sa qeto minate Izireli pu luli koasa meke la koa vari likohae nia rini si pa Tiriza. ¹⁸ Sipu dogoria tugo Zimiri sapu ele ta vagi sa vasileana lavata, si govete nuquru la si asa pa korapana hokara sa vetu baṅara, meke va katu nia nika sa sa vetu baṅara, pa vari likohaena sa. Mate si asa, ¹⁹ koa gua koari na sinea pu evaṅi sa. Tavete va kaleana pa dinoṅo te Zihova meke luli tugo sa sa hahanana te Zeroboami sapu garunu ni sa koe Izireli pude tavete luli. ²⁰ Doduru ginugua saripu evaṅi e Zimiri meke sa tinavete sapu tava turu pule nia si asa pa binaṅara Izireli, si ta kubere beto pa korapana sa *Buka Tinozi tadi na Baṅara* pa Izireli.

Omiri sa Baṅara pa Izireli

²¹ Meke paqaha la pa karua pukuna sa tinoni pa Izireli; kukuruna si toka nia pude baṅara se Tibini, sa tuna koreo e Qinata meke sa kali kukuruna si toka la koe Omiri. ²² Ba arini pu luli koe Omiri si ta dogoro sapu arini si ṅinira hola ni sarini te Tibini sa tuna koreo e Qinata. Ke mate se Tibini meke baṅara se Omiri. ²³ Koasa vina toloṅavulu

eke vuahenina sa binaṅara te Asa pa Ziuda si tava baṅara se Omiri pa Izireli, meke ka manege rua vuaheni si koa baṅara si asa, ka onomo vuaheni si pa Tiriza si koa si asa. ²⁴ Meke holu ia sa sa toqere pa Sameria; ka onomo tina poata siliva holu nia sa koe Semera. Meke kuri ia sa si keke vasileana nomana pa toqere, meke poza nia Sameria sa si asa, poza luli nia sa koe Semera, sa tie pu tagona sa toqere tatasana.

²⁵ Ba se Omiri si tavete va kaleana pa dinono te Zihova meke tavete sinea hola ni sari doduru pu baṅara kekenu koasa. ²⁶ Ene si asa pa doduru hahanana na sinea te Zeroboami sa tuna koreo e Nebati saripu tozi sa sari tie Izireli pude tavete luli, ke va bugoro ia rini se Zihova, sa Tamasa tadi pa Izireli koa gua koari na dia beku. ²⁷ Doduru ginugua pule saripu evani e Omiri meke sari doduru nana tinavete nomadi, si ta kubere beto pa korapana *Sa Buka Tinozi tadi na Baṅara* pa Izireli. ²⁸ Mate se Omiri meke magogoso si asa turaṅae koari na tamana meke ta pomunae pa Sameria. Meke e Ehabi sa tuna koreo si baṅara hobeas si asa.

Sa Baṅara Ehabi pa Popoa Izireli

²⁹ Koasa vina tolonavulu vesu vuahenina sa binaṅara te Asa pa popoa Ziuda, si tava baṅara pa popoa Izireli se Ehabi sa tuna e Omiri. Pa Sameria si koa si asa meke baṅara nia sa si pa Izireli ka hiokona rua vuaheni. ³⁰ Se Ehabi sa tuna koreo e Omiri si taveti sapu kaleadi hola la tu pa dinono te Zihova, hola ni sarini pu koa kenudi. ³¹ Lopu sapu na balabala va hiteki mo sa sari na sinea pu taveti e Zeroboami, sa tuna koreo e Nebati, ba na haba ia tugo sa se Zezibelo sa tuna vineki Etibeolo, baṅara pa popoa Saedoni, meke sapu podalae va nabulu nia sa sa beku Beolo meke vahesia sa si asa, ³² Meke tavetia sa si keke hope te Beolo pa korapana sa zelepade te Beolo sapu kuri ponia sa pa popoa Sameria. ³³ Va turua tugo e Ehabi

sa beku huda pa kinehana sa tamasa barikaleqe se Asera meke kaleadi hola tu si taveti sa pude va bugoro ia se Zihova, sa Tamasa tadi Izireli, hola ni sari doduru baṅara pa Izireli pu koa va kenue koasa. ³⁴ Pa totošo te Ehabi si kuri pulea e Hiele, sa tie pa Betolo, sa vasileana nomana pa Zeriko. Gua sapu ele tozi va kenue ia e Zihova koe Zosua tuna e Nani, si mate sa tuna kenuna se Abirami totošo podalae kuria e Hiele sa vasileana nomana pa Zeriko, meke sa tuna koreo mudina sapu se Segubi si mate totošo kuri i sa sari na tukutuku koasa sasada koasa gobana sa vasileana.*

17

Ilaiza meke sa Totoso Dada sa Popoa

¹ Ego se Ilaiza si na poropita, sapu mae gua pa vasileana Tisibe pa popoa Qileadi, si mae zama koasa baṅara Ehabi, “Pa korapa pozana e Zihova, sa Tamasa toana pa Izireli, sapu nabulu nia arau, kaqu loke vasi puni babe na ruku si koa koari na vuaheni mae hiroi osolae Arau tozia.”*

² Meke mae sa zinama te Zihova la koe Ilaiza: ³ “Mu taluarae tani, la gua pa kali gasa rimata, mamu la tome pa Lolomo Keriti, pa kali gasa rimata koasa Ovuku Zodani. ⁴ Kote napo si goi koasa tototolo vasina, meke ele garuni Arau sari na kurukuru tapuru ta pozae revini pude atu ponigo ginani vasina.”

⁵ Ke tavetia sa gua sapu tozi nia e Zihova. La si asa koasa Lolomo Keriti, pa kali gasa rimata koasa Ovuku Zodani, meke koa vasina si asa. ⁶ Ari na kurukuru si paleke ponía bereti na masa kurukuru pana munumunu meke bereti na masa kurukuru pana veluvelu meke napo si asa koasa tototolo. ⁷ Ba hola soku ṅavulu rane si popa mo sa tototolo, sina lopu hoqa sa ruku pa popoa.

* 16:34 Zos 6:26 * 17:1 Zem 5:17

Ilaiza meke sa Nabonaboko pa Zarepati

⁸ Meke mae sa zinama te Zihova koa sa, ⁹ “Kamahire tugo la pa Zarepati pa Saedoni, mamu koa vasina. Ele garunia rau si keke nabonaboko sapu koa vasina pude ponigo ginani.” ¹⁰ Ke topue la pa Zarepati si asa. Sipu kamo la si asa koasa sasadana sa goba koasa vasileana, si keke barikaleqe nabonaboko si korapa pudiki rerequtu huda. Tioko la ia sa meke nanasia, “Vea koa vasi kolo pude maqu napo?” ¹¹ Sipu korapa ene la pude vagi kolo gua sa naboko, si tioko luli la si asa, “Meke gua, vagi mae vasi bereti tugo.”

¹² Olanā la sa nabonaboko, “Hinokara gua sapu toana gua se Zihova mua Tamasa, loke qua vasi bereti si arau. Na palava pada keke siniovo lima mo si koa pa zagi meke na vasi kakamele oela mo si pa piga. Na korapa pudiki varigara rerequtu huda mo si arau pude paleke la pa vetu, meke tavete vasi ginani tanisa tuqu koreo meke arau, pude mami hena ia meke mate,” gua si asa.

¹³ Meke zama se Ilaiza koa sa, “Mu lopu matagutu. La pa vetu, mamu taveti gua sapu tozi goi. Ba kekenu si mamu tavete poni nau keke bereti hitekena koari na palava na oela koa holadi tamugoi, mamu paleke mae nia koa rau, meke tiqe mamu tavete pule ponigo meke gua tugo sa tumu koreo. ¹⁴ Ura gua hie si zama nia e Zihova sa Tamasa pa Izireli: ‘Sa palava pa zagi si lopu kaqu beto, meke sa oela pa piga si lopu kaqu paho osolae kamo sa rane sapu poni pule nia ruku e Zihova sa pepeso.’”

¹⁵ Topue taloa sa naboko meke tavetia gua sapu tozi nia e Ilaiza koasa. Ke koa nana mo sa ginani doduru rane te Ilaiza meke tanisa barikaleqe meke nana koburu. ¹⁶ Ura sa palava pa zagi si lopu tava beto meke sa oela pa piga si lopu paho taloa, gua puta mo sa zinama te Zihova sapu zama nia e Ilaiza.

¹⁷ Hola kaiqa totošo si kamoā moho sa tuna koreo sa barikaleqe. Meke ṅiṅira lalanana tu sa moho tanisa oso-lae lopu siṅo tu. ¹⁸ Meke zama la koe Ilaiza sa nabonaboko, “Agoi na tie te Tamasa. Nasa koa rau si sea atu koa goi? Na mae nia agoi si pude tozi pule mae nau sari qua sineā meke va matea sa tuqu koreo, gua?”

¹⁹ Meke olaṅa se Ilaiza, “Va mae nia sa tumu koreo.” Meke ade vagia Ilaiza sa koburu pa limana sa barikaleqe meke paleke sage la nia sa pa lose kali sage vasina sapu koa si asa, meke va ekoa sa pa nana teqe. ²⁰ Meke varavara va ululae la koe Zihova si asa, “Kei Zihova qua Tamasa, kaqu va kamo mae tinasuna tu si Goi koasa nabonaboko hie vasina koa si arau, meke va kamo nia mate tu sa tuna koreo?” ²¹ Beto asa, ka ṅeta totošo si opo la si asa koasa koreo meke varavara la koe Zihova sapu gua hie, “Kei Zihova, qua Tamasa, sa tinoa tanisa koburu hie si Mu va pule mae ia koa sa!” gua si asa. ²² Avosia e Zihova sa vinaravara te Ilaiza, meke pule la sa siniṅo tanisa koreo koasa meke toa pule si asa.

²³ Meke ovulu vagia Ilaiza sa koburu meke paleke gore nia, topue pa lose pa kali sage meke nuquru la pa vetu. Vala nia sa koasa tinana sa koreo meke zama, “Do, sa tumu koreo si ele toa pule!” gua si asa.

²⁴ Meke zama sa barikaleqe koe Ilaiza, “Kamahire tiqe gilania rau sapu agoi si na tie te Tamasa meke sapu sa zinama te Zihova sapu tozia goi si hinokara!” gua si asa.

18

Ilaiza meke sari na Poropita te Beolo

¹ Meke koasa vuaheni vina ṅeta sipu hola soku ṅavulu rane sapu lopu ruku sa popoa, si zama la koe Ilaiza se Zihova, “La mamu tutuvia se Ehabi sa baṅara, meke kaqu va rukua Rau sa popoa,” gua si Asa. ² Ke taluarāe se Ilaiza

pude la tutuvia se Ehabi. Koasa toতোসো হি়ে সি কালোনা হোলা সা দাদা পা পোপো সামেরিয়া. ³ Ke tiokia Ehabi se Obadaea, sa tie sapu palabatu nia sa vetu baṅara. Obadaea si keke tie sapu pamaṅa nia meke vahesia se Zihova. ⁴ Meke sipu ele va matei e Zezibelo sari na poropita te Zihova, si ari ka keke gogoto si vagi e Obadaea meke tomei sa koari karua bae, hopeke lima ṅavulu puta tie pa keke bae meke ponini ginani na kolo sa si arini. ⁵ Meke zama la koe Obadaea se Ehabi, “Aria mada la haṭai sari doduru bukaha na tototolo pa doduru vasina, mada la dogori be guana boka dogoro vasi duduli pude poni sari na hose na miulu na gua, pude lopu kaqu mate sari nada kurukuru,” gua si asa. ⁶ Meke variva ego nia rini sari na vasidi pu kote hopeke la dogori ri karua, meke topue la koari hopeke vasidi si arini.

⁷ Meke sipu korapa ene la se Obadaea, si tutuvu va hodakia mo sa se Ilaiza pa siraṅa. Meke doṅo gilania sa si asa, meke kokotuṅu gore pa kenuna sa si asa, meke nanasa guahe, “Palabatu. Hinokara, agoi tugo se Ilaiza?”

⁸ “Uve, arau Ilaiza mo si hie,” olaṅa gua si asa. “Ego, la mamu tozi nia sa mua palabatu se Ehabi sa baṅara, sapu arau si korapa koa tani, mamu gunia.”

⁹ Meke olaṅa se Obadaea, “Nasa si tavetia rau meke hiva vala nau goi sa mua nabulu, pa tinasuna, meke kote va mate au sa baṅara Ehabi? ¹⁰ Gua sapu toana se Zihova sa mua Tamasa, si zama va hinokara atu si rau, se Ehabi si hata igo si agoi koari doduru popoa na butubutu, meke sipu tozi vura nia sa baṅara pa popoa sapu lopu koa si agoi pa nana popoa, si hoke hiva nia Ehabi si pude zama tokotokoro sa baṅara koasa popoa sana sapu lopu boka dogorigo sa si goi, gua. ¹¹ Ego, kamahire si hiva nau goi pude la tozi nia si asa sapu korapa koa mua tani si goi. ¹² Ba lopu gilania rau be guana mae paleke taloa nigo sa Maqomaqona e Zihova si goi pa keke vasina lopu ta

gilanana pa mudiqu, sipu taluaræ si rau koa goi. Meke be la tozi nia rau se Ehabi sapu korapa koa mua tani si goi, meke be lopu mae dogorigo sa, si kote va mate au mo sa si arau. Mu balabala ia sapu arau si keke tie sapu vahesia se Zihova podalæ sipu korapa koreo vaquraqu si rau. ¹³ Vegua lopu ele avoso nia tu goi sapu totošo va matei Zezibelo sari na poropita te Zihova, si tomei rau sari ka keke gogoto koari na bae, hopeke lima ṅavulu puta tie pa keke bae meke poni ginani na kolo rau si arini? ¹⁴ Ba na vegua, ke garunau tu goi pude la tozi nia sa baṅara sapu koa mua tani si goi, gua? Na kote va mate au mo sa si rau!” gua si asa.

¹⁵ Meke olaṅa la koasa se Ilaiza, “Gua sapu turu pa kenuna e Zihova Tadi na Qeto Minate, sa Tamasa toana sapu nabulu nia arau, si tozi va hinokara igo rau sapu kaqu turu pa kenuna sa baṅara si rau pa rane ṅinoroi,” gua si asa.

¹⁶ Ke topue la meke la tozi nia Obadaea se Ehabi sa baṅara, ke taluaræ sa baṅara Ehabi pude la tutuvia se Ilaiza, gua ¹⁷ Meke totošo dogoria Ehabi si asa, si zama si asa, “Isa si goi, sa tie sapu tavete tinasuna lamo pa popoa Izireli?”

¹⁸ Meke olaṅa se Ilaiza, “Lokari, lopu arau sa tie sapu vata sunaia sa popoa Izireli, ba agoi tu, meke sa tamamu. Gamu tu va kari sari na tinarae te Zihova meke vahesi gamu sari na beku te Beolo. ¹⁹ Ego, mu la tozi ni sari doduru tie pa popoa Izireli pude atu tutuvau pa toqere Kameli. Mamu turaṅa mae ni sari ka made gogoto lima ṅavulu puta poropita te Beolo, meke sari ka made gogoto poropita te Asera, sa tamasa barikaleqe, saripu koa pa kinopu te Zezibelo sa kalaho,” gua si asa.

²⁰ Ke tioki Ehabi sari doduru tinoni pa popoa Izireli meke sari na poropita te Beolo pude la varitutuvi pa toqere Kameli, gua. ²¹ Meke sipu varigara rini si turu pa

kenudi rina tinoni se Ilaiza meke zama, “Vea seunae gua si kaqu koa rabeke ni gamu sari karua binalabala? Be e Zihova si na Tamasa hinokara, si mamu vahesia, ba be se Beolo si na Tamasa hinokara si mamu vahesia.” Ba lopu va kulu sari na tinoni. ²² Beto asa si zama se Ilaiza, “Arau mo telequ sa poropita te Zihova sapu koa hola, ba sari na poropita te Beolo si ari ka made gogoto lima ṅavulu puta tie. ²³ Ego, mi turaṅa maeni karua bulumakao. Madi vizatia ri na poropita te Beolo si keke, madi va matea, magumagua, meke va hakei koari na huda, ba lopu va katu nia nika. Arau ba kaqu tavete gunia tugo si keke bulumakao. ²⁴ Beto asa madi varavara la koasa dia tamasa sari na poropita te Beolo, meke arau ba kaqu varavara la tugo koe Zihova. Meke asa sapu garunu ia sa nika meke sulu betoi sari na huda si asa tugo sa Tamasa hinokara.” Meke va ego betoa ri doduru tie sapu gua asa.

²⁵ Meke zama la koari na poropita te Beolo se Ilaiza, “Gamu si soku hola, ke mamu vizatia keke bulumakao, mamu va nama kenua, mamu varavara la koasa mia tamasa, ba lopu va katuni nika sari na huda,” gua si asa.

²⁶ Meke vagia rini sa bulumakao sapu ta poni nia rini, meke va tana ia rini si asa, meke zama va ululae na kukili la koe Beolo si arini podalae munumunu kamo pa korapa rane, “Kei Beolo, mu olaṅa gami,” gua. Meke peka gasa si arini pa vari likohaena sa hope sapu tavetia rini, ba loke inolaṅa si hite kamo mae.

²⁷ Kamo korapa rane si podalae va sisire ni e Ilaiza si arini, meke zama, “Mi varavara va ululae tu! Na tamasa bisa, gina korapa balabala sisigiti si Asa, babe tupiti sisigiti, babe korapa enene nana pa kaiqa vasinal Babe korapa puta gana; la mamu va vaṅunia!” ²⁸ Ke varavara va ululae latu sari na poropita te Beolo, meke va bakora puleni magu na hopere rini sari na tinidia, sa dia hahanana si gua asa, osolae vura i tu ehara sari tinidia.

²⁹ Meke hola sa korapa rane, ba lopu noso sa vevehe tadi kasa osolae kamo sa totošo vina vukivukihi veluvelu. Ba namu loke inolaṅa na mamalaiṅi si hite ta avoso.

³⁰ Meke zama la koari na tinoni se Ilaiza, “Mi tata mae gamu,” meke mae varigara vari likohae nia rini si asa. Meke kuri pulea Ilaiza sa hope te Zihova sapu ele ta huara.

³¹ Meke vagi sa sari ka manege rua patu, hopeke keke koari ka manege rua butubutu saripu ta pozae luli koari tuna koreo e Zekopi, sa tie sapu poza nia Izireli e Zihova.*

³² Koari na patu hire si kuri pule nia sa sa hope pude vahesia se Zihova. Meke geli vari likohae nia pou sa, sapu tata garona ka manege made lita kolo. ³³ Beto asa si vekoi sa sari na huda pana uluna pa batuna sa hope, meke magumagua sa sa bulumakao meke va hakei sa si arini koari na huda. Meke zama si asa, “Va siṅini kolo ka made zagi, meke zoropo lani pa korapa hope.” Meke evaṅia tugo rini.

³⁴ Meke zama si asa, “Mi tavete pulea,” meke tavetia tugo rini. Meke zama pule si asa, “Keke totošo pule,” gua, ke tavetia rini pa vina ṅeta totošo. ³⁵ Meke gore la pa vari likohaena sa hope sa kolo meke va siṅia sa sa gineli pou koasa vari likohaena.

³⁶ Koasa totošo va vukivukihi pana veluvelu si tata la koasa hope sa poropita Ilaiza meke varavara guahe, “Ke Zihova, sa Tamasa te Ebarahami, Aisake, meke te Zekopi, mamu va dogoroni kamahire sapu Agoi sa Tamasa tadi pa Izireli, meke arau sa mua nabulu sapu taveti sari doduru tinavete hire pa Mua zinama. ³⁷ Mamu va tabe au, ke Zihova, Mu olaṅau, pude madi gilania rina tie hire, sapu Agoi, e Zihova sina Tamasa sapu korapa va kekere pule atu ni koa Goi sari bulodi,” gua si asa.

³⁸ Meke garunu gore mae nia Zihova sa nika, meke sulua sa vina vukivukihi, sari na huda na patu, meke na pepeso,

* 18:31 Zen 32:28, 35:10

meke tava popa sa kolo koasa pou pa vari likohaena sa hope. ³⁹ Meke sipu dogoria ri na tinoni sapu gua asa si hoqa oporapaha pa pepeso si arini meke zama va ululae guahe: “E Zihova tugo sa Tamasa, e Zihova mo telena sa Tamasa!” gua si arini.

⁴⁰ Meke garuni e Ilaiza sari na tinoni, “Tuqe vagi sari na poropita te Beolo; meke lopu keke arini si kaqu govete taloa!” Ke tuqe varigarani ri doduru tie si arini, meke turaṅa gore lani Ilaiza koasa kolo pa Kisoni meke va mate betoi sa si arini vasina.

Sa Vinabetona sa Dada

⁴¹ Meke zama la koasa baṅara Ehabi se Ilaiza, “Ego, mu la henahena na napo kamahire. Ele avosia rau sa ovaṅana sa luturu sapu korapa tata mae.” ⁴² Meke sipu topue la henahena se Ehabi, si haele sage la pa batuna sa toqere Kameli se Ilaiza, vasina si la kokotuṅu gore pa pepeso si asa, sa batuna si pa vari korapadi rina tuṅutuṅu nenena.*

⁴³ Beto hoi si zama la koasa nana nabulu si asa, “Ego, la mamu doṅo la pa hubi lamana;” gua si asa. Meke topue la sa nabulu meke pule mae meke tozia sapu lopu dogoria sa si keke lei, gua. Meke tozi nia Ilaiza si asa pude la hopikae ka zuapa toto. ⁴⁴ Meke pa vina zuapa toto si pule mae koe Ilaiza si asa meke zama, “Kamahire si tiqe dogoria rau si keke lei hitekena hite, sapu nomana gua limana keke tie, sapu vura sage mae pa hubi lamana;” gua si asa. Meke garunia Ilaiza sa nana nabulu, “La tozi nia se Ehabi pude mani va nama nia sa nana totopili pude mani pule la pa nana vetu sipu lopu ele hoqa hukata ia na ruku si asa,” gunia Ilaiza si asa.

⁴⁵ Meke lopu seunae si opoadumu sa popoa, meke podalae hiru sa givusu, meke podalae hoqa gore sa ruku

* 18:42 Zem 5:18

nomana. Meke suraṅa pa nana totopili se Ehabi, meke topue pule la pa vasileana Zezireli. ⁴⁶ Meke kamo koe Ilaiza sa ṅiniraṅira te Zihova meke ilupu va nabu nia sa sa nana poko pa tinina, meke haqala va kenue koe Ehabi si asa koasa doduruna sa siraṅa la gua pa Zezireli.

19

Ilaiza pa Batuna sa Toqere Saenai

¹ Ego, la vivinei ni e Ehabi koe Zezibelo sari gua pu evaṅi e Ilaiza meke va matei sa sari doduru poropita te Beolo pa vedara. ² Ke garunu tie se Zezibelo pude paleke la inavoso koe Ilaiza sapu zama gua he, “Mani tavete mae nia ri na tamasa koa rau sapu kaleana hola, be lopu va matego rau pana lopu ele kamo sa totošo hie pa rane vugo, gua sapu tavetia goi koari na poropita,” gua si asa. ³ Matagutu sisigiti se Ilaiza meke govete turaṅia sa nana nabulu. Kamo la sa pa vasileana Biasiba pa popoa Ziuda si luara pania sa vasina sa nana nabulu, ⁴ meke enea sa si keke doduru rane la gua pa korapa popoa qega. Kamo la si asa pa keke huda meke la habotu pa kauruna, meke varavara sapu be mate mo si asa, gua meke zama, “Ele pada mo, Zihova,” gua si asa. “Vagi pania mo sa qua tinoā; loke laequ si rau gua ri na tamaqu kenudi!” gua si asa.*

⁵ Meke eko gore mo pa kauruna sa huda si asa, meke puta nana. Meke hinoqa mae si keke mateana meke tiqu la ia meke zama, “Tekulu, mamu henahena.” ⁶ Doṅo vari likohae si asa, meke koa nana mo pa kali batuna sa si keke botubotu bereti hite korapa ta kina pa patu maṅinidi, meke keke zagi kolo. Hena meke napo si asa meke eko puta pule nana. ⁷ Pule mae vina rua totošo sa mateana te Zihova meke tiqu la ia sa meke zama, “Tekulu, mamu henahena, sina seu sa inene kote enea goi meke

* 19:4 Zna 4:3

kote malohoro nia agoi,” gua si asa. ⁸ Ke tekulu si asa meke hena na napo. Niṅira tugo sa koasa hinenahena asa si topue hebala si asa ka made ṅavulu puta rane meke made ṅavulu puta boṅi, osolae kamo si asa pa Horebi sa toqere te Tamasa. ⁹ Vasina si nuquru la si asa pa keke bae meke puta keke boṅi. Meke kamo mae koasa sa zinama te Zihova, “Nasa si tavetia goi tani, ta Ilaiza?”

¹⁰ Meke olaṅa si asa, “Arau si ele koa tataru sisigiti nia se Zihova, Tamasa Tadi na Qeto Minate. Sari tinoni Izireli si ele etulia rini sa mua vinariva egoi, huara gore ni rini sari Mua hope, meke seke va matei rini sari Mua poropita. Arau mo telequ si koa hola, meke kamahire si korapa podekia rini pude va mate au tugo!” gua si asa.

¹¹ Zama se Zihova, “Vura mamu turu pa batuna sa toqere pa kenuqu Arau Zihova. Ura Arau se Zihova si lopu sana kote ene hola mo.” Meke keke givusu nomana sapu ṅiburu toa si hiru ia sa toqere meke ilasa sari patu pa kenuna e Zihova, ba se Zihova si lopu koa koasa givusu. Hola sa givusu, si kamo mo sa niu, ba lopu koa pa niu se Zihova. ¹² Hola sa niu, si mae sa nika, ba se Zihova si lopu koa koasa nika. Meke pa mudina sa nika, si manamanasa si keke mamalaiṅi.

¹³ Meke sipu avosia Ilaiza sa mamalaiṅi hite, si vagia sa sa nana poko hade meke va paere ia sa sa kenuna meke vura si asa meke la turu pa sadana sa bae. Meke zama la sa mamalaiṅi koasa, “Nasa si tavetia goi tani, ta Ilaiza?” gua si Asa.

¹⁴ Olaṅa si asa, “Arau si ele koa tataru sisigiti nigo Zihova, sa Tamasa Tadi na Qeto Minate. Sari tinoni Izireli si ele etulia rini sa Mua vinariva egoi, huara gore ni rini sari Mua hope, meke seke va mate i rini sari Mua poropita. Arau mo telequ si koa hola, meke kamahire si korapa podekia rini pude va mate au tugo!” gua si asa.

¹⁵ Meke zama la koasa se Zihova, “Mu pule la koasa sirana pu luli mae ia goi meke la koasa Qega tata pa Damasikasi. Pana kamo goi vasina, si mamu zoropo nia oela pude va madia se Hazaelo pude na baṅara pa Siria.*

¹⁶ Gua tugo se Zehu, sa tuna koreo e Nimisi, va madia pude na baṅara pa Izireli. Mamu va madia se Ilaisa tuna koreo e Sapati, sapu mae guana pa Ebolo Mehola pude na hinobemu goi guana poropita.* ¹⁷ E Zehu kote va matei sarini pu govete nia sa vedara te Hazaelo, meke e Ilaisa kote va matei sarini pu govete nia sa vedara te Zehu. ¹⁸ Ba Arau si ele va naqiti sari ka zuapa tina tie pa popoa Izireli, sari pu lopo kokotuṅu nia se Beolo meke vahesia sa beku,” gua si asa.

Ta Tioko se Ilaisa

¹⁹ Ke taluarae vasina se Ilaiza meke la kamo sa se Ilaisa, sa tuna koreo e Sapati. Korapa geli pepeso pude lelete pa inuma, turaṅi sa si ka manege rua puku bulumakao, karua bulumakao si pa keke pukuna, ta pukue pa huda ioki. Meke asa si korapa geli iliri pepeso, turaṅia sa sa vina manege rua pukuna. Ene sage la se Ilaiza koa sa meke va sage nia sa koe Ilaisa sa nana poko hade, na vina gilagila sapu ta vizata si asa pude na hinobena. ²⁰ Meke luara pani Ilaisa sari nana bulumakao, meke haqala luli la si asa koe Ilaiza, meke zama, “Maqu la zama luluara paki sari na tiatamaqu, beto asa maqu tiqe luligo,” gua si asa. “Pule la. Nasa si tavete nigo arau si agoi?” gua se Ilaiza.

²¹ Ke luaria Ilaisa si asa meke pule. Vagi sa sari na puku bulumakao meke va mate betoi sa. Sari na likakalae tana geli pepeso si vala ni sa pa nika pude kina i sari na masa bulumakao, meke poni sa sari na tinoni meke hena si arini.

* 19:15 2 Baṅ 8:7-13 * 19:16 2 Baṅ 9:1-6

Beto meke tiqe topue si asa pude lulia se Ilaiza meke ta evaṅae nana tie va tukana.

20

Variperai sari Beni Hadadi meke se Ehabi

¹ Ego se Beni Hadadi sa baṅara pa popoa Siria si va namai sari doduru nana qeto minate. Somana la koasa sari ka toloṅavulu rua baṅara meke sari na dia hose na totopili varipera. Sage la si asa pa Sameria meke koa vari likohae nia sa sa vasileana lavata meke raza ia. ² Va paleke inavoso pa tie si asa la koasa vasileana lavata, koe Ehabi sa baṅara pa Izireli, meke zama, “Gua hie si zama nia e Beni Hadadi: ³ ‘Mua siliva na qolo si taqarau, meke sari mua barikaleqe arilaedi meke koburu si taqarau,’” gua.

⁴ Olanā la sa baṅara pa Izireli, “Gua mo sapu zama nia agoi, qua baṅara. Arau meke doduru sapu tagoi rau si tamugoi mo.”

⁵ Pule mae sari tie paleke inavoso meke zama, “Gua he si zama nia e Beni Hadadi: ‘Ele va atu zinama si arau pude va mae i agoi sari mua siliva na qolo, meke sari mua barikaleqe na koburu. ⁶ Ba pa totošo gugua he vugo si kote garunu atu ni rau sari na qua palabatu varipera pude atu hata pa mua vetu baṅara, meke sari na vetu tadi na mua palabatu varipera. Kote atu taṅini vagi rini sari doduru likakalae pu va arilaena i agoi meke kote paleke taloa ni.’”

⁷ Tioko vagi sa baṅara pa Izireli sari doduru koimata pa popoa meke zama i sa, “Dogoria gamu sa tie hie sapu korapa hata tinasuna! Totoso va garunu mae zinama si asa pude vala ni sari na qua barikaleqe, na koburu, qua siliva na qolo, si lopu va kari ia rau.”

⁸ Olanā sari na koimata na tinoni, “Mu lopu avosia na va ego i sari nana hiniva.”

⁹ Ke olaṅi Ehabi sari na tie paleke inavoso te Beni Hadadi, “La mamu tozi nia sa qua baṅara, ‘Sa mua nabulu si boka taveti mo doduru pu tepa i goi pa totošo kekenu, ba sa tinepa hie si lopu boka va egoa rau.’” Taluarae si arini meke paleke pule nia sa inolaṅa la koe Beni Hadadi.

¹⁰ Meke garunu pule nia e Beni Hadadi si keke inavoso la koe Ehabi: “Mani evaṅi ri na tamasa koa rau sapu kaleana hola la tu, be lopu huara inete pania rau sa popoa Sameria. Sari na qua tie varipera si kote soku hola ke sari na remoremona sa popoa si lopu kote soku padadi pude paleke puleni.”

¹¹ Olaṅa sa baṅara pa Izireli, “La mamu tozi nia, ‘Sa tie sapu va namanama varipera si lopu hoke vahesi pule nia ba pa mudina tu sa vinaripera.’”

¹² Avosia e Beni Hadadi sa inolaṅa hie sipu korapa naponapo turaṅi sa sari na baṅara pa dia ipi poko, meke garuni sa sari nana tie: “Va namanama pude rapata.” Ke va nama si arini pude rapatia sa vasileana lavata.

¹³ Koasa totošo tugo asa si mae si keke poropita koe Ehabi meke zama vura, “Guahe si zama nia e Zihova: ‘Dogoria goi sa qeto minate varipera hie? Kote vatu nia Rau pa limamu ṅinoroi, meke kaqu gilana Au goi sapu Arau se Zihova,’ gua.”

¹⁴ Nanasa se Ehabi, “Ba esei kote turaṅia sa rinapata?”

Olaṅa sa poropita, “Guahe si zama nia e Zihova: ‘Ari na tie varipera vaquradi tadi na koimata varipera pa hopeke pinaqaha popoa, arini kote tavetia si hie.’”

“Meke esei kote podalae nia sa vinaripera?” nanasa gua se Ehabi.

Olaṅa sa poropita, “Agoi mo.”

¹⁵ Ke tioki sa baṅara sari na tie varipera vaquradi tadi koimata varipera pa hopeke pinaqaha popoa, ka karua gogoto toloṅavulu rua tie. Meke varigara ni sa sari

doduru tie koasa qeto minate varipera pa Izireli, si ka zuapa tina vinarigaraedi. ¹⁶ Pa korapa rane si topue vura si arini sipu korapa naponapo va viviri se Beni Hadadi meke sari ka tolonavulu rua baṅara koari na dia ipi. ¹⁷ Sari na tie varipera vaquradi tadi na koimata pa hopeke pinaqaha popoa si vura kekenu la. Ba e Beni Hadadi si ele veko tie piko, ke arini la tozia koasa sapu, “Sari na tie si korapa vura mae guadi pa Sameria.” ¹⁸ Ke zama si asa, “Be vura mae si arini pa binule, si tuqe vagi, lopu va matei; be vura mae si arini pude varipera, si tuqe vagi, lopu va matei.”

¹⁹ Sari na tie varipera vaquradi tadi na koimata pa hopeke pinaqaha popoa si topue vura koasa vasileana lavata turanae la sa qeto minate pa mudi dia, ²⁰ meke hopeke seke gore ni rini sarini pu raza la. Tana tu guni ni rini, ke govete taloa sari pa Siria, meke hadu luli sari tie Izireli. Ba va kakalopuhia rini se Beni Hadadi meke govete koasa nana hose turanae koari kaiqa nana tie koi hose. ²¹ Zukuru nono la sa baṅara pa Izireli meke tuqe vagi sari na hose meke sari na totopili varipera, meke noma hola sa vina kilasa si ta tavete la koari na tie pa Siria.

²² Mudina asa, mae sa poropita koasa baṅara pa Izireli meke zama, “Va ninira ia sa mua qeto minate varipera meke mamu dogoria sa si kaqu ta tavete, ura pa toতোসো sipu lopu ele mae sa ibu si kote mae rapata pule igo sa baṅara pa Siria,” gua.

Sa Rinapata Vina rua Tadi pa Siria

²³ Sipu hola sa vinaripera kekenu, sari na koimata varipera tanisa baṅara pa Siria si ponía binalabala se Beni Hadadi, “Dia tamasa si na tamasa pa toqere. Gua asa ke, ninira holani gita rini. Ba be guana razai gita si arini koari na pezara si hinokara kote gita ninira hola ni si arini.

²⁴ Ego, mu tavetia si gua he: Va rizui sari doduru baṅara

koari na dia tuturuana meke hobe ni koari kaiqa koimata tadi na tie varipera. ²⁵ Meke mamu varigara mae nia agoi si keke qeto minate varipera sapu noma kekenoṅo gua sapu turaṅia agoi visoroihe, hose pa hose meke na totopili varipera pa totopili varipera, pude boka raza i gita sari pa Izireli koari na pezara. Meke hinokara gita kote ṅinira hola ni si arini.” Va ego i sa meke tavete luli tugo sa. ²⁶ Sipu lopu ele kamo sa totosomaṅini si varigara ni e Beni Hadadi sari na tie pa Siria meke sage la pa Apeka pude la razai sari pa Izireli gua. ²⁷ Meke sipu ele varigara sari pa Izireli meke tava nama si arini pa likakalae varipera, si topue vura la si arini pude tutuvi sari pa Siria. Va turu ipi sari pa Izireli pa kalikarovo mo koari pa Siria gua na karua puku qoti hite ba sari pa Siria si araha betoa mo arini sa doduruna sa kali popoa.

²⁸ Meke sage mae sa tie te Tamasa meke tozi nia sa sa baṅara pa Izireli, “Gua he si zama nia e Zihova: ‘Sina balabala ia ari na tie pa Siria sapu se Zihova si na Tamasa pa toqere meke lopu na Tamasa pa pezara, ke kote va luara vatu nia Arau pa limamu agoi sa qeto minate varipera lavata hie, pude mu gilania agoi sapu Arau tugo se Zihova.’”

²⁹ Ka zuapa rane si koa vari tia i mo si arini, meke koasa rane vina zuapa si podalae vari kamoi si arini pa vinaripera. La ari pa Izireli meke va matei pa keke rane keke gogoto tina tie koari pa Siria, sari tie varipera sapu hoke ene. ³⁰ Saripu koa hola koa rini si govete la koasa vasileana lavata pa Apeka, vasina hoqai na gobagoba sari ka hiokona zuapa tina.

Se Beni Hadadi si govete la koasa vasileana lavata sana meke la tome koa keke lose sapu pa korapana keke vetu. ³¹ Sari nana palabatu si zama koasa, “Do, gami ele avoso nia sapu na tie tataru sari na baṅara pa Izireli. Aria mada

la koasa baṅara pa Izireli, mada dikuru ni sari na poko baika meke ilupu ni iku sari ruada. Gina lopu kaqu va mate igo sa.”³² Ke va sagei rini sari na poko baika meke ilupu ni iku rini ruadia meke la gedi koasa baṅara pa Izireli meke zama, “Sa mua nabulu se Beni Hadadi si zama: ‘Tepa si arau pude lopu va mate au,’ gua.”

Olaṅa sa baṅara, “Vea korapa toa nana sia? Na tasiq si asa.”

³³ Na ginugua leana si hie gua si balabala ia rina tie meke hinoqa harupu vagia rini sari nana zinama. “Uve, sa tasimu se Beni Hadadi!” gua si arini.

“Mi la, mamu turaṅa mae nia,” gua sa baṅara. Sipu vura mae se Beni Hadadi si va suraṅia e Ehabi si asa koasa nana totopili varipera.³⁴ Meke zama se Beni Hadadi, “Kaqu va pulei rau sari na vasileana, saripu vagi sa tamaqu koasa tamamu. Meke agoi si boka tavete mua vasina tana maketi pa Damasikasi, gua tugo saripu taveti sa tamaqu pa Sameria,” gua si asa.

Meke zama se Ehabi, “Pa ginuguana asa, si va egoa rau, meke vata rupaha igo arau si agoi.” Ke tavetia Ehabi sa vinariva egoi koasa meke va taloa ia sa si asa.

Lopu Qetu nia sa Poropita se Ehabi

³⁵ Koasa ginarunu te Zihova, si zama si keke tudia rina poropita koasa nana baere, “Seke au koasa mua tiṅitona varipera sana,” ba sa tie si korona.³⁶ Ke zama sa poropita koa sa, “Sina lopu va tabea agoi se Zihova, pana taluarae agoi koa rau si kote va mate igo mo keke laione si agoi,” gua. Meke sipu taluarae tugo sa tie, si dogoro vagia mo keke laione meke va matea mo sa.

³⁷ Dogoria pule sa poropita si keke tie meke zama, “Meke gua, seke au.” Ke la sa tie meke seke ia si asa, meke va bakora ia si asa.³⁸ Meke la sa poropita meke la turu aqa nia sa baṅara pa kali sirana. Pude lopu ta dono

gilana gua si va gore hola ia sa poropita pa matana sa nana hadehade batu. ³⁹ Meke sipu hola tugo sa baṅara, si tioko vura lamo sa poropita koasa, “Mua nabulu si nuquru la koasa korapana sa vinaripera, meke turaṅa mae nia koa rau si keke boso meke zama, ‘Mu kopu nia sa tie hie. Pana lopu koa si asa, sa mua tinoa si kaqu va lipu nia sa nana tinoa, babe kaqu tabari goi si ka ṅeta tina poata siliva,’ gua. ⁴⁰ Ba sipu korapa tupiti sa mua nabulu, si lopu koa nana tu sa tie.”

“Asa mo sa mua vina kilasa,” gua sa baṅara pa Izireli. “Ele zama vura nia mo agoi telemu.”

⁴¹ Meke tuturei va rizu ia sa poropita pa matana sa hadehade batu, meke tiqe doṅo gilania sa baṅara pa Izireli, sapu na keke mo koari na poropita si asa. ⁴² Meke zama la koasa baṅara si asa, “Guahe si zama nia e Zihova: ‘Agoi si ele vata rupahia si keke tie sapu hiva nia Arau pude mate. Gua ke sa vina lipuna si na mua tinoa tana tinoa tanisa, mua tinoni tana tinoni tanisa.’”

⁴³ Talotaṅa meke ta ṅaziri sa baṅara pa Izireli meke pule la pa nana vetu baṅara pa Sameria.

21

Sa Inuma Vaeni te Neboti

¹ Keke rane si ta evaṅa si keke ginugua koasa inuma vaeni te Neboti na tie pa Zezireli. Sa inuma vaeni si pa Zezireli, tata mo koasa vetu baṅara te Ehabi sa baṅara pa Sameria. ² La zama koe Neboti se Ehabi, “Mu va malumu mae nia koa rau sa mua inuma vaeni pude tavete nia na qua inuma kavisi, ura na koa tata mo pa qua vetu baṅara bisa. Sa hinobena si kote vatu nia arau keke inuma vaeni sapu leana hola nia si asa, babe pude hiva goi, si kote maqu holu ia mo koa goi, be sa sa hinolu sapu garona sa,” gua si asa.

³ Ba olaṅa se Neboti, “Na hukatia e Zihova pude kaqu vatu nia arau sa tinago pepeso sapu vagia rau koari na tamaqu,” gua si asa.

⁴ Ke pule la pa nana vetu se Ehabi, bugoro meke lopu qetu sina zama guahe se Neboti koasa, “Lopu kaqu vatu nia arau sa pepeso sapu vagia rau koari na tamaqu.” Eko si asa pa nana teqe, lehu meke korona henahena. ⁵ Nuquru la sa loana, se Zezibelo, meke nanasia, “Na vea si agoi ke guana koa talotaṅa sisigiti mua? Vea ke lopu henahena si goi?”

⁶ Meke olaṅia sa si asa, “Sina zama guahe si rau koe Neboti sa tie Zezireli, ‘Holuholu mae nia koa rau sa mua inuma vaeni; ba pude hiva agoi, si kote va hobe pule vatu nia arau si keke inuma vaeni.’ Ba zama si asa, ‘Lopu kaqu ponigo arau sa qua inuma vaeni,’ gua.”

⁷ Zama se Zezibelo, sa nana barikaleqe, “Ke gua hie sa hahanana kote tavetia agoi pu baṅara nia sa Izireli? Tekulu, mamu henahena! Mamu qetu. Kote vagi vatu nia arau sa inuma vaeni te Neboti, sa tie Zezireli,” gua se Zezibelo.

⁸ Meke kuberi sa si kaiqa leta meke saena ni sa pa pozana Ehabi, meke va nabu ni na sitaba tanisa baṅara sa, meke garunu lani sa koari na ṅati palabatu nomadi, na koimata pu koa turaṅia se Neboti pa Zezireli. ⁹ Koari na leta si zama guahe se Zezibelo:

“Mi vizatia si keke rane tana va madi pa ginani meke va habotia se Neboti pa keke vasina arilaena pa korapa dia ari doduru tie. ¹⁰ Ba va habotu tia lani koasa si karua tie kaleadi, meke garuni sari karua pude zutua sapu asa si zama va kaleana la koasa Tamasa meke sa baṅara. Beto asa si vagi vura nia, mamu la gona va mate nia patu.”

¹¹ Ke tavete luli ri na palabatu na koimata pu koa pa vasileana lavata te Neboti sari pu garunu ni e Zezibelo

koa rini pa leta. ¹² Vizatia rini si keke rane pude madi pa ginani, meke va habotia rini se Neboti pa keke vasina arileana pa korapa dia ari doduru tinoni. ¹³ Meke mae sari karua tie kaleadi meke habotu va tia ia si asa meke zutua si asa meke zama guahe: “E Neboti si zama va kaleana la koasa Tamasa meke sa baṅara,” gua. Ke vagi vura nia rini si asa pa sadana sa vasileana lavata meke gona va mate nia patu rini si asa. ¹⁴ Beto asa si garunu la inavoso si arini koe Zezibelo: “E Neboti si ele ta gona patu meke ele mate,” gua.

¹⁵ Sipu avoso nia tugo Zezibelo sapu ele mate se Neboti, gua asa si zama la koe Ehabi si asa, “Tekulu, mamu la vagia mua sa inuma vaeni te Neboti sa tie Zezireli, sapu lopu hiva vata holu nigo sa. Lopu tie toana si asa, na ele mate.”

¹⁶ Totoso avosia Ehabi sapu ele mate se Neboti, si tekulu si asa meke gore la pude vagia nana sa inuma vaeni te Neboti.

¹⁷ Meke mae sa zinama te Zihova koe Ilaiza sa tie pa Tisibe: ¹⁸ “Gore la, mamu la tutuvia se Ehabi sa baṅara pa Izireli pu koa baṅara pa Sameria. Kamahire si pa inuma vaeni te Neboti si asa, vasina la pude vagia nana sa inuma vaeni asa. ¹⁹ La tozi nia, ‘Guahe si zama nia e Zihova: Ve a lopu na va mate tie si agoi meke vagia nana tinago?’ Meke tozi nia, ‘Guahe si zama nia e Zihova: Koasa vasina sapu mea ia ri na siki sa eharana e Neboti si vasina tugo kaqu mea ia ri na siki sa eharamu. Uve, tamugoi tugo!’” *

²⁰ Zama la se Ehabi koe Ilaiza, “Ke kamahire dogoro vagi au goi, na qua kana!” Meke olaṅa se Ilaiza, “Kamahire dogoro vagi igo rau, sina ele holuholu pule nigo si agoi pude tavete va kaleana pa dinonṅo te Zihova. ²¹ Ke zama se Zihova koa goi, ‘Kaqu va kamo nigo tinasuna kaleana hola Arau si agoi. Kaqu va eoṅo i Arau sari na tutimu

* 21:19 1 Baṅ 22:38

meke va mate pani koe Ehabi doduru tuna koreo kokoa holadi pa Izireli. ²² Kaqu kekeṅoṅo guni nia Arau na binaṅara te Zeroboami tuna Nebati meke na binaṅara te Basa tuna e Ahiza, sa mua binaṅara, sina va ṅiṅira ia agoi Qua tinaṅaziri meke ele turaṅa la nia agoi pa sinea sa butubutu Izireli!’ ²³ Meke koe Zezibelo si zama guahe se Zihova, ‘Kaqu gania rina siki pa korapana sa vasileana lavata pa Zezireli sa tinina si asa,’ gua.* ²⁴ Meke kaiqa pule turaṅamu saripu mate pa korapana sa vasileana lavata si kaqu ta gani tugo koari na siki. Meke arini saripu mate pa ninae vasina pule si kaqu ta gani koari na kurukuru tapuru.”

²⁵ Namu lopu ele keke tie si gugua e Ehabi, sapu tavete va kaleana pa doduruna sa nana tinoa pa dinono te Zihova, sapu ta sovutu koe Zezibelo sa nana barikaleqe.

²⁶ Hahanana kaleadi hola si taveti sa koasa linulidi rina beku, gua rina tie Amoraiti pu hadu va rizu pani e Zihova pa popoa pa kenudi rina tie Izireli.

²⁷ Sipu avosi tugo e Ehabi sari zinama hire si daku rikati sa sari nana poko, meke va sage poko baika, meke koa madi pa ginani. Eko si asa pa poko baika meke ene lamae, va pepekae pule nia.

²⁸ Meke mae sa zinama te Zihova koe Ilaiza, sa tie pa Tisibe: ²⁹ “Dogoria tugo goi sapu vea va pepekae pule guni nia se Ehabi pa kenuqu Rau? Ura sina va pepekae pule nia si asa, ke lopu kaqu va kamo nia Rau sa tinahuara hie pa nana totošo, ba kote va kamo Rau koasa nana binaṅara koari na rane tanisa tuna koreo.”

22

*Va Balau ia sa Poropita Mikaea se Ehabi
(2 Koronikolo 18:2-27)*

* 21:23 2 Baṅ 9:36

¹ Koari ka ṅeta vuaheni si loke vinaripera si ta evaṅa pa vari korapadi ri pa Siria meke Izireli. ² Ba pa vina ṅeta vuaheni si gore la se Zehosapati sa baṅara pa Ziuda pude dogoria sa baṅara pa Izireli.

³ Sa baṅara pa Izireli si ele zamai sa sari nana palabatu nomadi, “Vea lopu gilania tu gamu sapu sa popoa Ramoti Qileadi si nada tu gita, ba sapu loketona mo si tavetia gita pude vagi pule nia koasa baṅara pa Siria?” ⁴ Ke nanasia Ehabi se Zehosapati, “Vegua kote boka luli au goi pude la raza ia si pa Ramoti Qileadi?” Olaṅa la ia Zehosapati sa baṅara pa Izireli, “Arau si guana agoi mo, qua tinoni si na mua tinoni, sari na qua hose si na mua hose mo.” ⁵ Ba zama tugo se Zehosapati koasa baṅara pa Izireli, “Kekenu si mada hata sa hiniva te Zihova.”

⁶ Ke la sa baṅara pa Izireli meke vagi varigara ni sari na poropita, ka made gogoto tie, meke nanasi sa, “Vegua, maqu la rapatia si pa popoa Ramoti Qileadi, ba lokari?”

Meke olaṅa si arini, “La, ura ele vatu nia e Zihova pa limamu, baṅara.”

⁷ Ba nanasa se Zehosapati, “Vegua lopu koa tani si keke poropita te Zihova sapu koasa kote boka nanasa gua si gita?”

⁸ Meke olaṅa sa baṅara pa Izireli se Zehosapati, “Koa nana tugo si keke tie, koasa kote boka nanasa gua si gita koe Zihova, ba kana hola ia rau si asa sina lopu hoke korotae ni sa si kaiqa ginugua leadi koa rau, ba koba kaleadi lamo. Asa se Mikaea sa tuna koreo e Imila.”

Ba olaṅa se Zehosapati, “Lopu zama gua asa si agoi.”

⁹ Ke tioko vagia sa baṅara pa Izireli si keke ri nana palabatu meke zama, “Kamahire tugo, mamu la turaṅa mae nia se Mikaea sa tuna koreo Imila.”

¹⁰ Va sage poko baṅara sari karua baṅara, meke habotu dia koari na dia habohabotuana baṅara, pa keke vasina

varipaqaha ni sari na kiko huiti koari na qaḡalotodi pa sadana sa goba pa Sameria meke korokorotae pa kenudia ri karua sari doduru poropita. ¹¹ Ego se Zedekaea sa tuna koreo e Kenana sapu tavete kikiho aeana, si zama vura, “Guahe si zama nia e Zihova: Koari kikiho hire si kote lobiti ni agoi sari na tinoni pa Siria osolae tava kilasa si arini,” gua si asa. ¹² Sari doduru poropita pule si kekeṅoṅo gua tugo asa si korotae nia arini. “La rapatia si pa Ramoti Qileadi mamu vagia,” gua si arini, “Ura, e Zihova kote vala nia pa limana sa baṅara.”

¹³ Sa tie paleke inavoso pu la pude va mae ia se Mikaea si zama guahe koasa: “Do, guana keke tie mo sari kasa poropita pu korapa korokorotae nia sapu kote bokaboka sa baṅara. Sa mua zinama si mu va kekeṅoṅo guni nia koa rini, mamu zama va leana ponina,” gua si asa koasa.

¹⁴ Ba olaṅa se Mikaea, “Pa korapa pozana e Zihova sa Tamasa toana si kaqu zama nia mo rau gua sapu tozi nau se Zihova!” gua si asa. ¹⁵ Meke sipu kamo la sa si nanasia sa baṅara si asa, “Mikaea, vegua, mami la raza ia sa popoa Ramoti Qileadi, ba maqu vekoa?”

Olaṅa guahe se Mikaea, “La rapatia mamu bokaboka. Ura kote vatu nia e Zihova pa limamu agoi, baṅara,” gua.

¹⁶ Meke zama la sa baṅara koa sa, “Visa ṅavulu totoṅo kaqu zama igo arau pude tozi nau sapu loketoṅa ba sa hinokara mo pa korapa pozana e Zihova?”

¹⁷ Meke olaṅa se Mikaea, “Dogoria rau sapu sari doduru pa Izireli si ta hurakatae beto koari na toḡere gua ri na sipi sapu loke dia sepati, meke zama se Zihova, ‘Sari na tinoni hire si loke dia koimata. Mu va hopeke pulei pa dia popoa pa binule,’” gua si asa.*

¹⁸ Meke zama la koe Zehosapati sa baṅara pa Izireli, “Isa gua sa tie hie. Ele tozi nigo tu rau sapu namu lopu hoke

* 22:17 Nab 27:17; Mt 9:36; Mk 6:34

korokorotae nia sa koa rau si keke tiṅitona leana, ba koba kaleadi lamo!”

¹⁹ Ba hoda latu se Mikaea, “Gua ke mu avosia sa zinama te Zihova: Dogoria rau se Zihova korapa habotu Nana pa Nana habohabotuana baṅara meke sari doduru nana mateana pa maṅauru si turu vari likohae nia pa kali mataona meke pa kali gedena. ²⁰ Meke zama se Zihova, ‘Esei kote sekesekei nia se Ehabi pude topue la rapatia si pa Ramoti Qileadi meke mani la mate vasina?’

Meke hopeke va vura dia binalabala sari kasa, keke si guahe gua, keke si sanu tu gua. ²¹ Osolae keke maqomaqo si turu vura la pa kenuna e Zihova meke zama, ‘Arau kote sekesekei nia si asa!’ gua. ²² Meke nanasa se Zihova, ‘Pa siraṅa sa?’ Olaṅa sa maqomaqo, ‘Kote vura la si rau meke va kokoha betoi sari na poropita te Ehabi,’ gua si asa. Meke zama se Zihova, ‘Na kote boka sekesekei nia mo goi. La mamu tavetia.’

²³ Gua asa ke kamahire se Zihova si ele veko ni maqomaqo kokoha Sa sari na ṅuzudi ri doduru mua poropita hire. Meke ele zama veko nia Zihova sa tinasuna nomana sapu kote kamo igo.”

²⁴ Meke ene la se Zedekaea sa tuna koreo e Kanana meke poharia isumatana se Mikaea. “Meke pavei la gua sa Maqomaqo te Zihova sipu taluarae si asa koarau meke atu zama koa goi?” nanasa gua si asa.

²⁵ Meke olaṅa se Mikaea, “Kote gilania mo goi koasa rane sapu la tome si goi pa korapana la keke lose pa keke vetu.”

²⁶ Beto asa si garunu tie mo sa baṅara pa Izireli, “Vagia se Mikaea, mamu va pule la nia koe Amoni, sa qavuna koasa vasileana lavata meke koe Zoasi sa tuqu koreo. ²⁷ Mamu zama guahe, ‘Guahe si zama nia sa baṅara: va nuquria sa tie hie pa vetu varipusi meke loketona si kote

poni nia gamu, ba bereti meke kolo mo, osolae kamo pule va leana si rau,” gua si asa.

²⁸ Meke zama vura se Mikaea, “Be guana kamo pule va leana agoi si lopu hite zama koa rau se Zihova.” Meke zama hoda la si asa, “Mi balabala i gamu doduru, sari na qua zinama!” gua si asa.

Sa Minate te Ehabi
(2 Koronikolo 18:28-34)

²⁹ Ke sage la pa Ramoti Qileadi sa baṅara pa Izireli meke Zehosapati sa baṅara pa Ziuda. ³⁰ Meke zama sa baṅara pa Izireli koe Zehosapati, “Totoso somana si gita kara pa vinaripera si kote lopu vata gilana pule nau si rau, ba agoi si kote va sagei goi sari na mua poko baṅara.” Ke sa baṅara pa Izireli si lopu vata gilana pule nia meke nuquru la si asa pa vinaripera.

³¹ Ego sa baṅara pa Siria si ele tozi ni sa sari nana koimata koari ka tolonavulu rua totopili varipera, “Raza ekea mo sa baṅara pa Izireli ba lopu raza votiki tie lamae be hiteke babe nomana.” ³² Ke totoo dogoria ri na koimata pa totopili varipera se Zehosapati, si balabala si arini, “Hinokara hie hokara mo sa baṅara pa Izireli,” gua. Ke taliri si arini pude la raza ia, ba sipu velavela vura se Zehosapati, ³³ si tiqe dogoria rina koimata pa totopili varipera sapu lopu asa sa baṅara pa Izireli, ke noso, lopu hadu lulia rini. ³⁴ Ba gona va tapotapoe nia keke tie varipera pa Siria sa nana bokala meke la goto sa tupi koe Ehabi sa baṅara, pa vari korapana sa vinari hodana sa poko raqaraqqa tanisa. Ke kukili vura la si asa koasa nana tie kalaha pa totopili varipera. “Kei bakora si rau! Kekere pule, mamu vagi vura nau koasa vinaripera!” gua.

³⁵ Doduruna sa rane si nono la mo sa vinaripera, meke sa baṅara si habotu ta zuka sage eko nana mo pa nana totopili varipera, tia la i sa sari na tie Siria. Sa ehara pa

bakorana si zoloro gore la pa hatarana sa totopili varipera, meke pa veluveluna asa si mate si asa. ³⁶ Sipu tata lodu sa rimata, si ene si keke zinama pa korapana sa qeto minate, zama guahe, “Hopeke tie, pule pa mia vasileana; doduru tie, pule pa mia hopeke popoa!”

³⁷ Ke mate sa baṅara ke paleke la nia rini pa Sameria meke pomunu nia rini si asa vasina. ³⁸ Sa totopili varipera si nuzapia rini koa keke kopi pa Sameria vasina hoke huhuve sari na tuturue, meke vasina si mea ia ri na siki sa eharana, gua pu tozia sa zinama te Zihova.

³⁹ Sapu koari kaiqa ginugua pa binaṅara te Ehabi, somanae sari doduru sapu taveti sa, sa vetu baṅara sapu kuria sa meke va kadakada ni livo elopaniti, meke sari na vasileana lavata sapu kuri va ninirai sa, si ta kubere pa korapana *Sa Buka Tinozi tadi na Baṅara* pa Izireli. ⁴⁰ Mate meke magogoso se Ehabi turaṅae koari na tamana. Meke Ahazaea sa tuna koreo si hobena si asa koasa binaṅara.

*Zehosapati sa Baṅara pa Ziuda
(2 Koronikolo 20:31 kamo hinia 21:1)*

⁴¹ E Zehosapati, sa tuna koreo e Asa, si tava turu pude na baṅara pa Ziuda pa korapana sa vina made vuahenina e Ehabi sa baṅara pa Izireli. ⁴² E Zehosapati si tolonavulu lima vuahenina meke tava baṅara si asa, meke ka hiokona lima vuaheni si koa baṅara pa Zerusalema si asa. Sa tinana si e Azuba, sa tuna vineki e Silihi. ⁴³ Pa doduru ginugua si lulia sa sa hahanana tanisa tamana meke lopu taluarae koarini si asa; meke taveti sa gua sapu tonoto pa dinono te Zihova. Ba sari na vasidi vahesihesiana beku koari na toqere si lopu ta huara, meke sari na tinoni si hoda lai tu sari vina vukivukihi koari na beku meke va uququ oto huda humanā lea. ⁴⁴ E Zehosapati si koa bule tugo koasa baṅara pa Izireli.

⁴⁵ Sari doduru ginugua pule saripu evaṅi e Zehosapati, sari tiṅitona pu va gorevura i sa, sari na vinaripera taveti sa, si ta kubere beto pa korapana *Sa Buka Tinozi tadi na Baṅara* pa Ziuda. ⁴⁶ Va taloa betoi sa saripu tavetavete va kaleana guana vinari riqihi koari na hope huporodi, saripu koa holadi koari na rane tanisa tamana sapu se Asa.

⁴⁷ Pa totoaso asa si loke baṅara si pa Edomu, ba keke tie ta vizatana mo koasa baṅara pa Ziuda si kopu vasina.

⁴⁸ Ego keke puku vaka si tavetia e Zehosapati tana la varivari hobei likakalae arilaedi, pude tepe la gua pa popoa Opira pude vagi qolo. Ba lopu hite tepe taloa si arini na hake tu meke poraka pa Ezioqeba. ⁴⁹ Pa totoaso asa si zama se Ahazaea tuna koreo e Ehabi koe Zehosapati, “Va malumi sari qua tie pude tepetepe turaṅi sari mua tie,” gua, ba korona se Zehosapati.

⁵⁰ Mate se Zehosapati meke ta pomunae si asa koari na tamana pa popomunuana baṅara pa Vasileana te Devita meke sa tuna se Zehoramū si hobeia si asa koasa binaṅara.

Se Ahazaea sa Baṅara Tadi pa Izireli

⁵¹ Se Ahazaea sa tuna koreo e Ehabi si baṅara pa Izireli pa Sameria koasa vina manege zuapa vuaheni sipu koa baṅara se Zehosapati pa Ziuda, meke karua vuaheni si koa baṅara se Ahazaea pa Izireli. ⁵² Tavete va kaleana pa kenuna Zihova, sina ene si asa pa hahanana tanisa tamana meke tinana meke te Zeroboami sa tuna koreo e Nebati, pu va hoqai pa sinea sari na tinoni Izireli. ⁵³ Vahesia na nabulu nia sa se Beolo meke va bugoro sisigitia sa se Zihova, sa Tamasa tadi pa Izireli gua puta mo sapu taveti sa tamana.

Buka Hope

The Holy Bible in the Roviana language of the Solomon Islands

Buk Baibel long langguis Roviana long Solomon Islands

copyright © 2016 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Roviana

Translation by: SITAG

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2017-11-06

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 24 Dec 2020 from source files dated 24 Dec 2020

2a5324ac-61e8-5e5b-b226-f3d15850d7c5